

EGYHÁZFÓRUM

Keresztény közéleti – kulturális folyóirat

A nyár teológiája
Környezet és kereszténység
Portré: Andrásfalvy Bertalan
Az európai integráció szociáletikai aspektusai

Tartalom

EGYHÁZ-FÓRUM

Keresztény közéleti-kulturális folyóirat

SÚLYPONT

David Kinsley:
A környezetre ártalmas és a
környezetért felelős kereszténység 3

Buday Kornélia:
Az alma és a fája II. rész 11

EURÓPAI KÖZÖSSÉG

Ingeborg Gabriel:
Az európai integráció szociális-
aspektusai: A békeprojekt és a
„technokrata kapitalizmus” között 15

EGYHÁZ – TÁRSADALOM

Mihályi Gilbert O. Praem.:
Az egyház társadalmi tanítása VI. 18

TEOLÓGIA

Varga Gyöngyi:
A nyár teológiája 22

ÉLETKÉPEK

Dergezné Fazekas Orsolya:
Egy keresztény ember 24

LELKISÉG

Varga László:
Meghívás az életszentségre 28

KULTÚRA

Di Blasio Barbara:
Szabó Árpád:
Magyarország irodalom és filozófia 32

OLVASÓI LEVELEK

34

*A folyóiratban szereplő környezetvédelemmel kapcsolatos
híreket Vasali Zoltán és Deme Áron gyűjtötte.*

Megjelenik évente hatszor

Egy szám ára: 300 Ft

Évi előfizetési díj: 1500 Ft

A folyóirat megrendelhető a kiadó címén, vagy
megvásárolható a hírlapárusoknál

Alapítók:

Paul M. Zulehner és Wildmann János

Kiadó:

Egyházforum Alapítvány

Elnök: Gyulay Endre

szeged-csanádi megyéspüspök

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

7635 Pécs, Súlyom dűlő 13.

Telefon: (72) 213-454

Honlap: www.egyhazforum.hu

A szerkesztőbizottság tagjai:

Wildmann János (főszerkesztő)

E-mail: wildmann@elender.hu

Midling Andrea /Lelkiség/

Deme Tamás /Környezet és Felelősség/

Rippl Dóra /Kultúra, Környezet és Felelősség/

Buday Kornélia

Wolf Judit

Dergezné Fazekas Orsolya /Felelős szerkesztő/

Bankszámla:

OTP Bank Rt. Budapest, József körút 33.

11708001-20523716

Nyomdai munkák:

Molnár Nyomda és Kiadó Kft.

Pécs, Légszeszgyár u. 28.

ISSN 1215-0630

Olvasóink leveleit a szerkesztőség címére kérjük.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül
a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Nem kért kéziratokat nem őrzünk meg
és csak kérésre küldünk vissza.

Címlap: Mánfai György fotóművész alkotása

E rovatunkat a Természet- és Társadalombarát Közalapítvány támogatja

David Kinsley¹

A környezetre ártalmas és a környezetért felelős kereszténység

A környezetre ártalmas kereszténység

Uralom a természet felett, a kereszténység emberközpontúsága és a Biblia

Újszövetség – A természet-ellenes írás?

A kereszténység és a Biblia azon bírálói, akik szerint azok túlnyomórészt negatív hatást gyakoroltak a jelenlegi környezeti válság kialakulásának kezdetén és során, álláspontjukat három fő érveléssel szokták alátámasztani. Először: a Biblia és a kereszténység megfosztja a természetet az istenektől, istennőktől és szellemektől, többé nem tekintik azt szentnek. Másodszor: a Biblia és a kereszténység erősen emberközpontú, azt tanítja, hogy az ember isteni rendeltetése, hogy uralkodjék a többi faj és általában a természet felett. Harmadszor: sok keresztény szerző és a keresztény teológia nagy része a természetet és az anyagot a kizárólag a szellemmel azonosított istenihez képest alacsonyabbrendűnek tekinti.

A természet megfosztása szentségétől

Akik azt tartják, hogy a Biblia és a kereszténység bátorítják a környezet kizsákmányolását, azt állítják, hogy elvetik a pogány világképet, mely szerint a természetet át – és átjárják a szellemek, melyek a természet elemeihez – fákhoz, állatokhoz, folyókhoz, hegyekhez vagy bolygókhoz tartoznak, vagy azokban lakoznak. Ifj. Lynn White szavaival: „A régiek elterjedt vallása animisztikus volt. Minden patakknak, fának, hegynek volt őrzőszelleme, amit gondosan ki kellett engesztelni, mielőtt a patakra malmot építettek, a fát kivágták, vagy a hegyet bányászták”. A kereszténység, White szerint, szemben áll a pogány animizmussal és pusztítja azt, így „lehetővé teszi a természet kizsákmányolását, tekintet nélkül elemeinek érzelmeire”. E nézet szerint a kereszténység eltörölte a régi isteneket, melyek közül sok természet-isten volt. E biblikus-keresztény szemléletváltás eredményeképp a természetet jórészt megfosztották misztikájától: ez alapozta meg a későbbi tudományos világképet, mely a természetet egyáltalán nem tekinti szentnek vagy cselekvőnek, hanem arra valónak, hogy az emberek ellenőrzésük alatt tartsák és alakítsák. Arnold Toynbee szerint:

„Az ember elszakadt természetes környezetétől, melyet megfosztottak korábbi isteni kisugárzásától. Az ember felhatalmazást kapott a természet kihasználására, mely már nem volt szent és sérthetetlen. A zsidó monoteizmus – izraelita alapítói felfogása szerint –, a kereszténység és az iszlám eltörölte azt a mély tiszteletet és áhítatot, mellyel az ősi ember a természet felé fordult.”

¹Előző számunkban új rovatot nyitottunk „Környezet és felelősség” címmel. Mostani számunk súlyponti témaválasztásával, a rovat jelentőségét szeretnénk hangsúlyozni. – A szerző a kanadai Mc Master University professzora.

Lynn White ismét egyértelműen fogalmaz: „Egy keresztény számára egy fa már nem több egy fizikai jelenségnél. A szent liget fogalma teljesen idegen a kereszténységtől és a nyugati etikától. A keresztény misszionáriusok közel két évezreden át irtották a szent ligeteket, melyeket a bálványimádás megtestesítőinek tekintettek, hiszen feltételezik, hogy a természetben lelkek laknak.”

Röviden: e nézet szerint a Biblia és a rá épülő vallások világképe természetellenes; olyan transzcendens istent állít, aki megteremtette a világot, de nem adja bele magát olyanképpen, hogy azt szentté tenné. A bírálók szerint az, hogy az Ótestamentum ellenzi Baál imádatát, azt jelenti, hogy ellenzi, hogy az új, biblikus, a természetet felülemelkedő, azzal nem összekeverhető Isten követői imádják a természetet. Mivel az Ótestamentumban felismerhető ez a természetellenes árnyalat, a kereszténységben megvolt a hajlam egy elszenteltelenített természetkép kialakítására, ami megvetette az alapját a természet tudományos és technikai kihasználásának.

Uralom a természet felett

Akik azt állítják, hogy a Biblia és a kereszténység hozzájárult környezetünk kizsárolásához, fontosnak tartják az ember természet feletti uralmának kérdését is, és erősen hajlamosak az emberközpontúságra, mely véleményük szerint áthatja a Bibliát és az általa ihletett vallásokat. E nézet szerint a Biblia szembefordítja az embereket a természettel, a természet fölé helyezi, és annak irányítóivá teszi őket. D.T.Suzuki buddhista tanító szerint:

„Az ember-természet kettősség véleményem szerint a Bibliából eredeztethető, mely szerint a Teremtő az ember kezébe adja a minden teremtett lény feletti uralmat. Alapjában véve erre a történetre vezethető vissza, hogy a nyugatiak annyit beszélnek a természet leigázásáról. Mikor felfedezték a repülőgépet, azt mondták: meghódítottuk a levegőt; mikor felmásztak a Mount Everestre, hangosan hirdették: meghódítottuk a hegyeket.”

Lynn White szokott szokimondásával hasonló álláspontot képvisel: „A kereszténység – főleg annak nyugati változata – a legemberközpontúbb vallás, ami valaha is létezett... Az ember nagymértékben osztozik Isten természetfelettségében. A kereszténység, tökéletes ellentétben az ősi pogány és az ázsiai vallásokkal... nemcsak létrehozta a szakadást ember és természet között, de ahhoz is ragaszkodik, hogy Isten akarata az, hogy az ember saját helyes céljai érdekében kihasználja a természetet.”

A fenti értelmezés alátámasztására három bibliai szakaszt szoktak idézni: „És monda Isten: Teremtünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra; és uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, a barmokon, mind az egész földön, és a földön csúcsó-mászó mindenféle állatokon.

Teremté tehát az Isten az embert az ő képére, Isten képére teremté őt: férfivá és asszonnyá teremté őket.

És megáldá Isten őket, és monda nekik Isten: Szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek be a földet és hajtások birodalmatok alá; és uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain, és a földön csúcsó-mászó mindenféle állatokon.

És monda isten: ímé néktek adok minden maghozó fűvet az egész föld színén, és minden fát, a melyen maghozó gyümölcs van; az legyen néktek eledelül.” (Ter 1:26-29)²

„Azután megáldá Isten Noét és az ő fiait, és azt mondá nekik: szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek be a földet.

És féljen és rettegjen tőletek a földnek minden állatja az égnek minden madara: minden, a mi nyüzсsög a földön, és a tengernek minden hala kezetekbe adatott;

Minden mozgó állat, a mely él legyen nektek eledelül; a mint a zöld fűvet, nektek adtam mindazokat.” (Ter 9:1-3)

„Micsoda az ember – *mondom* – hogy megemlékezel róla? és az embernek fia, hogy gondod van reá?

Hiszen kevéssel tetted őt kisebbé az Istennél, és dicsőséggel és tisztességgel megkoronáztad őt!

Úrrá tetted őt kezeid munkáin, mindent lábai alá vetettél.” (Zsolt 8:5-8)

Ezek a szakaszok, mondják a természetvédő bibliakritikusok, úgy állítják be a világot, mint ami elsősorban, ha nem kizárólagosan az emberiségért teremtett. Erősen emberközpontú világnézetről tanúskodnak, mely szerint Istent elsősorban az emberek érdeklik, akiket felruház a teremtményei feletti uralommal. A fenti bekezdések, mondják, bátoríthatják a természettel szembeni emberi erőszakot. Ian McHarg neves tájépítész szerint a Biblián alapuló nyugati vallási hagyományok az ember felmagasztalása során jelentéktelenné kisebbítik a természetet. „A zsidó és keresztény vallás régóta foglalkozik az igazságossággal és könyörülettel az ember-ember kapcsolatok terén, de a természetet hagyományosan csak az emberi színjáték háttérének tekintették”.

A Biblia maga, állítják természetvédő szemléletű bírálói, elsődlegesen az ember megváltása drámájának története. E drámában az emberi erő és erkölcs kap központi szerepet, továbbá egyes történelmi tények, pl. a zsidók kivonulása Egyiptomból, a vándorlás az Ígéret Földjére, a templom építése és Jézus mint Messiás fellépése. Ebben a történetben az emberek és természet kapcsolata nem fontos a Biblia írói számára. Az emberi tettek sértő voltával csak az ember-ember kapcsolatokban foglalkoznak.

A Biblia hozzáállását a Baál-kultuszhoz – Kánaán ősi vallása – a természetvédő kritikusok úgy értelmezik, mint egy olyan vallás elutasítását, mely a táj rejtett erőivel való összhangot hangsúlyozza, vagyis egy természetvallását. A Biblia szerint, mondják e bírálók, az embernek szellemi beteljesüléséhez a transzcendens isteni jelenlét felé kell törekednie, nem pedig a Föld titokzatos erői felé. A harmóniát az Istennel való megfelelő kapcsolat jelenti, nem pedig a Föld vagy a tájban lakozó szellemekkel való helyes viszony. A föld, a természet csupán közvetett úton szent, mint Isten teremtménye, nem önmagából eredően méltó a tiszteletre és imádatra; e bírálók szerint a föld tisztelete a Biblia és a kereszténység értelmezésében bálványimádás.

A természet és az anyag lebecsülése

A természetvédelmi szemléletű kereszténység-bírálók harmadik általános pontja a természet, és általában az anyag lebecsülésére való hajlam. E megvetés, mondják a kritikusok, annak a következménye, hogy a kereszténység hajlamos csak a szellemet megbecsülni. A Biblia, de különösen a kereszténység szerint a szellemi beteljesedés vagy megváltás szellemi emelkedés, melynek során a szellemi én, a lélek elmenekül a földi énből és az anyagi korlátok közül, vagy föléemelkedik azoknak. Az ember szellemi otthona e szemlélet szerint nem a föld, hanem a menny. Az embert szellemi küldetése a mennyek országába, a mennyi dimenzióba vezeti, mely alapján különbözik a földi világtól – vagy éppen ellentétes azzal. E szemlélet szerint, mint azt több keresztény gondolkodó kifejtette, az ember földi élete nem más, mint rövid utazás, melynek során az ember

²A bibliai részletek mind: Károli Gáspár fordítása

megkötözött, rab, vagy másként korlátozott. A földi élet lényegében nem más, mint idegen földön tett utazás. E gondolkodásmód értelmében a teológiának elsősorban Istennel és a lélek megváltásával kell foglalkoznia. A világ, a Föld, az emberen kívüli teremtmények a legjobb esetben nem sok figyelmet, a legrosszabban megvetést érdemelnek.

A szellemi szemlélettel – melynek középpontjában az Istenhez vagy a mennybe való emelkedés áll – szembeállítható egy „ökológiai-ainak” nevezhető szemlélet, mely az emberi lelket a biológiai-fizikai rendben gyökerezőnek tartja, Istent a fizikai világban jelenlévőként ünnepli. E szemlélet szerint Isten, ember és természet közötti kapcsolatok nagyon fontosak. A kereszténység természetvédő szemléletű bírálói szerint a keresztény hagyományt a szellemi szemlélet uralja, az ökológiai szemlélet szinte teljesen hiányzik belőle.

A természettől való elidegenedés, az anyagi világ megvetése, mely a keresztény teológia korai időszakában alakult ki, a Bibliára vezethető vissza. Sok korai keresztény szerző gondolatainak filozófiai alapját azonban nem a Biblia, hanem az újplatonizmus képezi az Élők nagy láncának képzetével. A filozófus Plótinosz (205-270) szerint a természetben a valóság hierarchikus. A piramis csúcsán Isten áll, aki teljes mértékben szellemi; a szellem nélküli lények – növények, állatok és lelketlen tárgyak – az alján helyezkednek el. A hierarchia fokai azt fejezik ki, hogy a lények milyen mértékben szellemiek; akikben több a szellemi és kevesebb az anyagi, azok fenn, akikben kevesebb a szellemi és több az anyagi, azok lejjebb helyezkednek el. Az emberek testbe zárt szellemek, egyszerre anyagi és szellemi lények; helyük Isten és az angyalok alatt, de az összes többi élőlény fölött található.

A Létezők e rendszerében a legfontosabb választóvonal nem a Teremtő és teremtményei között húzódik (mint pl. a Bibliában), hanem a szellemi és nem-szellemi lények között. Isten mellett az angyalok és az emberek is szellemi lények. A rendszerben minden más teremtmény az ember alatt található: nem-szellemi lények. Bár érzékelnek és éreznek, csupán anyagi lények, nincs szellemük vagy lelkük. Az emberi lény kiváltságos. Szellemi lény, mely anyagi testet öltött. Így lény részben közös a felette álló szellemi lényekkel, de az alatta elhelyezkedő alacsonyabb rendű teremtményekkel is.

Origenész (185-254) teológiája

Az újplatonista alapokra építkező, a természet és anyag lebecsülését továbbvivő korai teológusok legkorábbi és talán legjobb példája Origenész (185-254). Origenész szerint a mennyben egy szellemi lázadás zajlott le, melynek során egyes ésszerűen gondolkodó szellemek elfordultak Istentől (ez a bűnbeesés); aki ezután, erre válaszul megteremtette a világot. Isten kegyelemből teremti meg a világot, azért, hogy az emberek – akik ésszerűen gondolkodó lények – ne zuhanjanak a lét nélküli semmibe. A bukott szellemek nem hullanak ki a létezésből, hanem beköltözhetnek az anyagi világba, melyet Isten a számukra teremtett. Az anyagba beköltözött (bezárt?) bukott szellemek ezután a szabadulás után vágyakoznak, és arra, hogy visszatérhessenek a mennybe, Isten közelébe. Origenész szerint Isten az anyagi világot elsősorban egyfajta tisztítófürdőnek szánta, ahol a bukott emberi lények megpróbáltatások és gyötrelmek során megigazulhatnak, hogy visszatérhessenek a tisztán szellemi világba, ahonnan kibuktak.

Origenész nem sokra tartja az anyagi világot, főleg az emberi testet, mellyel kapcsolatban szélsőségesen aszketikus nézeteket vall. „A test világa a démonok világa. A pusztá anyag ... a sátán birodalma.” A Létezők létráján az ember alatt elhelyezkedő teremtmények – állatok, növények és a természet más elemei – Origenész szerint nem is bukott lelkek, csak olyan lények, melyek egyetlen célja, hogy az ember erkölcsi fejlődéséhez háttérrel biztosítsanak.

Origenész számára a világ „veszedelmes vadon”: egyik művében az emberiség teremtését „egy gyermek születéséhez” hasonlítja, az oktalan és lelketlen többi lény teremtését pedig a méhlepény megszületéséhez, mely „együtt jár a gyermekkel”. Origenész szerint tehát a nem-emberi lényeknek nincs más szerepük vagy értékük, mint ami az emberrel való kapcsolatukból származik. Nincs velük született szellemi természetük, céljuk, kizárólag az ember céljaira teremtettek.

A megváltás ezek szerint az a folyamat, melynek során az emberek (és más szellemi lények, pl. a bolygók) visszanyerhetik eredeti szellemi állapotukat. A megváltást Origenész nagyon szellemi fogalmakkal írta le. Ha ez a megváltás végbemegy, mikor minden ember megváltottá válik, a fizikai világnak nem lesz több célja, és visszatér a semmibe. A feltámadott test keresztény tana okozott némi fejtörést Origenésznek; olyan testről beszél, mely az éterhez válik hasonlónak, égien tiszta és áttetsző, röviden: szinte teljesen szellemi természetű test. A megváltás Origenész számára elsődlegesen az anyagi világtól a szellemi világ felé vezető út, olyan felemelkedés, melynek során az anyag salakja fokozatosan lehámlik, az emberi lény megtisztul. Origenész írásaiból világosan kitűnik, hogy az anyagi teremtett világ nem az emberiség otthona. Az emberiség otthona a menny, ahol anyagra semmi szükség nincs, ahol csak az éterivé vált test létezhet, ahol a lánc alacsonyabbrendű teremtményeinek semmi helye.

Annak érdekében, hogy teológiáját összhangba hozza a Bibliával, Origenész a bibliai szövegeket rendszerint allegorikusan értelmezi. Ádám és Éva kiűzetése az Édenkertből számára a lázadó anyagok anyagi világba való kivetését jelenti. A zsidók kivonulása és hosszú vándorlása az Ígért Földje felé Origenész fogalmazásában az emberiség lassú útja a megváltás felé. Egyiptom az anyagi világhoz való kötődés jelképe, a Kivonulás a mennybe való visszatérés kezdete.

Origenész teológiájában világosan megmutatkozik a természet és az anyag lebecsülése, megvetése. Szerinte az ember földi élete természetellenes az ember szellemi természete számára, a szellemi keresés során túl kell jutni rajta. A természettel csupán annyiban foglalkozik, amennyiben az neveli, finomítja, irányítja az embereket megváltást kereső útjukon; elsődlegesen ketrecnek, börtönnek tekinti, mely gúzsba köti, akadályozza az ember szellemi lényét.

Origenész egyes nézeteit, pl. a lélekvándorlást vagy Krisztus bölcsként való fellépését az egyház később eretnekségnek minősítette. Teológiájának általános logikája és felépítése, a szellem és az anyag, lélek és test éles elválasztása azonban erősen hatott a keresztény teológiára.

Aquinói Tamás teológiája

A közel ezer évvel Origenész után élt Aquinói Tamásra (1225-1274) fordítva figyelmünket láthatjuk, hogy az Origenész számára fontos témák Tamásnál is nagy hangsúlyt kapnak. Az Aquinói szerint a világ teremtése Isten jóságát tükrözi. A teremtés Isten jóságának kiáradása. Tamás teremtésfelfogása szerint minden létező egységes egész, és az a feladata, hogy a maga módján Isten természetére utaljon. A teremtés fontos vonása hierarchikus volta. A világon élő teremtmények közül az ember a leginkább szellemi és a legértelmesebb, ezért az embert tekinti a leginkább magasznak. Az alacsonyabbrendű, kevésbé szellemi lények Aquinói Tamás szerint a magasabb rendű teremtmények szolgálatával tükrözhetik az istenit. Az isteni jóságból csak kisebb mértékben részesülnek, mint az emberek, ezért az emberek alárendeltjei. Természetüket az határozza meg, hogy miképpen szolgálják az embereket. Tamás szavaival élve: „Mint megfigyelhetjük ... az alacsonyabbrendű teremtmények a nemesebbek szükségleteit szolgálják: a növények

a földből szerzik tápanyagaikat, az állatok növényeket esznek, és az embert szolgálják. Levonhatjuk tehát a következtetést, hogy az élettelen lények a növényekért léteznek, a növények az állatokért, az állatok az emberekért... Az egész anyagi természet az emberért létezik, hiszen ő értelmes állat”.

E teológia szerint minden teremtmény az Egész javát szolgálja, ha az ember céljait, szükségleteit szolgálja. „A természetet nem saját jogán létezőnek tekinti, hanem az ember használati tárgyának, mely biológiai igényeket elégít ki, és a szellemi tudást szolgálja”. Ismét Tamás saját szavait idézve: „Hisszük, hogy minden testtel bíró dolog az ember számára teremtett, tehát minden dolog rendeltetése, hogy az embert szolgálja. Kétféleképpen szolgálhatja az embert: egyrészt testi léte fenntartásában, másrészt segíthetik abban, hogy Istent megismerjék, amennyiben az ember a láthatatlan Istent a teremtett dolgokon keresztül ismerheti meg.”

Az Aquinói megváltás-felfogása szerint az alacsonyabbrendű teremtmények és a fizikai világ nyilvánvalóan alárendeltek az emberi nemet a megváltás fogja tökéletesé tenni; ez a tökéletesedés pedig magában foglalja az anyagi világ meghaladását. Az Aquinói hasonlata szerint az anyagi világ az emberi lények lakóhelye; a lakóhely meg kell, hogy feleljen lakói igényeinek, ám az anyagi világ nem fog megfelelni a teljesen megújult, megváltott embereknek. A megváltás során megújuló, tökéletesedő emberiség maga mögött hagyja a kevésbé tökéletes anyagi világot és az alacsonyabb rendű teremtményeket. Aquinói Tamás véleménye szerint az emberekkel szemben alacsonyabbrendű állatok nem képesek a megújulásra és tökéletesedésre. Kívül esnek a végső megváltási folyamat keretein és nem is fontosak annak szempontjából.

Szent Bonaventura (1221-1274) és Dante Alighieri (1265-1321)

Két rendkívül fontos középkori gondolkodó, Szent Bonaventura és Dante továbbviszik az Aquinói Tamás művei kapcsán tárgyalt kérdéseket. Tamáshoz hasonlóan a világ teremtését ők is jó dolognak tartják. A teremtés szerintük is Isten jóságának kiáradása; műveik a teremtett világ szépségét hirdetik. A világ nem elátkozott vagy csökkent értékű, hanem – mint Isten teremtménye – jó. De csak viszonylag jó, a dolgok kozmikus rendjében csak alárendelt helye van, mikor Bonaventura és Dante az emberiség szellemi fejlődéséről beszél. Műveikben mindketten kiemelten kezelik a szellemi felemelkedés kérdését, hajlamosak a fizikai világot másodlagos szerepre korlátozni. Bár a természetet Isten műveként magasztalják, sem Bonaventura, sem Dante nem hangsúlyozza, hogy összhangot kellene vele teremteni, vagy önmagáért tisztelni kellene. A szellemi felemelkedés során a természetet igazából egyre inkább meg kell haladni; mindkét szerző számára nyilvánvaló, hogy az emberiség szellemi otthona a menny, mely az anyagi teremtett világon túl, afölött helyezkedik el és annál magasabb rendű. Bár a világot mindketten az isteni dicsőség hordozójának tekintik, az ember végső célja „a biológiai-fizikai rendből való teljes szabadulás”. A háromszintű kozmoszában utazgató Dante számára egyértelmű, hogy az ember otthona nem a föld, ahol „madarak és kígyók, fák és patakok veszik körül. Az ő otthona messze fenn, az abszolút, tiszta és elképzelhetetlen szellemi transzcendencia éteri világában van”.

A reformáció: Luther és Kálvin

A középkori keresztény gondolkodás fő vonalától eltávolodó Luther Márton (1483-1546) és Kálvin János (1509-1564) hajlottak arra, hogy elvessek a saját erejéből a Földet meghaladó mennyi

Az ember természet feletti uralma a korai modern Angliában

Lutheri gyülekezet – Isten bal vagy jobb keze

szférába felemelkedő ember képét. Megváltás-leírásaikban inkább azt hangsúlyozzák, hogy Isten ereszkedik le a Földre. Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy teológiájukban különösebben kedvező képet festettek volna a természetről. Isten Jézus képében történő földreszállása elsősorban – talán kizárólag – az emberek megváltása miatt történt, nem sok vagy éppen semmi köze nincs a természet állapotához. A természet nem túl érdekes számukra, sem maga miatt, sem úgy, mint az isteni természet vagy dicsőség megnyilvánulása. Csak annyira érdekes, amennyire fontos az emberiség számára. Luther szerint a természet isteni rendelése, hogy az emberek lakhelye legyen. Többek között így ír: „a nappal és az éjszaka azért váltakozik, hogy testünk kipihenhesse magát. A Nap azért világít, hogy elvégezhessük munkánkat.” Luther előszeretettel foglalkozott a természet negatív vonásaival, általában úgy gondolt rá, mint amit „Isten ’bal keze’, haragos, ellenséges keze irányít”. Így ír: „Isten haragja megmutatkozik minden földi teremtményben.... Mire valók a tüskék, a tövissek, a tűz, a hernyók, a legyek, a bolhák és a poloskák? Különkülön vagy együttvéve vajon nem Isten küldöttei-e, akik a bűnről és az isteni haragról szólnak?”

Luther számára a természet nem olyan valami, amivel az embernek kedve lenne kapcsolatba lépni. Isten dicsőségének bizonyítékait sem látja benne. Számára a természet, legalább időnként „kegyetlen energiák szövetsége... mely arra készíti az elkeseredett lelket, hogy ’Isten jobb kezébe’ kapaszkodva kifelé meneküljön... A természet arra kényszeríti az elkeseredett lelket, hogy meglássa Krisztus emberségességét”. A természet inkább taszít, mint vonz.

Kálvini gyülekezet – Le kell győzni a természetet

született meg és kezdte szárnyait bontogatni a modern világ.

Ebben a korszakban a kereszténység még erős volt, uralta Nyugat-Európa és Amerika kultúráját, történelmét, művészetét és politikáját. Nagy mértékben kerestek támaszt a Bibliában és a kereszténységben a modernizmus egyes elemei – technika, tudomány, gyarmatosítás – megindoklásához, megerősítéséhez. A korábban általunk anti-ökologikusként jellemzett témák némelyikét hangsúlyozták vagy építettek rá, másokat csöndben elejtettek. Utóbbiak közé tartozott a természettől való aszketikus tartozkodás vagy a természettől való visszahúzódság; és a törekvés egy, az anyagi világot meghaladó magasztos, szellemi küldetés felé. Bár a kereszténység szellemi irányvonalai megmaradtak, már nem hangsúlyozták őket mint a modernizmus számos elemének teológiai igazolását.

A modern kor sok vonásának igazolására az emberközpontúság, az ember uralma a természet felett és az ember felsőbbrendűsége minden más teremtmény felett voltak a legnépszerűbb gondolatok. Támasszuk ezt alá néhány, a korai modern Angliából származó megjegyzéssel! Az ebből az időszakból származó biblíamagyarázatokban a természetről szinte kizárólag emberközpontúan szólnak. A természet ijesztő, fenyegető jellemzőit pl. az emberi bűnbeesés következményének tartják, vagyis Isten Ádám és Éva megbüntetése végett fordította gonoszra a Természetet, ami korábban barátságos, jóindulatú volt az emberekkel szemben. A bűnbeesés után – állítja sok szerző – a Föld szépsége homályosult, gazdagsága fogyatkozott. Az embernek kedves növényzetet mérgező növények, tüskék és tövissek váltották fel. A föld kevésbé termékennyé vált, kemény munkával kellett megművelni. Idegesítő rovarok bukkantak fel, sok eddig szelíd, kezes állat veszélyes vaddá lett. A természetet szörnyűnek, tönkrementnek, és ellenségesnek írják le – nem magától, hanem az ember erkölcstelensége miatt ilyen. Az emberiség állapotának tükre, szigorúan emberközpontú nézőpontból látják. Mint egy biblíamagyarázó írja: „A teremtmények nem önmagukért teremtettek, hanem az ember javára és szolgálatára. Bármilyen rossz is éri őket, az nem az ő büntetésük, hanem a mi büntetésünk része”.

Ha egy állat természetétől fogva ellenszenvesnek tűnik az embereknek, ez a bűnbeesésért járó, Isten tervezte büntetés, vagy valamire való nevelés. Mint a téma egyik értelmezője velősen kifejti: „A többiek az emberért, az embert magáért teremtette. Mindent elsősorban az ember hasznára és gyönyörűségére teremtett”. Egy másik viszont így ír: „Az állatok egyetlen célja, hogy az embert szolgálják, érte teremtett minden teremtmény”.

Az állatokat Isten az ember szükségleteinek szem előtt tartásával tervezte és osztotta el. A tevéket – állapítja meg egy prédikátor 1696-ban – isteni bölcsesség helyezte Arábiába, ahol nincs víz, a vadállatokat pedig „a sivatagokba, ahol nem sok kárt tehetnek”. A Gondviselés jele, hogy a vadállatok kevésbé szaporák, mint háziállatok társaik, és a nappalt rendszerint vackaikkban töltik, csak éjjel bújnak elő, mikor az emberek ágyaikban pihennek. Míg a vadon élő fajok egyedei nagyon hasonlítanak egymáshoz, a tehének, lovak és más háziállatok színe és formája kellemes változatosságot mutat, hogy „az emberek könnyen meg tudják különböztetni őket, és így érvényesíthessék tisztességes tulajdonjogaikat”. George Cheyne orvos

Kálvin írásainak középpontjában is az emberiség és Istennel való kapcsolata áll. A természet mellékes, az emberi megváltás valóban kulcsfontosságú drámájának csupán háttére. Kálvin Istent elsősorban akarattal és hatalommal bírónak látta. Isten fő viszonya a természettel a kormányzóé. Isten irányítja és ellenőrzi a természetet; az emberek mint Isten helytartói vagy különleges teremtményei, a természettel való kapcsolatunkban ezt a viszonyt utánozzák. Kálvin a hangsúlyt nem a természettel való bensőséges kapcsolatra helyezi, sem arra, hogy az egyéni megváltás keresése során hogyan haladjuk meg azt. Az ő hangsúlya: formáljuk, alakítsuk át a természetet Isten dicsőségére.

1705-ben megmagyarázza, hogy a Teremtő azért tette a lótrágyát jó illatúvá, „mert tudta, hogy az emberek gyakran fogják szagolni”.

William Byrd azt írja, hogy a böglyöket Isten azért teremtette, hogy fejlessze általuk az ember türelmét és találékonyságát. George Owen szerint a homár azért teremtett, hogy táplálja az embert, szétszedése gyakorlatoztatja a kézügyességet, és példát ad az emberiségnek arra, hogy milyen hasznos a páncélzat. Henry Moore 1653-ban leírja, hogy a szarvasmarhákat és juhokat az Úr azért hívta életre, hogy a húst frissen tartsák, míg az ember megéhezik rá. William Kirby szerint a dolgok egyetemes isteni rendjében a tetvek is hasznosak, mivel arra tanítanak, hogy milyen fontos a tisztaság.

A növényekre és ásványokra is hasonló szemmel néztek. Henry More szerint egyetlen értelmük az emberi élet szebbé tétele volt. Ha nem lenne fa, az emberek házai „csak nagyobbacska méhkasok vagy madárfészkek volnának gallyakból, szalmából és piszkos sárból összeróva”; fémek nélkül az emberek meg lennének fosztva a kardokkal, ágyúkkal és trombitákkal vívott háború „dicsőségétől és pompájától”: „szerencsétlen csupasz emberek botokkal vagy ökleikkel esnének egymásnak, üvöltve és ordítva”. Még a gyomoknak és mérgező növényeknek is megvan a maguk szerepe, írja egy füvészkönyv szerzője: „kiirtásuk feladatod az embereknek... ha semmivel sem kéne küzdeniük, szellemük tüze félig kihunyna”.

A fentiekhez hasonló nézetek feltételezik, hogy Isten a világot annak minden teremtményével együtt az ember céljaira teremtette. Az egész Teremtést úgy fogják föl, mint ami az emberiség érdekében történt. Ez az emberközpontúság szorosan kapcsolódott ahhoz a meggyőződéshez, hogy az emberiség Istentől kapott küldetése a természet leigázása. A többi teremtmény semmi jogot nem élvez; létük célja csak az, hogy az emberek tetszésük szerint megszabadulhassanak tőlük.

Az állatok háziásítása kiváló példája annak, hogy Istennek mi volt a célja megteremtésükkel. A birkák, malacok és tehenek állítólag jobban élnek az ember gondoskodása mellett, mintha a vadonban a ragadozók kergetnék őket; bár az állatok emberi fogyasztás céljára történő legyilkolása kegyetlenségnek tűnhet, Thomas Robinson megmagyarázza, hogy ezt inkább áldásként, mint kegyetlenségként kell felfogni, mivel hatékonysága a minimálisra csökkenti az állatok fájdalmát, és megkíméli őket az öreg kor szenvedéseitől. Az ember természet feletti hatalmát gyakorlatilag korlátlanak tartották; John Day 1620-ban kifejti, hogy az emberiség a természetet „kedve szerint használhatja haszon- vagy élvezetszerzésre egyaránt”. A növényeknek és állatoknak semmiféle jogot nem tulajdonítottak. Samuel Gott szerint „bárminemű halállal elpusztíthatjuk őket, ha táplálékként vagy más fizikai szükségletünk kielégítésére szükségünk van arra”.

Ebben az időszakban Nyugat-Európában az emberi törekvések széles körben elfogadott célja a természet legyőzése volt, és a korabeli keresztény teológia készségesen igazolta ennek erkölcsi megalapozottságát. A korabeli népszerű és hivatásos teológia túlnyomó többsége semmiféle hajlamot nem mutatott a természet iránti tiszteletre; a természetet csupán a minden más teremtmény fölötti teljes uralom megszerzéséért folytatott emberi harc akadályozójának tekintették. Ebben a korban „az emberi civilizáció gyakorlatilag egyet jelentett a természet leigázásával”.

Ez volt a modern nyugati tudomány formálódásának időszaka; nyilvánvaló, hogy a tudomány céljai összhangban voltak a természet feletti emberi uralom istenadta jogának teológiai hangsúlyozásával. A tudósok gyakran, sőt jellemzően teológiai képek segítségével fogalmazzák meg céljaikat. Francis Bacon (1561-1626) számára pl. a tudomány célja az, hogy az emberiség számára megszerezze azt a tudást, mely ahhoz szükséges, hogy visszaszerezze a természet feletti a bűnbeesés következtében elvesztett uralmukat. William Forsyth a hernyók viselkedése kutatásának fontosságát így magyarázza: „Nagy hasznunkra válhat, ha a lehető legjobban

megismerjük e rovarok természetes sajátosságait és működését, mivel ily módon találhatunk rá elpusztításuk legbiztosabb módjaira”. A botanika és zoológia céljai határozottan pragmatikusak voltak: az állatok és növények megismerése során arra törekedtek, hogy az ember uralmát – hasznosításuk érdekében – minél jobban kiterjesszék rájuk.

Az ember uralma más fajok felett az európai civilizáció e szakaszának egyik központi gondolata lett. Az emberi társadalom, kultúra és civilizáció fejlődését olyan folyamatnak tekintették, melynek során az emberek először védekeznek a vadak ellen, majd egyeseket háziásítanak, végül mindet uralmuk alá hajtják. Az eredmény a Föld emberek általi meghódítása és birtokba vétele lett, elsősorban azért, hogy az emberek észbeli és erőfőlényükkel leigázták a többi fajt.

Ebben az időszakban nagy figyelmet szenteltek az ember egyedülálló voltának. Akik véleményt nyilvánítottak e kérdésben, gyakorlatilag mind azt feltételezték, hogy az emberi faj felsőbbrendű az összes többihez képest. Az eszmeűtatók elsősorban azt hangsúlyozták, hogy milyen alapvető különbségek vannak az ember és más fajok között. Az ember felsőbbrendősége igazolta azokat a módszereket, melyekkel az emberek uralmat szereztek a többi faj felett. Az ember felsőbbrendőségének alátámasztására számos okot felhoztak; a leggyakoribbakat mindnyájan jól ismerjük: csak az ember értelmes lény, csak az ember képes erkölcsös tettekre, csak az embernek van lelke.

Az emberi felsőbbrendőség tárgyalásának egyik különösen fontos hozadéka, hogy a természetet egyre inkább holt anyagnak, a többi fajt gépeknek tekintették. Egyedül az embereknek van lelkük – állították egyre határozottabban. Az állatoknak, bár néha az emberhez hasonlóan viselkednek, nincs lelkük; legjobban úgy érthetők meg, ha gépekhez hasonlítjuk őket. René Descartes (1596-1650) számára „az emberi test is automaton, hiszen sok öntudatlan működése van, pl. az emésztés. A különbség az, hogy az ember-gépnek van lelke, különálló szelleme, míg az állatok lélek vagy szellem nélküli automaták. Az anyag és a szellem csak az emberben kapcsolódik össze”.

Jól látható, hogy a fenti eszmeűtatókban hangsúlyozott bibliai és keresztény gondolatok milyen hatást gyakorolnak a modern kor természethez való viszonyára. A technikai és tudományos fejlődés hajtóerejének sokan még mindig a természet feletti uralom megszerzését tartják. Különösen jól látható ez az orvostudomány és orvosi technika esetében. Bár nem feltétlenül a teológia vagy a Biblia nyelvezetét és fogalmait használják, az emberközpontúság, a természet legyőzése és az ember felsőbbrendősége témák esetében jól felismerhető a természetfeletti küldetés logikája.

A fenti nézetek helyességét néhány évszázadon keresztül senki sem kérdőjelezte meg. Néhány „bolond” számára ugyan ellenszenves volt az, amit ők emberi gőgnek és erőszakosságnak neveztek, az emberek túlnyomó többsége azonban semmi kivétlnivalót nem talált abban, hogy joga van megszelídíteni, civilizálni és más módokon uralni a természetet, még ha ez azzal is jár, hogy hatalmas sebeket üt rajta. Ez a hozzáállás csak a közelmúltban kezdett változni. Sok vallásos ember keresi a bibliai és a keresztény hagyomány a természet védelme szempontjából pozitív elemeit, hogy összhangba hozza Biblia- és természet-tiszteletét.

A környezetért felelős kereszténység

A „teremtett világ ura” feltevés buktatói

Eddig amellől szóló érveket vizsgáltunk, melyek szerint a Biblia és a kereszténység felelős azért, hogy „az ember a világ ura” feltevést tanította, egy olyan feltevést, mely a természet kizsárolásához és környezeti válságokhoz vezetett. A fenti feltevésnek van néhány

bukatója; ha ezeket szemügyre vesszük, rábukkanhatunk a Biblia és a kereszténység néhány olyan részletére is, melyek a természetvédő szellemiség forrásai.

A természet megfosztása szentségétől

A „világ ura” feltevés ellenzői szerint a Biblia megfosztotta a természetet szent voltától, ez vezetett a természet iránti tisztelet elhalásához. A Bibliával szemben a korabeli pogány világ állt – mondják – az ősi Közel-Kelet és a Földközi-tenger medencéjének kultúrái, melyekben a természetet szellemek, istenek és istennők uralták és hatották át. A kérdés azonban nem ilyen egyszerű. A pogány világban is számos példát találunk arra, hogy az emberek kizsarlották környezetüket. Az öntözéses mezőgazdaság maga nagyfokú tájtalakítással jár. A pogány világban is elterjedt volt az építkezés, erdőirtás, csatornázás, és egyáltalán nem akadályozta a természet szelmeibe vetett hit. A pogány világ árnyaltabb képe arra mutat rá, hogy egyes ligetek, hegyek és patakok szentek voltak, míg mások nem.

Másrészt a Biblia több szakasza utal arra, hogy a természetet, ha nem is imádták, de tisztelték; ezzel szemben sehol sincs szó arról, hogy az ember által szabadon formálható holt anyagnak tekintették volna. A 96. zsoltár (11-13) pl. így ír:

Örüljenek az egek és örvendezzen a föld;
harsogjon a tenger és minden benne való!
Viduljon a mező és minden, ami rajta van;
örvend akkor az erdő minden fája is.
Az Úrnak orczája előtt, mert eljön,
mert eljön, hogy megítélje e földet.
Megítéli majd a világot igazsággal,
és a népeket az ő hűségével.

A 148. zsoltár ismét egy olyan szemléletet villant föl, mely a természetet élőnek, és Isten szavára erkölccsel válaszolónak tekinti:

Dicsérjétek az Urat!
Dicsérjétek az Urat az égből;
dicsérjétek őt a magas helyeken!
Dicsérjétek őt angyalai mind;
dicsérjétek őt minden ő serege!
Dicsérjétek őt: nap és hold;
dicsérjétek őt mind: fényes csillagai!
Dicsérjétek őt egeknek egei,
és ti vizek, a melyek az ég felett vagytok!
Dicsérjék ők az Úrnak nevét,
mert parancsolt és előállottak ők.
Őrök időkre állította fel őket;
törvényt szabott és nem tér el attól.
Dicsérjétek az Urat a földről:
viziszörnyek és mély vizek ti mind!
Tűz és jégeső, hó és köd, szélvihar,
a melyek az ő rendelését cselekszik;
Ti hegyek és halmok mindnyájan,
minden gyümölcsfa s mind ti czédrusok;
Vadak és minden barmok, férgek és szárnyas állatok;
Földi királyok és minden nemzet,
fejedelmek és mind ti földi bírák!
Ifjak és szűzek, vének gyermekekkel:
Dicsérjék az Úrnak nevét, mert az ő neve dicső egyedül;
az ő dicsősége égre-földre kihat!

Az Ószövetség természetszemléletének egyik elemzője az ezekhez hasonló szakaszok alapján így ír:

A Biblia számára a természet világa „él”, „lelke van”. Számos szakasz a Föld egészét, egyes tájakat, a talajt, a növénytakarót és az állati életet elevennek, érzékenynek, az Isten és ember küldötté jóra és rosszra tevélegesen válaszolónak mutatja be. Erkölcsi, sőt jogi kapcsolatokba lép. Képes Istennek engedelmeskedni vagy vele szembe szállni. E tények megerősítik azt a felfogást... hogy a természet egészét – a szárazföldeket és a tengereket, a hegyeket és völgyeket, a csillagokat és a bolygókat – átjárja egy szinte emberi, erkölcsi „lét”. Joggal mondhatjuk tehát, hogy a Biblia szemlélete szerint a természet távolról sem „lelkefosztott”.

Lehet, hogy a Biblia nem tekinti szentnek vagy isteninek a természetet, de nem tekinti halottnak, lelketlennek, az isteni erkölcs rendjén kívül állónak sem. Az emberek megsérthetik, kizsarolhatják vagy tönkretelhetik, de erre visszautasítással vagy más érzelmekkel válaszolhat.

Uralom a természet felett

A „világ ura” feltevés ellenzői azt is hangsúlyozzák, hogy a Bibliában megtalálható az ember természet feletti uralmának gondolata. A helyzet hasonló, mint a szentségtől való megfosztás esetében. A természet feletti uralom gondolata gyakran megtalálható a pogány vallásokban is, és sok bizonyítékunk van arra, hogy a pogány társadalmak erőteljesen törekedtek a természet leigázására. A „világ ura” feltevés bírálói szerint tehát nem igaz, hogy ez a gondolat kizárólag vagy elsősorban a Bibliában jelenik meg. A „világ ura” feltevés bírálói arra is rámutatnak, hogy a Biblia szigorú korlátokat állít a természetet leigázni szándékozó ember elé; a természet feletti uralom terén mérsékletre inti az embereket. Sehol sem tanítja, hogy az ember a természet zsarnoka lehet – mint azt a „világ ura” feltevés egyes képviselői állítják. Sok helyütt kinyilvánítja, hogy az ember nem ura a mennyeknek, sőt kitiltatott onnan; a mennyek birodalma, ahová az égistek is tartoznak, kívül esik az emberi uralom határain. A Biblia Mózes törvényeiben korlátozza, hogyan használhatja az ember a természetet, annak részeit, elemeit. Tiltja a gyümölcsfák kivágását (5Móz.20:19-20), megparancsolja, hogy a földeket minden hetedik évben paragon kell hagyni (3Móz. 25:1-7), egyes „tisztátalan” állatokat tilos megenni, és sok törvény tartalmaz étkezési szabályokat. Egy másik törvény az anyaállat és kicsinye elpusztítását tiltja (5Móz.22:6-7) a madárfészek példáján. Gyakori téma az állatokkal való bánásmód, ahol az emberségességre ösztönöz, főleg a háziállatok esetében (pl. 5Móz. 25:4). A fenti törvényeken elmélkedve így ír egy bibliatudós: „Az ember állatok feletti uralmát a Biblia szerint korlátozza az a tény, hogy az állatok boldogsága – hasonlóképpen az ember boldogságához – a teremtés végső célja. Isten törődik az állatok boldogságával is, nemcsak azért, mert táplálékot vagy munkatársat jelentenek az ember számára, hanem azért, mert önmagukban „jó”.

A test és az anyag lebecsülése

A természettel és környezettel kapcsolatos keresztény nézetek negatív volta mellett harmadik érv a test és az anyag lebecsülése. Ez a kérdés fel sem merül a Bibliában. Bár a Föld az emberi bűnbeesés káros következményeit viseli, gazdagságát általában dicséri a Biblia; központi szerepet játszik a tejjel-mézszel folyó Ígélet földje képe. A Bibliában nyoma sincs test és lélek szembeállításának. Az anyag negatív szemlélete elsőként valószínűleg a pogány görögök gondolatvilágában bukkant fel. Igaz, hogy sok, a Biblia utáni keresztény gondolkodó szembeállítja a lelket és az anyagot, az anyagot és a testet az isteni alacsonyabb rendű megnyilvánulásának tartják, mint a szellemet; de vannak olyan keresztény szerzők is, akik ünneplik az anyagi teremtést és elvetik Origenész szélsőséges álláspontját,

mely szerint az anyag (és a test) csupán börtön a lélek, a szellem számára.

Ha igazolni akarjuk, hogy a keresztény hagyomány nem képviselt következetesen és állandóan ellenséges álláspontot a természet irányában, az lesz a legjobb, ha felidézünk néhány olyan gondolkodót, akik a természetet Isten teremtett világa – ami jó – részeként dicsőítik.

Irénéusz (kb. 130-200)

A kb. ugyanabban az időben (185-254) élt Origenésszel ellentétben Irénéusz elismerően gondolkodik a fizikai testről és az anyagi teremtésről. Számára a fizikai világ egyenesen az ember számára teremtett otthon, melyet az emberiség megváltása érdekében emberi formát öltő Isten megáld és rendben tart. Irénéusz szerint Isten terve az, hogy a teremtett világ mint egységes egész haladjon a kiteljesedés felé; vagyis a teremtett világ egészére vonatkozik a megváltás isteni terve. Isten nem különül el az anyagi világtól – mint azt Origenész és társai vélik – hanem benne él (bár nem része annak). Isten atyaként táplálja és gondozza teremtményeit – mondja Irénéusz.

Sok keresztény teológussal ellentétben Irénéusz nem sokat foglalkozik azzal, hogy a Föld Ádám bűne miatt átkozott. Irénéusz azt tanítja, hogy a teremtmények többsége a bűnbeesés után is engedelmes maradt Isten akaratának, vagyis a természet megőrizte jóságát. Irénéusz az emberi testről is elismerően szolt: szerinte „Isten ügyes ujjait” dicséri és számos módon mutatja meg az Ő bölcsességét.

Irénéusz ugyan hangsúlyozta az emberiség központi helyét a teremtésben és Isten tervében, és hajlott arra, hogy a teremtett világot abból a szemszögből lássa, hogy az hogyan van hasznára az emberiségnek, de egészében jó véleménnyel volt a fizikai teremtett világról és az emberi testről.

Augusztinusz (354-430)

Szent Ágoston - Hozzá illő lét

részt pedig bevallott küzdelme saját nemiségével, amit szellemi törekvéseivel ellenkező lázadásnak tartott. Érett írásai azonban a teremtés és a fizikai test szépségéről és jóságáról tesznek tanúságot; ő is példa azon keresztény teológusokra, akik az anyagi teremtett világot (és benne a testet) nem tekintik a létezők szellemi rendje alacsony fokán állónak.

Aquinói Szent Tamás előtt a legjelentősebb keresztény teológus Augusztinusz volt. Teológiája évszázadokon át meghatározta a keresztény gondolkodást, ma is fontos alakja a keresztény teológiának. Gyakran olyan gondolkodóként mutatják be, aki nincs túl jó véleménnyel a fizikai teremtésről és az emberi testről. Ennek elsősorban az az oka, hogy korai írásait erősen befolyásolta az újplatonizmus és a Létezők Nagy Lánca az anyagot a dolgok isteni rendjének aljára helyező gondolata, más-

Érett munkáiban Augusztinusz úgy ír, hogy a teremtés végső célja a szépség és Isten dicsőítése teljes pompájában. Augusztinusz számára a teremtett világ Isten csodálatosságát, jóságát és dicsőségét tükrözi, és mint ilyen, gyönyörű. A teremtett világot lenéző eretnekek ellen így ír: „Nem veszik észre, hogy milyen csodálatosak ezek a dolgok a maguk helyén; milyen nagyszerűek a maguk természete szerint, milyen remekül illeszkednek a többi teremtményhez és milyen kegyelem, hogy hozzájárulnak mind a világegyetemhez, mind mindenki jólétéhez.”

Augusztinusz szerint minden teremtménynek megvan a „hozzá illő léte”; bár mi korlátolt látószögünkkel nem mindig látjuk meg, hol is egy teremtmény helye vagy lázadunk ellene, meggyőződése szerint így minden lény dicsőíti teremtőjét. Míg csodálta, hogy egyes teremtmények milyen hasznosak az ember számára, és rámutatott, hogy egyes fajok milyen szolgálatot tehetnek, ragaszkodott ahhoz, hogy minden lény saját természetében szép és dicsőíti az Urat, nem pedig azon keresztül, hogy az embereknek hasznot hajt.

Isten és a teremtett világ kapcsolata Augusztinusz szerint a teremtményeiről gondoskodó pásztor kapcsolata. Istent a világ fölé hajló gondos szülőként ábrázolja, fészekalját óvó, melengető madárhoz hasonlítja. Egy másik képében Isten a munkájában elmélyülő művész: „Ahogy a szobrász alkotó lelke lebeg a fadarab felett, ahogy a szellem szétterjed a test tagjain: így lebeg a Szentlélek alkotó, teremtő ereje is mindenek felett”. Augusztinusz szerint Isten betölti teremtményeit; az elhivatott szemlélő mindenhol megláthatja a teremtményeiben jelen lévő Isten csodáját. „Kit ne nyugózne le a csoda Isten az egész világot irányító és mozgató művei láttán? Ha meggondoljuk, hogy milyen hatalmas erő rejlik egyetlen aprócska magban, áhítat kell eltöltsön”.

Irénéusszal egyetértésben Augusztinusz is azon a véleményen van, hogy a bűnbeesés következményei csak az emberiséget sújtják, a természetet nem, és a Sátán nem ura az anyagi világnak (mint azt egyes teológusok, köztük Origenész is állítják). Épp ellenkezőleg: a teremtés nem bukott, hanem szépségében magasztos és bizonyosságot tesz Teremtője mellett, aki maga a szépség. Íme Augusztinusz szavai, melyeket majd évszázadokkal később Assissi Szent Ferenc fog feleleveníteni:

„Hogyan beszélhetnék a többi teremtményről, azok minden szépségéről és hasznosságáról, amit az isteni jóság az embereknek adott, hogy szemét gyönyörködtessék és céljait szolgálják? ...Szóljak az ég, a föld és a tenger számtalan különböző szépségéről; a határtalan és csodálatos fényről; a Napról, a Holdról és a csillagokról; a fák árnyékáról; a számtalan madárról, melyek mindegyike más-más tollazattal és dallal ékeskedhet; a rengeteg különböző állatokról, amik gyakran minél kisebbek, annál csodálatosabbak; a hangyák és méhek építményeiről, amik lenyűgözőbbek, mint a bálnak hatalmas teste? Szóljak a tengerről, mely magában is fenséges látvány... mikor különböző színek kavalkádját ölti fel?”

„Kérdezd a föld szépségét, kérdezd a tenger szépségét, kérdezd a tágas levegő szépségét, kérdezd a csillagok rendjét, a sugaraival a nappal hozó Napot, a rákövetkező éjszaka sötétjét enyhítő Holdat; kérdezd a vizekben úszkáló, a szárazföldön kóborló vagy a levegőben szálló élőlényeket; kérdezd a láthatatlan lelkeket, a látható testeket; kérdezd a láthatókat, amiket irányítanak, és a láthatatlanokat, amik irányítanak – kérdezd mindezeket és választ kapsz: igen, lásd meg szépségünket. Szépségük a tanúságtételük. Ugyan ki teremthette e sokféle, változatos szépséget, ha nem maga a változhatatlan Szépség?”

Augusztinusz számára a teremtett világ önmagában talán nem isteni, de minden ízében az istenről tanúskodik, és az isteni átjárja mindennapi megnyilvánulásait.

Assissi Szent Ferenc (1182-1226)

Assissi Szent Ferenc

Szent Ferenc a természetet gyakran kapcsolatba hozza a szellemi élettel vagy a megváltás drámájával. A pacsirtáról például ír: „olyan, mint a jó hívő, röptében dicséri legszebben az Urat... elveti a földi dolgokat, mindig kész az Urat dicsérni”. Egyesek szerint azért szerette a férgeket, mert Jézus állítólag egyszer azt mondta: „Féreg vagyok, nem ember”.

Szent Ferenc azonban mélyebben és kevésbé haszonelvűen öleli magához a természetet, mint a fenti példák sugallják. Életrajzából és írásaiból egyértelműen kiderül, hogy Ferenc fivéreinek és nővéreinek érzi a nem-ember teremtményeket; ebből a szempontból egyedülálló minden előtte vagy utána élt keresztényhez képest. A nem-ember teremtmények példázhatták vagy képviselhetek Szent Ferenc számára – mint más keresztények számára – a szellemi élet egyes elemeit vagy lehettek hasznosak, ám vitathatatlan, hogy Szent Ferenc önmagukban értékes lényeknek tartotta őket, olyan lényeknek, akiket tisztelt és szeretett. Személy szerint szeretett egyes állatokat, és gyakran közbenjárt azért, hogy megvédelmezze őket.

Szent Ferenc olyan ember, aki elnyerte az állatokkal, sőt növényekkel való beszélgetés képességét, sokat és mélyen beszélgetett velük és a keresztény teológia fogalmaival is értelmezni tudta ezt a kapcsolatot. Egyik korai életrajzírója, Celano így ír:

Ha virágzó rétre bukkant, prédikált a virágoknak és kérte őket, hogy dicsérjék Istent – mintha értelmes lények lennének. Hasonlóan, a legösszintébb komolysággal szólította fel a búzamezőket és a szőlőskerteket, a sziklákat és az erdőket, a mezők gyönyörűségeit, a forrásokat, a kerti növényeket, a földet, a tüzet és a vizet, hogy szeressék Istent és szolgálják jó szívvel. Végül minden teremtményt, rendkívüli módon, „testvér”-nek nevezett, úgy, mint senki más; érző szívével megértette a teremtmények titkait.

Sok Szent Ferencről szóló történetben az állatok szelíden, érzelmekkel telve válaszolnak neki. Mikor egy nyulat kapott, „szeretettel fogta, és úgy sajnálta, mint egy édesanya. Majd figyelmeztette, hogy vigyázzon, nehogy megint megfognák, el akarta engedni. Ahányszor azonban letette a földre, a nyúl mindig visszaugrott a karjai közé, mintha valami titokzatos úton felfogta volna szeretetét. Végül Ferenc meghagyta szerzeteseinek, hogy vigyék ki az erdőbe, egy biztonságos helyre”. Egy másik legendában Szent Ferenc duettet énekel egy fülemülével. Csak akkor hagyja abba, mikor már

kimerül; ekkor a madár a kezére száll, ahol megeteti, megdicséri és megáldja.

Szent Ferenc legismertebb műve a Naphimnusz, melyben hálát ad Istennek a teremtett világ minden részlete szépségéért és hasznosságáért:

Mindenható, fölséges és jóságos Úr,
Tied a dicséret, dicsőség és imádás,
és minden áldás,
minden egyedül téged illet, Fölség,
és nem méltó az ember, hogy nevedet kimondja.

Áldott légy, Uram, s minden alkotásod,
legfőképpen urunk-bátyánk, a Nap,
aki a nappalt adja, és aki ránk deríti a Te világosságod,
és szép ő és sugárzó, nagy ragyogással ékes:
a Te képed, Fölséges.

Áldjon, Uram, Téged,
Hold nénénk és minden csillaga az égnek.
Őket az ég alkotta kezed, fénycsnek, drága szépnék!

Áldjon, Uram, Tégedet Szél öcsénk,
levegő, felhő, jó és rút idő,
kik által élteted minden Te alkotásod.

Áldjon, Uram, téged Víz hűgünk,
oly nagyon hasznos ő,
oly drága, tiszta és alázatos!

Áldjon, Uram, Tűz bátyánk;
vele gyújtasz világot éjszakán.
És szép ő és erős, hatalmas és vidám.

Áldjon, Uram téged, Földanya nénénk,
ki minket hord és enni ad,
és mindennemű gyümölcsöt terem, füveket és színes
virágokat.

Dicsérjétek az Urat, és áldjátok,
és mondjátok hálát neki,
és nagy alázatosan szolgáljátok.*

Madártestvér

E közismert költemény legmeglepőbb vonása, hogy a „lelketlen” világ mily sok teremtményét dicséri. Amit rendszerint öntudattalan, lelketlen anyagnak tekintünk – a Nap, a Hold, a csillagok, a szél, a víz, a tűz – azt Ferenc nagyon is az isteni kozmikus tudat részének tartja. Ami nekünk „néma természet”, az az ő számára csöppet sem néma: nagyszerű énekkel tesz tanúságot teremtője csodálatossága mellett.

Fordította: Ortmann-né Ajkai
Adrienne

Forrás: Roger S. Gottlieb
(szerk.): This sacred Earth.
Religion, nature, environment
(New York, London :
Routledge, 1996)

Buday Kornélia¹

Az alma és a fája

A nők vallási szocializációja a keresztény egyházakban - és annak feminista kritikája

– Az előző szám súlyponti témájának folytatása –

II. 4. Megoldási kísérlet

Miért csak az utóbbi évtizedekben vált ilyen egyértelműen tudatossá az Istenről való beszéd patriarchális aspektusainak kritikája? Részben azért, mert különösen a nőkben, de a férfiakban is viszonylag rövid ideje kezd tudatosodni a *nemek közti társadalmi egyenlőtlenség* ténye, ami mostanra *elfogadhatatlanná és tarthatatlanná* vált. A probléma gyökere tehát a nyelvi kérdéseknél mélyebben keresendő.²

Ahogy Istenről beszélünk, az nem csupán annak mutatója, hogyan látjuk Istent, de annak is, ahogyan *magunkat* szemléljük. Mivel a nyelv *világokat és társadalmi rendszereket* hoz létre és formál, *folymatos revíziót* igényel. Az *inkluzív*³ nyelv iránti elköteleződésnek együtt kell járnia az *inkluzív közösség* iránti elköteleződéssel és viszont.⁴ Igaz ugyan, hogy a nyelv megváltoztatása nem mindig változtatja meg az azonosítást, de legalább tudatosíthatja a nyelvben *implicit* meglévő kirekesztő, kizáró jellegét. Például *néger* helyett *feketét*, *cigány* helyett *romát* mondani még nem enyhíti a rasszizmust, de legalább emlékeztet a mélyen gyökerező fajgyűlöletre és azokra a nyelvben működő mechanizmusokra, amelyek rasszizmust szülnek vagy állandósítanak.⁵

Ugyanígy az „Atya” fogalmának „Anyá”-val való helyettesítése sem jelent a liturgiában és a teológiában fölülemelkedést a kizárólagosságon és a betű szerinti értelmezésen.⁶ Patriarchális kultúrában az „Atya” nem lehet egyenlő az „Anyá”-val, mert szerepe társadalmilag megkülönböztetett, nagyobb jelentőségű. Azonban ha *változás* állna be a patriarchális viszonyokban, nagyobb *átjárhatóság* volna apa- és anyaszerepek között. A keresztény imaginációnak⁷ ebben is saját ritmusát kell követnie. Ha a keresztény közösség valóban azzá válna, ami a rendeltetése, ha az *ortopraxis* (az igazság gyakorlata) végül megegyezne az *ortodoxiá*-val (a megváltás misztériumáról alkotott helyes felfogás), a kérdés, hogy Istent vajon „Anyá”-ként vagy „Atya”-ként kell-e elképzelni (és megnevezni), egészen más kontextusba kerülne, s ezáltal egészen más jelentőséggel is bírna.

II. 4. 1. Isten képére teremtettet

A keresztény tanítás központi magva szerint embernek lenni egyszerismind azt is jelenti: *Isten képe és hasonlatossága* lenni. E

¹ A szerző, végzős teológus az insbrucki egyetemen, a magyarországi SWTR alapító tagja /ld. a 32. oldalon/

² Elisabeth Schüssler Fiorenza: *In Memory of Her*, pp. 151-152.; LaCugna: *God for Us*, pp. 390-400.; Judith Plaskow: *Standing Again at Sinai: Judaism from a Feminist Perspective*, San Francisco, Harper San Francisco, 1991., p. 159.

³ Jelentése: a kirekesztés nyelvvel szemben magába(n) foglaló nyelv, azaz a mindenkit megszólítani kívánó és minden réteg életkörülményeit figyelembe vevő nyelv

⁴ LaCugna: *The Baptismal Formula, Feminist Objections and Trinitarian Theology*, in: *Journal of Ecumenical Studies*, 1989., p. 250.; Fiorenza: *In Memory of Her*, pp. 150-151.

⁵ LaCugna: *God for Us*, p. 396.; Bár valljuk be, a „roma” fogalom jelenlegi használata gyakorta éppen hogy visszasságokat és ellenségeskedést szül magán az adott etnikai csoporton belül. Tovább gondolandó téma...

⁶ Ruth Duck: *Gender and the Name of God: The Trinitarian Baptismal Formula*, New York, Pilgrim Press, 1991., p. 96.

⁷ Jelentése kb.: képzelet

⁸ Phyllis Trible: *God and the Rhetoric of Sexuality*, Philadelphia, Fortress Press, 1978., pp. 98-99.

⁹ Ter 3

¹⁰ Ter 3:7

Michelangelo: Ádám teremtése – Kettősség

hit hallgatólagosan egyszerre utal mind *teremtetségünkre*, mind *teremtő/alkotó szerepünkre*. E két pólus közt feszül minden emberi élet: a *teljességre* (végtelenre) irányult és a *testileg, történelmileg aktualizált, behatárolt* (véges) emberi lét *kettősségében*.

A két *teremtéstörténet* hordozza e tanítás teológiai gazdagságát. Két *teremtéspot* őriz a Biblia, melyek csak *egymás fényében* olvashatóak és értelmezhetőek. Az *elsőben* Isten a *maga képére férfinak és nőnek* teremt meg az embert. A *második* *teremtéstörténetben* Isten először *egyetlen* emberi létezőt teremt (embert a föld porából: *adam*-ot az *adamah*-ból) és megajándékozza minden teremtett valósággal. Az „adam” – az *egész teremtett világ fölé kiterjedő egyedülálló hatalma ellenére* – *kielégületlen* marad, mert: *magányos*. Olyannyira magányos, hogy Isten *újra* teremt: *valakit, aki hasonló és mégis különböző*; e *másság*, e két egyedi valóság már alkalmas a *communio* – kommunikáció! – létrejöttére. A „magányos” létező csak e másik *másságában* fedezi föl saját *létezésének igazi lehetőségét*.⁸

II. 4. 2. A bűn hatása

A *bűnbeesés története*⁹ még világosabbá teszi a teremtés-elbeszéléseket. Egyik tett követi a másikat – mintegy az egyéni döntések *láncreakciójaként* –, amelynek eredményeképpen az ember-pár *már nem képes sem Istenre, sem egymásra partnerként tekinteni, hanem egymás*¹⁰ és Isten *elől is elrejtőznek* szégyenükben. E történetet – összekapcsolva a második *teremtéstörténettel* – gyakorta

androcetrikus alapon magyarázzák, miszerint mivel a nő csupán a férfiből vétetett, mint silányabb teremtmény hamarabb megkísérthető. Mások viszont arra a lényeges pontra mutatnak rá, hogy a nő *legalább vitába bocsátkozott a kígyóval*, míg a férfi *reflexió nélkül* csak vette és ette ama bizonyos gyümölcsöt.

Michelangelo: Bűnbeesés – Kiűzetés a Paradicsomból.

– *Ki a bűnös*

Különböző kulturális hatások tehát a szöveget *eltérő kontextusba* helyezik. Az isteni ítélet *meglepetésekkel* teli értelmet hordozhat számunkra:

(1) A tény, hogy az esemény *mindhárom* résztvevője büntetést kap, a szöveg gondolatvilágát tekintve azt jelenti, hogy bizonyos tekintetben *mindhárman* morális értékek hordozói, képviselői egyben – a büntetés tulajdonképpen *felelőségüket* teszi hangsúlyossá. Későbbi kulturális tradíciók a nőket gyakorta *infantilizálták* – tevékenységük soha nem *önmagukat*, hanem a rajtuk uralkodó, őket birtokló *férjüket* tükrözte (vagy kellett, hogy tükrözze). E tekintetben nagyonis figyelemreméltó és értékelendő az a tény, hogy (egyáltalán) a nő is *„méltó”* (!) volt a büntetésre.¹¹

(2) A *Ter 3:16*¹² helytelen értelmezése a nő eredendően alárendelt helyzetét kívánja igazolni. A szöveg valójában azt fedi föl, hogy a nő férfinak alárendelt helyzete a bűn *következménye* – és *nem a teremtett rend része*.

Kortárs feminista gondolkodók egészen világosan és szenvedélyesen mutatnak rá a föld, a test és a nő iránti *negatív attitűd* *veszélyeire*. A *szexizmus* bűne *nem különíthető el más* társadalmi bűnöktől, mivel ezek *mind* – kivétel nélkül – figyelmen kívül hagyják a föld és az emberi test értékeit és egyúttal az emberi erőknél szabott határait.

Androcetrikus korával és kultúrájával szemben Jézus valami újat képviselt. Talán nem véletlen, hogy a nő játszott elsődleges fontosságú szerepet bölcsőjénél és keresztjénél. A nők azelőtt soha nem ismertek hozzá hasonló *Emberré*: olyan prófétát és tanítót, aki *nem korholja* őket, *nem hízeleg* nekik és használja ki őket, *nem erőszakoskodik* és *nem leereszkedik* velük, *nem kreál* róluk izléstelen vicceket, hanem *komolyan* veszi kérdéseiket és érvelésüket; *nem*

jelöl ki külön működési területet számukra és soha *nincsen szüksége* férfi méltóságának velük szembeni védelmezésére és bizonyítására. Ezek negatív vonatkozásait azonban könnyen fölfedezhetjük a Jézust megelőző prófétáknál, kortársainál és az egyháznak nevezett tanítványi közösségében – *mind a mai napig*.¹³

A páli írásokban található *kettősség* a keresztény antropológia későbbi történetét is meglehetősen befolyásolta. Az *adam* (mint „földből vétetett valóság”) feledésbe merül, helyette a régi *Ádám*, a férfi (!) kerül előtérbe, aki fölvétetett (s ezért megváltódott) Krisztusba(n). *Évára* ilyen jellegű vonatkozást nem találunk, hacsak nem *Mária* személyében, akiről azonban teológusok leszögezték, hogy Isten *nem benne, csupán az ő méhében* öltött testet. Teológusok tömegeiben semmi kétség nem merül föl az istenképiség *maszkulin* jellegére vonatkozóan, ugyanez azonban kérdéssé válik a nőt illetően – föltételezett biológiai, társadalmi, intellektuális, sőt spirituális *kisebrendűsége* miatt. Ennek kapcsán azután gyakorta előfordultak olyan teológiai következtetések, melyek tézist alkottak arról, hogy a nő tulajdonképpen *nem is ember*.¹⁴ Az egyház ugyan soha nem adoptálta hivatalosan ezt a pozíciót, a középkortól napjainkig a katolikus kereszténységre legnagyobb hatást gyakorló *Aquinói Tamás* azonban egészen világosan tartotta magát ahhoz a szemlélethez, mely szerint a férfinem az emberiség normája, a nő pedig az ember-mivolt *meghibásodott esete*. Ez a fajta antropológia természetesen tökéletesen alátámasztja Aquinóinak a *nők egyházban betöltött szerepvállalásaival szembeni érvelését* is. Ugyanakkor egészen más következtetésre jutott a megdicsőült állapotra vonatkozóan: Amennyiben ugyanis a nők *nagyobb* ember-szeretetről tesznek tanúságot, *nagyobb* dicsőség lesz a jutalmuk is – „odaát”.¹⁵

II. 4. 3. A „Krisztus”-név eredeti jelentésének helyreállítása

A feminizmus szempontjából az alapprobléma, hogy mivel Jézus életét és működését patriarchális keretek között interpretálták, az evangélium jó híre lassanként átfordult és átalakult a *maszkulin privilégium* rossz hírévé. Történelmileg a korai egyház *inkulturálódott* a görög-római világba, és fokozatosan annak patriarchális modelljéhez, a *császári birodalomhoz* alakította struktúráit. Krisztust következképpen az *abszolút uralkodó* képével azonosították, aki mintegy a *dicsőség királyaként* mennyei uralma által legitimizálja a családot, a birodalmat, az egyház fejének földi hatalmát.

A megszabadító Krisztus szimbolikus ereje elvesztette *felforgató* jelentőségét. A történelmi Jézus – aki vitathatatlanul férfi volt – a *Logos-nak*, a *racionalitásnak* és – a görög filozófia szerint – a *maszkulin* jelleg ontologikus szimbólumának inkarnációjává vált. A *testté lett Ige* az androcetrikus (férfi-központú) antropológia definíciója szerint rámutat a férfi *normatív* és a nő *derivatív* (azaz származék) jellegére.¹⁶ Ez a fajta krisztológia a férfi nővel szembeni fölényének szent igazolását eredményezi, hiszen *maga* az Isten Fia választotta a *tiszteletreméltóbb* *maszkulin* megtestesülési formát. Ruether szerint többek között a nők pappászentelese elleni hivatalos római katolikus érvelés is ebből indul ki, amikor azt állítja,

¹¹ Phyllis Bird: *Images of Women in the Old Testament*, in: *Religion and Sexism*, ed. Rosemary Radford Ruether, New York, Simon and Schuster, 1974., p. 49.

¹² „Vágyakozni fogsz a férfi után, és ő uralkodni fog rajtad!”

¹³ Dorothy L. Sayers: *Are Women Human?*, Grand Rapids, Eerdmans, 1971. (első kiadás: 1947-ben!), p. 47.

¹⁴ Thomas Aquinas: *Summa Theologiae*, New York, Benzinger Brothers, 1947., III., q. 55.a. I. Vö.: ennek kritikája: Alvin John Schmidt: *Veiled and Silenced: How Culture Shaped Sexist Theology*, Macon, GA: Mercer University Press, 1990., pp. 69-95.; Maryanne Cline Horowitz: *The Image of God in Man: Is Woman Included?*, in: *Harvard Theological Review* 72, July-October, 1979., pp. 175-206.

¹⁵ Az '50-es évek populáris teológiai alapelve volt: „It's a man's world, but it will be a woman's heaven.” Vö.: LaCugna (ed.): *Freeing Theology*, p. 148.

¹⁶ Ruether: *Sexism and God-Talk*, pp. 117.

hogy mivel csak a *férfi* Krisztus „természetes hasonmása”, csak a *férfi* képes őt hitelesen bemutatni, megjeleníteni.¹⁷ A nők ugyan befogadhatják az isteni kegyelmet,¹⁸ *in persona Christi* azonban nem cselekedhetnek nemi különbözőségük miatt. A nők fizikai megtestesülése eszerint tehát *bőrön* csupán, mely *elzár a Krisztussal való teljes identifikációtól*, hacsak a krisztusi férfinem közvetítése *meg nem segíti* őket. E mentalitás szerint valósággal elképzelhetetlen volna, hogy az Ige netán *női* testben is formát ölthetett volna.¹⁹

A feminista teológusok az Istenről alkotott *többnyire* maskulin jellegű képek *mélyreható negatív következményeire* hívják föl a figyelmet. Nem kétséges, hogy a liturgiában és teológiában e képek és metaforák kizárólagos használata azt a benyomást kelti, hogy Isten *férfi*. Ez az *egyoldalú* Isten-ábrázolás azáltal, hogy a férfit és a maskulin jelleget helyezi a középpontba, *minden* ember számára *kötelező* érvényű *normává* merevíti, és ezáltal a patriarchalizmust legitimizálja. Innen már csak egy lépés Mary Daly-nek a patriarchális nyelv használatáról mondott feminista kritikájának beigazolódása: „*Ha Isten férfi, a férfi Isten.*”²⁰

Jézus Krisztus élete és tanítása szembenáll a komplementaritás *szexista* teológiájával, a fehérbőrű felsőbbrendűség *rasszista* teológiájával, a tanultak²¹ *elitista* teológiájával, a kultikus privilégiumok *klerikális* teológiájával, a kizsákmányolás és gazdasági igazságtalanság *politikai* teológiájával és a férfi dominanciájú, férfiak kontrollálta *patriarchális* teológiával.²²

A keresztény feminizmust nem csupán a férfiak és nők társadalmi egyenlőségének helyreállítása érdekli tehát, hanem evvel párhuzamosan és evvel összefüggésben a férfi-isten *bálványképét* is igyekszik leleplezni.²³

II. 4. 4. A kegyesség eredménye

A költészetben, a képzőművészetben, a liturgiában és az egyéni imákban, toronymagas katedrálisokban és útszéli kegyhelyeken a megváltás értelmezésének egy másik aspektusa növi ki magát: A *máriás kegyesség*, mely az egyháztörténelem során hosszú és bonyolult változáson ment keresztül. Bizonyosan Mária alakjában a nő is azonosulhatott a szenvedő szolga képével. Mária bánata megtestesítette minden nő szomorúságát: a nők figyelmét *tudatosan* is e bánatos alakon való elmélkedésre irányították. Mária élete az övékéhez hasonlóan *rejtett, háttér-élet* volt, abban a *magánszférában* zajlott, ahol gyermekek születtek, növekedtek föl, miközben emberi tapasztalatok egész sora észrevétlenül hagyományozódott át a fiatalabb generációkra, ahol egy teljes élet nyert értelmet az önfeláldozásban.²⁴

¹⁷ *Inter Insigniores*, in: *Origins* 6:33, February 3, 1977., par. 27.

¹⁸ *Vö.*: befogadás=passzivitás

¹⁹ *LaCugna* (ed.): *Freeing Theology*, p. 119.

²⁰ *Mary Daly*: i. m., p. 18.

²¹ *A laikusok gyakorta vádolják elszigetelődéssel a klérust, ugyanakkor a legnagyobb hangadók nehezen veszik észre a maguk által és maguk közt kialakított „tanultak-tanulatlanok”, „bennfentesek-kívülállók” kategóriáira épülő saját hierarchiaikat, saját „fellegzős” elefántcsonttornyaikat... És e hibás mechanizmusoktól a feministák sem mentesek!*

²² *Catherina Mowry LaCugna*: *God for Us: The Trinity and Christian Life*, San Francisco, Harper San Francisco, 1991., p. 399.

²³ *Sallie McFague*: *Metaphorical Theology*, Philadelphia, Fortress Press, 1982., p. 190.

²⁴ *Vö.*: *Elizabeth Johnson*: *Mary and the Female Face of God*, in: *Theological Studies* 50, no. 3., 1989., pp. 500-526.

²⁵ *Daly*: *Beyond God the Father*, pp. 83-84.

²⁶ *A sorozat 1979 és 1981 között, a szerda délutánonkénti audiencia keretében került megrendezésre, mely azután három kötetben jelent meg a Daughters of St. Paul kiadásában: Original Unity of Man and Woman: Catechesis on the Book of Genesis, 1981.; Blessed Are the Pure of Heart: Catechesis on the Sermon on the Mount and Writings of St. Paul, 1983.; Reflections on Humanae Vitae: Conjugal Morality and Spirituality, 1984.*

²⁷ *Jelentése: megjelenése*

²⁸ *James V. Schall* (ed.): *Sacred in All Its Forms*, Boston, Daughters of St. Paul, 1984., p. 137.

²⁹ *Schall*: i. m., pp. 138-139.

³⁰ *Mintha ez kevésbé aktív, tehát kevésbé értékelendő, mai szóval élve „non-profit” cselekvés volna!*

³¹ *Vö.*: *A II. Vatikáni Zsinat szóhasználatában: ecclesiola.*

Idővel ezen elmélkedések ahhoz az elváráshoz vezettek, hogy a nő életére és létére alkalmazott keresztény elbeszélésben jusson kifejezésre *Mária győzelme* is: a nőé, aki *kegyelemmel teljes*, aki *büntelen/szeplőtelen, hatalommal rendelkező közbenjáró, ég és föld királynéja*. Ezek után hivatalosan is kimondják *Mária szeplőtelen fogantatásának és mennybevételének* dogmáit a katolikus egyházban. *Mary Daly* és *Simone de Beauvoir* szerint a néphitben kialakult *Mária alakjához kötődő isteni státusz* (melyet a római katolikus egyház hivatalosan mindig tagadott) egyfajta ősi „pogány” *anyaisten* képének *maradványa*, mely a kereszténységben az „Isten anyja” *fogalmává* degradálódott.²⁵

II. *János Pál* pápának a „*Test teológiája*” című sorozat keretében kifejtett nézetei megszabadíthatják a teológiát annak androcentrizmusától és lehetőséget nyújtanak a teljes hagyomány újragondolására.²⁶ A pápa az isteni kinyilatkoztatás *középpontjába* helyezi a megtestesült *embert*, aki a *Lélek manifesztációja*²⁷. A test ezért jel-értékű: férfiként és nőként megtestesülve *mind* a nők, *mind* a férfiak képessé válnak *adásra és befogadásra egyaránt*, mert megtestesülésében minden embernek van valamije, amit adhat a másinak, s így aztán valami, amit kaphat a másiktól. A test adományai *minden* ember számára *az élet-adás és a szeretet képessége*. A test *hermeneutikája kitágítja a horizontot*.²⁸ Az önmegismerés tehát *lehetetlen* a másikkal (legyen az *más* nemű, fajú, osztályú, kultúrájú stb.) *főnnálló reláció hiányában*.

A pápa gondolatai új fényt vetnek az elszigetelődésre hajló *klerikális világ deformációira*, ugyanakkor arra a tényre is, hogy a teljes keresztény életre (azaz *élet-adásra* – a szó legtagabb értelmében) *mindenki* meghívást kapott.

Ha a pápa önismeretről és önátadásról mondott *reciprocitás-elve* (a doketistákkal szemben: Jézus látszat-emberségét visszautasítva) Jézus *valódi, teljes* emberségére is érvényes, akkor az önmagáról szerzett tudást Jézus is a környezetében élő *nőktől* és *férfiaktól* kapta. Mária sokkal fontosabb szerepet játszik Jézus személyiség-fejlődésében, mint csupán valamiféle *biológiai anya*. Mivel Jézus élete meghatározó részét a szülői házban töltötte, Mária és József jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy ő valóban *azzá váljon*, akivé végül lett. Ugyanígy *másokkal történt találkozásai is* (akár ha konfliktusokkal terhesek is – vagy éppen ezáltal!) hatással voltak rá. Eszerint ők – mi – (nők és férfiak) *mind* részesei küldetésének.²⁹

A teológia androcentrikus elfogultsága folyamatosan és ismételtelen azt állítja reflektorfénybe, aki *cselekszik*, de árnyékban hagyja azt, aki *megtanította őt így cselekedni*³⁰.

A családi³¹, egyházi és társadalmi szerepek *átjárhatóságáról*

volna tehát szó: Amennyiben az *emberi test maga szentségi jel* értékű és amennyiben az egyházak oly nagy hangsúlyt fektet ennek tudatosítására, a női vonatkozások, a nők egyházi feladatkörökből történő kizárása és távolmaradása *súlyos konzekvenciákat* és igen sok megfontolnivalót hagy maga után a teológiai gondolkodás szempontjából.³²

III. Közösség a meg/felszabadítás szolgálatában

A hagyományos „*nincsen megváltás az egyházon kívül*” szemlélete Edward Schillebeeckx értelmezése szerint ennyit tesz: „*nincsen megváltás a világon kívül*”.³³ Schillebeeckx szerint ugyanis *autentikus keresztény hozzáállás* – a világból való kivonulás vagy világ-tagadás helyett – a világban meglévő *pozitív* elemek fölfedezése, ugyanakkor *igazságtalanságainak prófétai kritikája*. Ezáltal hangsúlyt kap az egyház világban szerepet játszó *felelőssége*.³⁴ A laikusokat és klerikusokat elkülönítő strukturális osztályozást fogalmaz meg azonban a *LG 31*, amely alapos revízióra szorul, mivel manapság a gyakorlati élet sokkal *teljesebb együttműködést* tesz szükségessé – *mind a civil, mind az egyházi szférában*.³⁵ Ez a *laikus-klerikus* megkülönböztetés ugyanis a *profán-szent* szétválasztását vonja maga után, mely azután az egyház és a világ *radikális elkülönítését/elkülönülését* eredményezi. Ezek az elválasztások régebbi teológiai iskolák *természet és kegyelem* közt húzott *fundamentális dichotómiájára* vezethetők vissza. Így alakul ki az egyház *vallási és társadalmi küldetése közti különbségtétel*. A szolgálatok evvel szemben nem „*életállapotokhoz*” kötött *statikus* besoroláson, hanem *kompetencián* és karizmán kellene, hogy alapuljanak. Éppen ezért folyamatosan szükséges *revideálni*, vajon az egyházi struktúrák *kellő hatékonysággal szolgálják-e* az egyház világi küldetésének megvalósulását. Amíg *bármely réteg hangja és tapasztalata kívülreked* az egyházi élet *belső dimenzióin*, addig az egyház maga képtelen a *minden ember felé irányuló föl/megszabadító küldetését* betölteni.

Christine Gudorf arra hívja föl a figyelmet, hogy a *szentségek ünneplésének központi tartalmái* eredendően a *nők természetes fizikai megtapasztalásaira* (szülés, táplálás, vigasztalás) *vezethetők vissza*. A klerikusok *avval ellensúlyozták saját komplexusait*, hogy az *emberi élet tipikusan női mozzanatait kiemelték és szakralizálták*, hogy így önmagukat a nők fölé helyezték: az így fölépített rituális világban a férfiak immáron a nőkhöz hasonlóan *cselekedhetnek, csak éppen magasabb, spirituálisabb szinten* – a *nők testi-fizikai megtapasztalásai e szentségi gyakorlat szerint alacsonyabbrendűek, kevésbé „szentek”, sőt – egyes máig fennálló nézetek szerint - alapvetően bűnösök*. Gudorf azt látja megoldásnak, ha a szentségeket a *mindennapi élettel* hozzuk újra összefüggésbe és összhangba: így a férfiak is könnyebben élhetik meg a *valóság konkrétságát* és ennek következtében kevesebb frusztrációval értik meg és fogadják el a *női spiritualitás erejét*.³⁶

Pszichológiai tény, hogy a fiúk és lányok nemi identifikációjának

folyamata eltérő módon megy végbe. Az *elsődleges anya-gyerek szimbiózisból* kirajzolódó *ego* határai a *fiúk* esetében a *szeparáció*, a *lányok* esetében az *identifikáció* során formálódnak. A fiúk e leválás során azt tanulják meg, hogy ők *nem olyanok, mint anyjuk* (aki legtöbbször az *elsődleges* gyermeknevelő is a családban). A lányok viszont *saját későbbi szerepeiket* sajátíthatják el anyjuktól, *anyjukkal való szerep-identifikációjuk* kapcsán.

A leválás előtt – És utána?

Az anyjától világosan *elkülönülő* fiú-gyermek *magát és saját világát élesen körvonalazott, objektív valóságként* tapasztalja, *tevékenységei szabályokhoz* kötöttek, az anyától való leválás az őt *jelképező szimbiolumvilágtól való elszakadást* is jelenti. A lányok *énhatárai* ugyanakkor *átjárhatóbbak*, mert a lányok szocializációjuk során jobban elsajátítják az *empátia*, a másikkal (elsőként anyjukkal) való *azonosulás* képességét, mint a fiúk.³⁷

E világosan kirajzolódott határok férfi és nő, *publikus és privát, szellemi és anyagi* között fontos jelentőséggel bírnak az ekkleziológia, a szentségtan és szentségi gyakorlat jobb megértése szempontjából. A szentségek jelentését és erejét *védellezzük* ahelyett, hogy a szentségeknek azokat a *hétköznapi fizikai vonatkozásait* védelmeznénk, amelyekből azok származnak; a *szimbolikust túlértékeljük*: nem azt látjuk valóságnak, ami *konkrét*, hanem ami e konkrétumot *képviselet* (másképpen fogalmazva: nem a *valósághoz*, hanem a valóságot leíró *kategóriákhoz, szabályokhoz és definíciókhoz* igazodunk).

A családon és a szélesebb társadalmon belül lassan tapasztalható szerepváltozások ezen *elkülönült-elszigetelt világok* közt kialakuló párbeszéd és feszültségoldás kezdetét jelenthetik és a felelősségvállalás új dimenzióit kínálhatják³⁸: Az *individualitás és autonómia* férfideái az egyházi és családi közösségnek is olyan értelmezését adták, mely szerint az *interperszonális kapcsolatok leértékelődtek*. Ebben a megközelítésben az *emberi találkozások* tulajdonképpen nem a *személyiség gazdagodása*, hanem *csupán* az Istennel való *individuális kapcsolat* szempontjából váltak lényegessé. Ezek után érthető, *mi alapján válnak el a szentségek mint rituális tevékenységek a mindennapoktól*. Jézus példája azonban *destabilizálja és nyitva hagyja a rituálék világát*.³⁹ A „*zarándok*” egyház képe radikálisan *decentralizálja* az egyházat mint önmagában végződő valóságot.⁴⁰ Fontos üzenet ez – remélhetőleg a feministák számára is!

³² Paul Ricoeur: *Freedom and Nature: The Voluntary and the Involuntary*, trans. Exrahim V. Kohak, Chicago, Northwestern University Press, 1966., p. 460.

³³ Schillebeeckx: *Church: The Human Story of God*, New York, Crossroad, 1990., p. 5.

³⁴ *Justice in the World*, Washington, DC: United States Catholic Conference, 1972., p. 34.

³⁵ Joseph Komonchak: *Clergy, Laity and the Church's Mission in the World*, in: *Official Ministry in a New Age*, Washington, DC: Canon Law Society of America, 1981., pp. 168-193.

³⁶ Christine Gudorf: *The Power to Create: Sacraments and Men's Need to Birth*, in: *Horizons* 14, 1987., pp. 296-309.

³⁷ Gudorf: *The Power to Create*, p. 304.

³⁸ Lévai Katalin: *A nő szerint a világ*, Osiris, Budapest, 2000., pp. 81-88. és p. 208.: Az „új férfi” szemével a világ

³⁹ Mary Collins: *Women in Relation to the Institutional Church*, in: *The Leadership Council of Women Religious 1991 National Assembly*, Albuquerque, NM, August 26, 1991., p. 8.

⁴⁰ Karl Rahner: *The New Image of the Church*, in: *Theological Investigations*, trans. David Bourke, New York, Seabury Press, 1973., vol. 10., pp. 27-28.

Ingeborg Gabriel¹

Az európai integráció szociáletikai aspektusai: A békeprojekt és a „technokrata kapitalizmus” között

Előzetes megjegyzések

„Európa kezdetben politikai, de még inkább morális vízió volt.” J. Monnet-nak, az Európai Unió egyik szellemi atyjának ezen szavait szeretném előadásom mottójául választani; ugyanis túl könnyen feledésbe merül a gazdaság mindenütt jelenlévő dominanciája miatt Európára mint politikai és morális egységre tekinteni. A keresztények és keresztény egyházak elkötelezett irányultsága elengedhetlenné teszi, hogy az európai egyesítési folyamatokat integrális nézőpontból szemléljük. Gondolataimat három olyan pontban szeretném összefoglalni, melyek manapság különösen fontosak számomra:

1. Az átalakulás egyik fázisában – amely az Unió bővítésével szükségszerűen összefügg – fontos visszaemlékeznünk az alapítási szándéokra. Ez pedig nem más, mint hogy megbékélés legyen Európa népei között, vagyis az Európai Unió – bár ezt gyakran elfelejtik – eredetileg egy békeprojekt. A gazdasági integráció elősegítése éppen annak a jegyében történt, hogy Európa békéjét hosszú távra biztosítsa.

2. Emlékezzünk arra, hogy a második világháború utáni jóléti növekedés csak azért szolgálhatta és erősíthette a békét, mert mögötte az a politikai szándék állt, amely szociális egyenlőséget akart teremteni. Fennáll a veszély ma, hogy ez a történelmi lecke feledésbe merül, és előtérbe kerül egy szolidaritást nélkülöző, technokrata, pusztán a gazdasági érdekek felé orientálódó szemlélet Európában. VI. Pál az Octogesima adveniensi kezdetű enciklikájában óv egy olyanfajta „technokrata kapitalizmustól”, amely kizárja a szociális dimenziót. Ez ellentmond Európa szociális és humanista hagyományainak.

3. Foglalkoznunk kell azzal a kérdéssel is, hogy mivel tudnak a különböző humanista és vallási értékeket őrző hagyományok hozzájárulni ahhoz, hogy Európa erkölcsi víziója fennmaradjon és értelemmel, valamint tartalommal töltődjön fel. J. Delors, az Európai Bizottság egykori elnöke kifejtette, itt arról van szó, hogy „Európának lelket adjunk”. „Lelket adni” annyit jelent, hogy kapcsolatba hozzuk a legnemesebb emberi és vallási törekvéseket, amelyek társadalmunk megtartó erejét jelentik és amelyekből a politikai élet is táplálkozik, Európa egyesítésének gondolatával.

1. Európa mint békeprojekt

Az európai államok hosszútávú együttműködésének elsődleges célját egy rövid mottóval jellemezhetjük: „Soha többet háborút Európában.” Ehhez elsősorban a II. világháború ellenséges országainak kibékítésére volt szükség, mindenekelőtt Franciaország és Németország között. Az első és legfontosabb lépés ehhez az ún. Schumann-terv volt. Robert Schumann, az akkori francia külügyminiszter 1950. május 9-i híres kiáltványában felvázolta „az európai nemzetek egyesítésének” tervét. Ehhez mindenekelőtt szükség volt az évszázados „örökös ellenségeskedés” megszüntetésére Németország és Franciaország között. A terv és a beszéd is J. Monnet-től származott. K. Adenauer, német szövetségi kancellár üdvözölte a tervet. Ebben

azonban – ahogy Schumann a memoárjában írja – nem csupán egy pragmatikus politikáról volt szó, tekintettel azokra a felmérhetetlen károokra, amelyeket Európa a két világháborúban elszenvedett. A terv annak a keresztény hitmeggyőződésnek is a kifejezése volt, amely mind R. Schumann, mind K. Adenauer elképzelésében központi helyen állt. J. Monnet-t, az egyesítési folyamatok szellemi atyját – és vele együtt sokan másokat – humanista célok vezették a projekt megvalósításában. Kezdetől fogva két szellemi irányvonalon haladt az egyesítés: egy keresztény és egy világi – humanista hagyomány mentén. A vállalkozás merészsége nyilvánvaló, amennyiben meggondoljuk, hogy milyen frissek voltak ekkor még a háborús sebek, és a háború borzalmai és pusztításai elevenen éltek az emlékekben. A II. világháború utáni politikai erőfeszítések Európa egyesítéséért merőben ellentétesek voltak azzal a nacionalista és revansista politikával, amely az I. világháború utáni időszakot jellemezte. Ennek eredménye az a történelmileg egyedülálló kísérlet, mely egy önkéntes egyesülési folyamatot célzott meg azon nemzetek között, melyek történelmi múltja fájdalmas emlékeket hordozott. Elsődleges eszközként szolgált ennek megvalósítására a tudatosan előmozdított gazdasági együttműködés elmélyítése az európai országok között. Az Európai Közösség által megkötött szén- és acélszerződés előszavában, mely 1951-ben jött létre és 1952-ben lépett hatályba, ezt olvashatjuk: „Egy gazdasági közösség létrehozása az első lépés egy további, elmélyült közösségi együttműködésnek, melyet a múltban véres összetűzések tettek lehetetlenné.”

Az említett szerződésben a közös szén- és acéltérmeles, valamint forgalmazás azt a célt hivatott szolgálni, hogy a jövőben „Franciaország és Németország között a háború ne csupán elképzelhetlenné, hanem anyagilag is lehetetlenné váljon”, áll a Schumann-kiáltványban.

Szintén a gazdasági kapcsolatok intenzívebbé tétele volt az 1957-es szerződés célja, amely alapján a Közös Piac létrejött. A hat alapító ország: Németország, Franciaország, Olaszország, és a Benelux-államok voltak. Ezt egy negyedszázados stagnálás követte (1960 és 1985 között), amikor a nemzeti érdekek ismét előtérbe kerültek. Lelkesedésem az egyesült Európáért a 60-as években gimnazistaként az agrárkvótákat stb. érintő alkudozások miatt igen alábbhagyott. Ez mind a mai napig negatív arculatot ad az Európai Uniónak. A 80-as években azonban olyan történelmi helyzet alakult ki, mely lehetővé tette az egyesítési folyamatok kibővítését egész Európában. Mind ez, mind pedig az európai gondolkodású politikusok akarata áttörést hozott az európai egyesítési folyamatokban. Európa egyesítése mint politikai projekt ismét lendületet kapott. Ez a fázis 1986-ban az Egyesült Európai Dokumentumokkal (EEA) kezdődött, ahol először fordul elő az Európai Unió kifejezés. Ez a folyamat tovább folytatódott az 1992-es maastrichti szerződéssel, amelyben megtalálható a „politikai unió” fogalma, mely visszavonhatatlanul egy föderalista szövetségi államhoz vezetett.

A változásokra egyrészt a 80-as és 90-es években bekövetkezett bővítések adtak okot (1981-ben Görögország, 1986-ban Spanyolország és Portugália, azaz minden egykori diktatúra; 1995-ben

¹ A szerző a Bécsi Egyetem Teológiai Kara Szociáletikai Tanszékének vezető tanára. Előadása 2001 novemberében a Középkélet-Európai Pasztorálteológusok Hálózatának erfurti találkozóján hangzott el.

Svédország, Ausztria és Finnország csatlakozott), másrészt a kilátás egy még nagyobb bővítésre Kelet- és Közép-Európában a kommunista rezsim összeomlása után. Az EU-t mindkét esemény továbbra is az elé a feladat elé állítja, hogy Európa politikai struktúráját újra átgondolja. Ez azt feltételezi, hogy az európai egyesítési folyamatot, ahogy kezdetben is volt, elsősorban politikai és ne csupán gazdasági projektként értelmezzük. Ugyanis ebben nagy szerepet játszik a békére törekvés elve. A társadalmi jólét, a nemzeti és gazdasági érdekek nem dominálhatnak, amennyiben azt szeretnénk, hogy „Európa új háza” erős alapokon nyugodjon. Az Európai Bizottság jelenlegi elnöke, Romano Prodi kijelentette egyik beszédében, melyet nemrég Innsbruckban tartott, hogy a nyitottság, részesedés, beszámolási kötelezettség, hatékonyság és összetartozás az „új épület” tartóoszlopai. Ugyanakkor az ilyenfajta átrendezés feltételezi Európának mint egy multikulturális kontinensnek az elismerését. Az európai politikai projekt ugyanis különböző kultúrákban gyökerező politikai hagyományokból táplálkozik. Kulturális sokféleség és különböző történelem játszik egybe. A kulturális sokszínűség látható jele az európai kontinensen használatos sokféle nyelv. Ebből adódnak problémák, de esélyeket is rejt ez magában. A feladat: ebből a sokszínűségből egységet kovácsolni és Európának új kulturális megjelenést adni. E. Gellner, a nacionalizmus témájának legsikeresebb kutatója megállapította, hogy a nemzetek nem egyfajta természeti „képződmények”, hanem emberi alkotások, melyek sokrétű fejlődési folyamat eredményei. A 19. századtól az oktatási intézmények közvetítik a nemzeti történelmet és a nemzeti értékeket. A kulturális sokszínűség elismerése mindenekelőtt nyitottságot kíván meg más európai nemzetektől, ezt a folyamatot a nyelvismeret révén kellene elősegíteni. Három európai nyelv ismerete természetes kellene, hogy legyen, ebben az egyházi iskolák jó példával járhatnak elől. Egymás elismerése azt is megkívánja, hogy az európai népek történelme közös történelemként újíródjon. Itt ismét J. Monnet-t szeretném idézni, aki memoárjában ezt írja: „Ha az egyesítési projektjét újíráshoz, akkor biztosan a kultúrával kezdeném.”

Európa politikai újrendezése mindenekelőtt azt kívánja, hogy az egyesült Európa a polgárok projektje legyen, azaz az európai egyesítési folyamatot az egyes országok polgárai, mint a béke és a közös együttélés esélyét fogadják el és támogassák. Éppen itt kell azonban nagyfokú deficittel számolnunk. A legtöbb európai polgár számára Európa az elit technokrata-gazdasági projektjét jelenti. Brüsszelt gyakran – nem ok nélkül – az átláthatatlanság és bürokratizmus vádjával illetik, és szívesen teszik a nemzeti politikusok bűnbakká. Manapság a polgárok idegenkedése azonban ellentmond az eredeti békeszándékoknak. A békét ugyanis, amennyiben tartóssá szeretnénk tenni, az egyes országok polgárainak kell akarniuk. Ahhoz, hogy Európa a polgárok Európája legyen, szükség van az egyházak és civil szervezetek aktív közreműködésére. Ezen a ponton hadd emlékeztessék arra, hogy egy egyházi kezdeményezés, mégpedig a Pax Christi szervezete erős lökést adott a Németország és Franciaország közti megbékélésnek. Amikor II. János Pál pápa 2000 hamvazószerdáján bocsánatkérésében az emlékeztet megtisztítására hívta fel a figyelmet, ez a kérés a mai Európának is szólt. Európában sokféle nemzet és etnikai kisebbség él, akik a történelem során hosszú időn keresztül ellenséges viszonyban álltak egymással. Ezek a sebek még mind a mai napig érezhetőek. A feldolgozatlan múlt és a be nem gyógyult sebek táptalajt jelentenek mindenféle nacionalista kezdeményezésnek. A történelmi árkokat meg kell szüntetni a saját történelmünkkel való aktív kapcsolat révén, amely a megbocsátást és a kibékülést célozza meg. Ez elsősorban egyházi és civil-társadalmi feladat, mely az Unión belül és annak segítségével valósulhat meg. Egy magyar-szlovák határváros polgármestere mesélte Innsbruckban az európai polgármesterek találkozásánál a múlt héten, hogy néhány napja avattak fel egy hidat

Magyarország és Szlovákia között. Még sok ilyen hídra van szükség ahhoz, hogy az európai békeprojekt hosszú távon meg tudjon valósulni.

2. Európa mint szolidaritásprojekt

Fontos tanulnunk a 20. századnak mint a „történelem legborzasztóbb századának” (Isaiah Berlin) történelmi tapasztalataiból. A fiatal európai demokráciák összeomlása az első világháború után mindenekelőtt egy súlyos szociális (és ideológiai) feszültség következménye volt, melynek oka a munkanélküliség és a növekvő szociális egyenlőtlenségek kialakulása, valamint a nemzetek kettészakítotttsága.

XI. Piusz pápa 1931-ben megjelent *Quadragesimo anno* című enciklikájában ezt írja: „Azok, akik bővelkedtek a javakban, persze jól viselték ezt a helyzetet, és a gazdasági törvények elkerülhetetlen következményeként magyarázták azt, következésképp a nyomor enyhítésének egész problematikáját kizárólag az alamizsnálkodó szeretet körébe óhajtották volna utalni, mintha a szeretet arra lenne hivatva, hogy elleplezze az igazságnak a törvényhozás által amúgy megtűrt, sőt esetenként szentesített megsértését.” (QA 4)

Ma is léteznek hasonló tendenciák, melyek – minden történelmi tapasztalatnak ellentmondva – az abszolút liberális piacgazdaságot tartják a jólét forrásának. A szociális piacgazdaság, ahogyan Nyugat-Európában a II. világháború után megvalósult, a háborúk közti időszak történelmi tapasztalatain alapul. A demokráciák csak addig stabilak, amíg a gazdasági javak elosztását a polgárok többsége igazságosnak tartja. Ez azonban egy teherbíró szociális kiegyenlítő-dést, egy ún. szociális rendszert feltételez, mely mindenki számára elérhetővé tesz egy jóléti minimumot. Az a kérdés, hogy a „rajnai kapitalizmus” (amely egy szociálisan felelős piacgazdaság) vagy egy minden szociális elemet nélkülöző „tisztá kapitalizmus” győzedelmeskedik-e a következő években, az nagyon fontos Európa jövője szempontjából.

Európa gazdasági és politikai összefogásához szükség van egy kibővített szociál- és szolidaritáspolitikára, mint ahogy az EU régiói közötti szolidáris kiegyenlítő-désre is, de – mivel félig humánus megoldás nem létezik – szükség van egy globális szolidaritáspolitikára.

A szociális dimenzió erősítése fontos az EU-ban és minden állam egy megfelelő szociális háló kiépítésére van kötelezve Európa újrafarmálásánál. Ez lényeges eleme egy közös európai pénzügyi politikának, tekintettel arra a nyomásra, ami alá a nemzetállamok szociális rendszere a globalizáció miatt kerül.

Ennek előfeltétele egy európai politikai struktúra megteremtése, amely elég erős lesz ahhoz, hogy magát a gazdasági érdekektől függetlenítse, és ugyanígy előfeltétele egy erős civil-társadalmi és egyházi együttműködés a szociális kérdésekben. Itt éppen a katolikus egyház figyelmét hívják fel, hogy a jelenlegi szituációban tegye gyümölcsözővé szociális hagyományait és hasznosítsa azokat a politikai diskurzusban.

3. Európa mint érték közösség

Minden politika közös értékeken alapszik. Ezek határozzák meg irányát és feladatát. Az 1997-es amszterdami szerződés (amely 1999-től van hatályban) megfogalmazta az Európai Unió közös értékeit „a szabadság, a demokrácia, az emberi jogok és szabadságjogok tiszteletét, valamint a jogállamiságot”. (Art. 6/1)

Ezek a politikai alapértékek Európában kétfajta hagyománynak köszönhetőek: a keresztény és a világi-humanista hagyományoknak, melyek hosszú időn át szembenálltak egymással. Katolikus oldalról mindenekelőtt a II. Vatikáni Zsinat ismerte el a modern politikai

liberalizmus alapértékeit (demokrácia, emberi jogok). Közép- és Kelet-Európa országában ez részben természetesen csak elmélet maradt, mivel hiányzott a politikai háttér, amelyben lehetőség nyílt volna a megfelelő együttműködésre. Így egy felemás viszony alakult ki a demokráciához és az emberi jogokhoz. Hasonló lemaradások vannak más szempontból az ortodox kultúrkör országában. Európa egyesítése tekintetében nagyon fontos, hogy az egyházak ne csak nemzeti, hanem európai, nemzetek feletti szinten is részt vegyenek a politikai vitákban. Ez megköveteli azt, hogy a mai politika szükségszerűen világi alapját döntő mértékben elfogadják. Csak így lehet az egyházak részvétele és együttműködése Európa szociális és politikai jövőjének alakításában sikeres, amely a mai helyzetet tekintve különösen is fontos. Ez a politikai diakónia manapság megkövetelt formája. A jövő szempontjából Európa egyesítési projektjét világi ellenfélként tekinteni épp oly kevésbé gyümölcsöző, mint a keresztény Európa megvalósulásának víziójaként. Sokkal inkább egy konstruktív és aktív együttműködésre van szükség Európa jelenének alakításában, mely annak humánus hagyományait komolyan veszi, és azok megvalósítását az európai politikában nyomon követi.

A keresztényeknek a jövő Európájában kvalifikált kisebbségként kell megjeleníteniük, ahol a „képzettség” elsősorban feladatot jelent: továbbképzést és egy sajátos arculat kialakítását. Ehhez ösztönözésre van szükség a jelen eseményei és az azokat befolyásoló tényezők iránt és arra a képességre, hogy felismerjék az „idők jeleit”, mint ahogy ezt a Gaudium et spes az egyház fontos feladatainak jelöli.

Késznek kell lenni a félelem nélkül kommunikációra, a párbeszédre és szövetségre kell lépni „minden jószándékú emberrel”, a mi világi kortársainkkal. Ehhez természetesen elsősorban a keresztények közti ökumenikus együttműködésre van szükség. Az elején azt mondtuk, hogy Európa egy politikai és erkölcsi vízió. Az egyházak víziója ebben az Európában az lehetne, hogy élő centrumai és kristályosodási helyei legyenek olyan hozzáértő és humánus értékeket hordozó kezdeményezéseknek, melyek a nem hívők számára is tájékozódási pontként szolgálhatnak. Ilyen kezdeményezések nem állnak ellentétben az evangelizálással. Sőt, inkább az első lépést jelenthetnék egy „nosztalgia mentes újraevangelizáció” felé.

Fordította: Almási Ildikó

Magyar Nemzet

Gyorsuló népességfogyás

Zivkovic Natália

Tíz százalékkal haladta meg a népességsökkenés üteme az idén január-februárban a tavalyi év hasonló időszakában mért értéket – derül ki a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) legfrissebb jelentéséből. 2002 első két hónapjában 400-zal kevesebb gyermek született (ez háromszázalékos csökkenést jelent), mint 2001 első két hónapjában, és a halálozások száma is egy százalékkal magasabban alakult.

A születések számát tekintve az 1999. esztendő jelentette a mélypontot, akkor 95 ezemél is kevesebb gyermek jött világra Magyarországon. A következő évben viszont bizakodók voltak a szakemberek, hiszen valamelyest emelkedett a születésszám. A még feldolgozás alatt álló adatok alapján azonban a tavalyi év ismét kedvezőtlenül alakult ilyen szempontból, s úgy tűnik, a csökkenés idén is folytatódik - hangsúlyozta Kamarás Ferenc, a KSH főtanácsadója.

Az év hátralévő részében a folyamatokat nem lehet előre jelezni. Az idén január-februárban egyébként a házasságkötések száma meghaladta az előző évit - idén eddig háromezren léptek frigyre -, és a csecsemőhalálozás is kedvezőbb értéket mutatott most, mint egy évvel korábban. 2002 első két hónapjában tízezer élve születésre 59 halál jutott, míg tavaly 86.

Házasságkötések száma Magyarországon	1990	2000	2001
	66405	48110	43500

Megmozdulás a csend napján

Április 26-án két órán át tiltakoznak a fővárosi zajszennyezés ellen

Szebeni Antal

Csend napja néven holnapután délután három és öt óra között tartja csendes demonstrációját a budai Clark Ádám téren az Egyetemes Létezés Természetvédelmi Egyesület (ETK). Az idén először megrendezendő megmozdulástól a szervezők azt remélik, hogy újabb jeles zöld nap honosodik meg hazánkban.

Márkus Péter, az ETK egyik vezetője elmondta: Budapest Európa egyik legzajosabb fővárosa, a forgalmi csomópontokban a zajszennyezés értéke nappal 80-85 decibel körül mozog, a csendesnek számító külkerületekben is általában meghaladja az 55-60 decibeles szintet. Ahhoz, hogy a zajártalmakat kipihenjük, tartósan ez utóbbi szint alatti kell lennie a zajszennyezésnek, a nyugodt alváshoz 25 decibel alatti zajszint a megfelelő, illetve ideális.

Márkus kiemelte: Hazánkban a zajszennyezésre vonatkozó jogi szabályozás európai szintű, a jog biztosítja minden magyar állampolgárnak a csendhez való jogot. A szervezők szerint nem is ezzel van a baj, hanem a szemlélettel, ugyanis a közlekedés okozta lármát forgalomtechnikai és forgalomszervezési eszközökkel jelentősen csökkenteni lehetne. Példaként említette a járműpark korszerűsítését a tömegközlekedésben, a villamospályák hangszigetelésének lehetőségét, valamint az úgynevezett suttogó aszfalt alkalmazását, amely szinte elnyeli a gépjárművek haladásának zaját. A rendezvény szervezői és az azt támogató társadalmi szervezetek elsősorban a szemléletváltásra szeretnék felhívni a figyelmet azzal, hogy két órán keresztül hallgatnak a csendért. A szervezők szerint a csend napja nem csak környezetvédelmi és társadalmi megmozdulás, a közös hallgatás és meditáció segíthet, hogy a zajos világ gyökereit jobban megismerhessük. Egy új, kollektív élményt eredményezhet, ami spirituális tartalommal bír. E gondolat megerősítésére aznap délután hat órakor ökumenikus meditációs istentiszteletet tartanak a Batthyány téri Szent Anna-templomban. Az eseményhez kapcsolódóan pénteken délelőtt fél tíztől nyílt napot tartanak az OPAKFI nevű egyesületnél (Bp., Fő u. 68.), ahol a zajvédelemmel kapcsolatos előadások hangzanak el.

Az ETK az 1983-ban alakult ELTE Természetvédelmi Klub jogutódja. Már a nyolcvanas években is jelentős szerepet játszott a környezetvédelmi problémák megismerésében és megismertetésében. Az egyesület zaj munkacsoportja 2000-ben alakult, célja, hogy szervezett formában és mozgalmi szinten küzdjön a környezetet szennyező zajok ellen, és elemezze a zajártalommal kapcsolatos helyzetet. Hat évvel ezelőtt, 1996-ban, majd 1997-ben is Lukács Andor, Koller Katalin és Jordán Tamás félórás hallgatásra hívták az embereket, az ETK ezt tekinti a csend napja előzményének.

Mihályi Gilbert O. Pream.

Az egyház társadalmi tanítása VI.

Történeti áttekintés

Folytatjuk a szociális tanítás ismertetését VI. Pál pápa megnyilatkozásaival

A népek fejlődése, 1967.

VI. Pál pápa őszintén megmondja, hogy az Egyházat elsősorban azoknak a népeknek a fejlődése érdekli, amelyek éhségtől, betegségtől, tudatlanságtól szenvednek, és szeretnének ezekből kitörni és a civilizáció áldásaiban részesülni. Az Egyház igyekszik megérteni szerencsétlenségüket, és meggyőzni az embereket, hogy a történelem mai válságában sürgős a szolidáris cselekvés megmentésükre. Több helyen az elégedetlenség nő, és erőszak kitörése fenyeget.

Az Egyház a népek fejlődését segíti. A misszionáriusok nemcsak templomokat emeltek, hanem iskolákat és kórházakat is és tanították a népeket természetes erőforrásaik felhasználására.

Itt integrális fejlődésre: gazdasági, politikai, társadalmi, kulturális és vallásos lelki, van szükség. Iskolázás, nevelés az első lépés. A fejlődés megkövetel bátor újításokat, átváltozásokat és sürgősen cselekedni kell. Az evangélium szellemével megegyezik, hogy az ember nem tűri, hogy embertelen életmódba döntsék, és otthagyják.

VI. Pál annyira elengedhetetlennek tartotta az integrális fejlődés munkálását, hogy azt mondta: a fejlődés a béke új neve. A béke veszélye pedig a fejletlen országok nyomora.

Az enciklika további része fejtegeti a fejlődés értelmét. Ez átmenetet jelent a kevésbé emberi helyzetből abba, ami inkább emberi. Kevésbé emberi az az állapot, amelyben hiányoznak az anyagi és erkölcsi életfeltételek, és elnyomó struktúrákban működnek. Inkább emberi viszonyok azok, ahol megvannak a szükséges létfeltételek, megszerzik a hozzáértést, a szakértelmet, a technikai tudást, és a kultúra, a másik megbecsülése, az emberi és vallásos értékek otthonosak. Röviden, megszabadulás az igazságtalanságtól, és hiteles értékek létezése és használata.

Az Egyház a mai világban c. zsinati tanítása gazdasági és szociális étellel foglalkozó fejezetének továbbfejlesztése szükséges – új elemekkel.

A demográfiai növekedés a Harmadik Világban, amelyet az igazságtalanság kínosan gyötör, csak tetézi súlyos bajait.

A közgazdaság világhelyzete ellenkezik álmainkkal. A Zsinat óta a gazdag és a szegény országok közti különbség nagyobbodott, és az egyetemesség tudata még messze van kialakulástól. Pedig a földi javaknak az egyetemes közjót kell szolgálni, és a modern technológia bőséges termelést tud létrehozni, elosztása legyen az igazságosság szerint.

A továbbiakban az enciklika érthetően a szolidaritásra tér át, amelynek követelménye világméretű. És ennek egyik konkrét megnyilatkozása az eladósodás legyőzése, másik az igazságos világkereskedelmi rendszer kiépítése, továbbá a rászoruló országok számára adott anyagi segítség. Nemzetközi összefogás szükséges például a diszkrimináció száműzése, a túlzó nacionalizmus megszelídítése, iskolázás, nevelés, családok felemelése érdekében. Mindezt igazában csak a hiteles globális szolidarizmus képes gyakorlattá változtatni minden ember és minden nép javára.

Az enciklika kellően hangsúlyozza, hogy a fejlődésnek integrálnak kell lennie: az anyagi bázis megteremtése, a szociális létesítmények kiépítése, szellemi- vallásos értékek kultiválása, az emberek

közötti elkötelezettség szolidarizmus kifejlesztése, az igazságosság és az embertársi szeretet érvényesülése elengedhetetlen.

A világ beteg! – jelenti ki fájó szívvel VI. Pál pápa.

Felelősek vagyunk egymásért – az egyetemes szolidaritás erős hangsúlyt, kap. Az emberiség közös jövőjét kell építenünk. A szegénység enyhítése nem elegendő. Olyan világra van szükség, amelyben az ember fajra, bőrszínre, nemzetiségre, vallásra való tekintet nélkül boldogulhat. Erre az igazságosság kötelezi a jólétben élő országokat. Ez a világ mindnyájunké, egybetartozunk.

VI. Pál – *A világ beteg*

A fegyverkezési verseny botrány. A fejletlen népeket az adósság törlesztése, a kamat fizetése még mélyebbre süllyeszti az amúgyis embertelen szegénységben. El kell engedni az adósságot úgy, hogy a kölcsönző ne szenvedjen kárt. Megértő dialógussal sok mindent lehet elintézni. Erre nagy szükség van, mert a világ tele van veszélyekkel, erőszakra és pusztításra kész elégedetlenségekkel.

Nincs szolidaritás, hiányzik a testvériség. Konkrét szolidáris cselekvésre van szükség az ember, az egész emberiség integrális fejlődésének munkálásához.

VI. Pál buzdítja a világi híveket, akiknek feladata az evilági rend megújítása. Ne várjanak intézkedésre, rendelkezésre, hogy árássák a keresztény szellemet közösségükben, hogy áthassa a közgondolkodást, a törvénykezést. „Azokat a keresztény híveket is buzdítom, akik a jólétben élő országok állampolgárai, terjesszék az evangélium üzenetét és csatlakozzanak szervezetekhez, hogy a lemaradt népek fejlődését hatékonyan előmozdító közös cselekvés megkezdődhessen és éléssék azt az igazságosság és szeretet szerint.” Fölszólítja a kormányokat, a nevelőket, a sajtót, minden jóakarató embert, hogy alkotó világszolidaritásban építsék az új világot.

A nyolcvanadik évforduló, 1978.

Ezt az apostoli levelet VI. Pál pápa Maurice Roy Quebec bíborosához intézte, az Igazságosság és Béke Pápai Bizottságának elnökéhez XIII. Leó pápa Rerum novarum c. enciklikája nyolcvanadik évfordulóján, amely ihlet szociális tevékenységre még ma is, hiszen újabbnál újabb társadalmi szükségletek jelentkeznek.

Ezért az Egyház tovább folytatja szolgálatát az emberiség javára. Az evangélium, ami rá van bízva, élő üzenet, minden korban és minden helyzetben Örömhír, amelynek ereje képes embereket megtéríteni, és a társadalmi életet tökéletesíteni.

Nagy szükség van erre, hiszen kirívó, botrányos egyenlőtlen-

ségek léteznek az országok között gazdasági, kulturális, politikai téren. Az apostoli levél megállapítja, mint tette a Népek Fejlődése c. enciklika is, hogy a szociális kérdés a munkásproblémából világméretű, globális problémahalmazzá vált. Éppen ezért bevallja, Róma nem szólhat a nagyvilág minden részének sajátos és bonyolult problémáiról. Ezeket mindenütt a helyszínen kell tanulmányozni, valamint az Egyház társadalmi tanításának elveit alkalmazni. A helyi Püspöki Karra tartozik, hogy a helyi társadalmi kihívásokra válaszoljon. Itt megjegyezzük, hogy az Egyesült Államok püspökei gyakran megteszik ezt, a magyar Püspöki Kar A társadalmi igazságosságról és testvériségről, valamint a családról írt az elmúlt évtizedben.

A továbbiakban az apostoli levél rátér a jelen idők különleges problémáira. Megnevezi a városiasodást, a lakáshiányt, a munkanélküliséget, a nők helyzetét, a faji megkülönböztetést, az ifjúság sorsát, a menekültkérdést, a tömegtájékoztatót, a környezet problémáját és az ideológiák veszedelmét.

A falusi emberek a városokba özönlenek, hogy ott találjanak emberibb életkörülményeket. Leginkább a városok külső részeit lepik el, ahol nincs se munkaalkalom, sem pedig lakás. Mivel a városiasodás meggátolhatatlan folyamat a társadalom életében, a rendezetlen körülmények csak táplálják a proletarizmus kialakulását, míg a városok közepében jólét uralkodik. A szerencsétlenek között pedig a bűnözés és a kábítószeres használata terjed. A városokban élő keresztényeknek segíteni kell a problémák megoldásában. Ezt az új felelősséget keresztény lélekkel vállalják felebarátaik megsegítésében. Plébániai közösségeket kellene kiformalni, ahol különböző társulatok működnek, és közösségi összejöveteleik adnának lelki és testi felüdülést s így ezek az elhagyottak, talánának kiutat elkülönítettségükből a plébániai találkozókra.

Minden embernek joga van a munkához és tisztességes fizetéshez. Ma már a munkás szakszervezetek a legtöbb helyen működnek, ezek azonban nem mindig állnak szolgálatuk magaslatán. Pedig ők a munkások képviselői, hogy felelősséggel és kellő körültekintéssel működjenek érdekükben. Gyakran azonban sztrájkhoz fordulnak, ami végső esetben jogos, de sokszor nagyobb kárt tesz a társadalom egészében, mint az eredmény, amit esetleg elér. Még sok a teendő a munkásság helyzetének igazi felemelésére.

A megkülönböztetés a nők ellen halálosan sérti női méltóságukat. Törvényben kellene megvédeni egyenlőségüket, szabadságukat, és helyüket biztosítani a társadalomban, kultúrában, politikában, gazdasági életben.

Sokfelé még mindig uralkodik a megkülönböztetés faji, bőrszín, vallás stb. vonatkozásban, és hatalmas társadalmi szenvedéllyel tör fel. Pedig minden ember ugyanannak az egy emberiségnek a tagja, alapvetően egyenlő jogokkal és felelősséggel. S így nem szabad senkit sem kirekeszteni a társadalmi, kulturális, gazdasági életből.

A nagy társadalmi és gazdasági változásban az ifjúság nagy bizonytalanságot érez, különösen jövőjét illetően. Párbeszédet is nagyon nehéz kezdeni velük vágyaikról, terveikről. Helyzetük nem egyszer ellentéteket szül, és sokan kívánnak a családjukból, megkérdőjelezik a tekintély különböző megnyilvánulásait és a társadalmi hagyományokban gyökerező értékek és a hit nekik való továbbadását.

Az emigránsok jobb élet keresésére indulnak világgá. Felette nehéz dolog beleilleszkedni az idegen környezetbe. Mindenkinek kell segíteni őket, de különösen a keresztények kötelessége az egyetemes embertestvériség mindennapi gyakorlását elősegíteni, mert ez a nélkülözhetetlen igazságosság alapja és a tartós béke gyökere. „Aki nem szeret, nem ismeri Istent” – 1 János 4, 3.

További probléma: tömegkommunikáció sajtó, rádió, televízió. Nagy befolyást tudnak gyakorolni a közgondolkodásra és az emberek viselkedésére. Könnyen felforgathatja az emberi és társadalmi értékrendet. Ezért a közhatalomra tartozik, hogy a közjó nevében kötelezzen építő tevékenységre. A környezetvédelem nagy fontos-

ságú feladattá lépett elő. Világos, a beszennyezett világ ártalmas az egészségre, és kárt tesz a teremtésben, pedig az az egész emberiség, az élők és a jövő nemzedékek, közös tulajdona.

Ezután a pápai levél megemlíti alapvető kívánalmakat, törekvéseket: az emberi méltósággal járó egyenlőtlenséget, szabadságot és részvételt, melyek a tudományos és technológiai fejlődés során feltörnek az emberből. A közhatalom sok helyen nem tart lépést ezekkel a szükségletekkel, pedig az ember teljes elismerése a földi rend alapja, az egyetemes testvériség pedig a nemzetközi béke elengedhetetlen eleme. A részvétel, az egyenlőség és az emberi jogok a demokratikus közrend tartozéka. Az államhatalom ideológiai szempontból önkényesen nem járhat el ezen a területen sem. A politikai részvétel ne kövessen ideológiákat, hanem mindent tegyen meg a közjó előmozdításáért és az ember érvényesüléséért.

Figyelmeztet a különböző ideológiák, marxizmus, szocializmus, liberalizmus veszélyeire, és kritikailag ismerteti őket. Mindegyik leépíti az embert, és kiszolgáltatottá teszi. Az embernek tudatosítani kell léte teljes értelmét, és kellő kritikai megkülönböztetéssel ezeket az eszméket, és utópiákat megvizsgálni, és állást foglalni velük szemben.

Továbbá kellő elővigyázatosságra van szükség az „embertudományokat” illetően, amelyek virágzásban vannak. Több hasznos hatásuk mellett tanításuk egésze mérlegelendő, és akkor ki is tűnik, hogy az embert nem teljes valóságában fogadják el és az emberi viselkedést különböző teóriáikkal befolyásolják. A keresztények az ember teljes valóságát közösen tisztelik. Bár a tudomány illetékességének keretében csak részleges ismerettel rendelkezhet az emberről, ez legyen pozitív s ne manipuláció.

A pápa őszintén megmondja, hogy az Egyház szociális tanításában nem ad kész modellt a fejlődésre. De minden helyzetet alaposan elemez, körültekintően átgondol, és a kétezer éves tapasztalat segítségével az evangéliumban rátalál a problémák intézéséhez szükséges irányelvekre. Nagyobb igazságosság szükséges a javakban való részesedésben, hiszen a világ egységesül és a népek függő viszonyba kerülnek egymástól, hiszen egyik sem képes polgárait önmaga boldogítani. Az államok egymás közti kapcsolatait kellene rendezni, és a nemzetközi szervezeteket hatékonyabbá tenni.

Ez azért is fontos, mert közben a nemzeti határokat is túllépő multinacionális cégek jelennek meg, eszközeik koncentrációjával függetlenné válnak, és a gazdasági élet hatalmasaivá, dirigálóivá nőnek. A közjó nem képes kontrollálni őket, s így ellenőrizhetetlen befolyásuk veszély jelent az élet minden területén. Hatalom ilyen koncentrációját már XI. Piusz pápa elítélte Quadragesimo Anno enciklikájában.

De a politika fontosságát sem szabad elfelejteni. Ha ez távol tud maradni különleges érdekek befolyásától, akkor tudja szolgálni az embert. A keresztényeknek is részt kell venniük a politikában. A demokrácia modern formáját kell kifejleszteni, hogy az embert ellássa a szükséges információkkal, és megadja neki a jogot a felelős részvétele a döntéshozatalban.

Végül a pápa cselekvésre hív, amint tette a Népek fejlődése c. enciklikájában. Nem elég ugyanis csak prófétai hevülettel az igazságtalanságot ostromolni, hanem felelős cselekvéshez kell állítani. Könnyű másokra hárítani az igazságtalanság elkövetését, magunknak is éreznünk kell benne a részünket, csakis megtérés és alázat indíthat mindnyájunkat cselekvésre. Mindezt a pápa az Igazságosság és Béke Pápai Bizottságának figyelmébe ajánlja, hogy buzdítsák a világi híveket a világi rend megújítására és az apostolkodás előmozdítására nemzetközi szinten is.

Igazságosság a világban, 1971

A második püspöki szinódus témája Isten Népe missziója az igazságosságnak a világon való előmozdításában. Az „idők jelei”

szerint ugyanis komoly igazságtalanságok mennek végbe az emberiség életében: a hatalmi uralkodás hálózata, elnyomás, a szabadsággal való önkényes visszaélés. Mindezek megakadályozzák az igazságos és testvéri világ kialakulását.

Ezt látva ugyanakkor sokan megtérve a fatalista belenyugvásból tudatára ébrednek a jövőjükért való felelősségüknek. Mozgalmak is szerveződnek, hogy az elfogadhatatlan viszonyok helyébe a Teremtő világtervének megfelelő emberélelet alakítsanak ki.

Az Egyház küldetése, hogy hirdesse a Jó Hírt a szegényeknek, szabadulást az elnyomottaknak, ezért: **„Az igazságosság előmozdítását munkáló tevékenység és a világ megújításában való részvétel teljesen úgy látszik nekünk, mint az evangélium hirdetésének szerves része, azaz az egyház küldetéséhez tartozik, hogy megváltsa az emberi nemet és minden elnyomó helyzetből, megszabadítsa”.**

A világegység alakul, de működnek a széthúzó erők is: a gazdasági javak és hatalmaskodás koncentrációja, felfegyverkezés, nukleáris erők fejlesztése, kapitalista kizsákmányolás, szocialista elnyomás, vallásüldözés, politikai foglyok kiszolgáltatottsága, a bevétel és kereskedelem háromnegyed része az emberiség egyharmadának kezében összpontosul. Az emberi életet kereső emigráns sokszor bezárt ajtókra talál, és diszkriminációnak kitéve gyakran embertelen kezelést kap. A menekültek millióinak a sorsa, akik valamilyen üldöztetés miatt mennek világgá, bizony hányatot.

A pápa elismeri az Egyház felelősségét és egyben tehetetlenségét is az igazságtalanság áradatában. Jézustól kell tanulnunk, aki azonosította magát „az egynek a legkisebbek közül” valóval, akinek jót teszünk (Mt 25, 40). A keresztény Örömhír szerint ugyanis az embernek a felebarátjához való viszonya Istennel való kapcsolatával függ össze. Az Isten szeretetére adott válasz hatékonnyá válik az embertárs szeretetében és szolgálatában. A felebarát keresztény szeretete és az igazságosság szétválaszthatatlan, mert a szeretet az igazságosság abszolút érvényesülését követeli meg, vagyis a felebarát emberi méltóságának és jogainak elismerését.

Az igazságosság a maga teljességében csak a szeretetben valósulhat meg. A világ mai helyzetében, ahogy a hit fényében látjuk, a keresztény Örömhír lényegében hív bennünket vissza, tudatosítja igazi jelentését és sürgős követelményeit. Az evangélium hirdetésének missziója azt diktálja a mai időkben, hogy az embernek a jelen földi egzisztenciájában való szabadítására szenteljük magunkat. Amíg a keresztény szeretet és igazságosság üdvös tettekben, nehezen fog menni, hogy a mai emberek előtt hitelességre talál. Az Egyház Krisztustól kapta az evangélium hirdetésének misszióját, ami arra szólítja az embert, hogy térjen meg bűnéből az Atya szeretetéhez, az egyetemes testvériséghez és az igazságosság követelésére a világban. Ez a magyarázata, hogy az Egyháznak joga van, és nemzeti és nemzetközi életben, minden igazságtalanságot elítéljen, amikor az ember alapvető jogai, és az üdvösség megkívánja.

Majd rátér az igazságosság gyakorlására. A keresztények tanúi legyenek az igazságosságért való cselekvésnek. Először is, aki igazságosságról beszél, igazságosnak is tűnjék azoknak, akikhez beszél. Ezért az egyháznak meg kell vizsgálni működése módját, javai felhasználásának mikéntjét és életstílusát. Az egyháznak megfelelő módon meg kell fizetni azokat, akiket foglalkoztat. A nők osztoznak a társadalmi életben való felelősségben és részvételben, ugyanígy az egyházban is. Az egyház elismeri mindenki jogos szabadságát és véleménynyilvánításának jogát, valamint meghallgatását a dialógus szellemében. Az igazságosság megköveteli az eljárások normális menetét, különösen házassági ügyben. Az egyház tagjainak II. Vatikáni Zsinat szerint bizonyos részük van a döntéshozatalban, erre a célra tanácsokat kell felállítani. Hitünk megköveteli, hogy takarékosan használjunk mindent, az egyház pedig kötelezve van, hogy úgy éljen és javait úgy kezelje, hogy az az evangélium hirdetésé le-

gyen a szegényeknek. De ha úgy látszik, hogy a gazdagok és kivételezettek között van, akkor kárt szenved hitelessége. A világi hívek tanúságtétele az igazságosságról mindennapjainkban látszik meg, vajon kovászként tudnak-e hatni a családban, munkahelyen, iskolában és a társadalomban. A liturgiában való benső részvétel segít az embertestvériség gyakorlására és az igazságosság szolgálatára. A nevelésnek és a tömegtájékoztatásnak nagy a felelőssége súlyos társadalmi problémák alakításában. Az ökumenikus együttműködés igen fontos az emberi személy jogainak elismertetéséért és a vallás-szabadság megvalósulásáért. A vallási diszkrimináció megtagadja az emberi szolidaritást. A keresztények együttes, cselekvő tanúságtétele szükséges ezen a téren. Súlyos társadalmi problémákkal küszködő korunkban égető igény, hogy képes legyen a fegyverkezési versenyt megfékezni, a fegyverkereskedelmet meggondolásra késztetni, az ellentéteket békés eszközökkel megoldani. A pápa megemlíti az ENSZ különleges szervezeteinek fontos tevékenységét az egészség, a nevelés, a lakás, a munkanélküliség, a szegénység, problémáinak területén.

Az Egyháznak az igazságosságért végzett munkája csak akkor haladhat előre, ha az Igazságosság és Béke Pápai Bizottság és a helyi egyházakban a Püspöki Konferenciák is szívükön viselik az emberiségnek ezt a nagy ügyét. Ez a világ csak úgy képes a Teremtő örök terve szerint alakulni, ha az emberek dolgoznak egymásért.

Az evangélium hirdetése, 1975

Az 1974-es Püspöki Szinódusnak az evangélizáció volt a témája. Ezt összegzi VI. Pál pápa apostoli buzdítása.

Az evangélizálás az üdvösség üzenetének továbbadása, hirdetése. Mivel az Örömhír, az üdvösség üzenete az egész emberhez szól, ezért az evilági életkörülményeknek is emberhez méltónak kell lennie, hogy örök célját minden nehézség nélkül munkálhassa. Így az evangélizáció, amint már az **Igazságosság a világban** témájú Püspöki Szinódus meghatározta, foglalkozik a társadalmi kérdésekkel. Többek között ezeket írja VI. Pál pápa „Az evangélizálás nem volna teljes, ha nem vetne számot az evangélium és a mindennapi élet, vagyis az emberi személy és társadalom kapcsolatával. Az evangélizálás a mindennapi életre alkalmazza az evangéliumot, tekintetbe veszi a konkrét helyzetet és mindig időszerű. Sürgeti az emberi személy jogait és kötelességeit, szíven viseli az egészséges családi életet, mely nélkül az ember aligha bontakozhat ki: üzenete van az evangélizálásnak a társadalom és a nemzetközi kapcsolatok számára, főlemeli szavát a béke, az igazságosság és a fejlődés érdekében, főként, pedig – ami napjainkban különösképpen is időszerű – az emberi szabadság érdekében. (29)

Tudjuk, hogy a Harmadik világ népei minden erőfeszítést megtesznek, hogy legyőzzék a bajokat, amelyek az élet peremére szorítják őket: éhséget, járványokat, analfabetizmust, nyomort, a nemzetközi igazságtalanságokat, főleg a kereskedelmi kapcsolatok terén. Legyőzni igyekeznek a gazdasági és kulturális neokolonializmust, mely néha éppoly gyűlöletes számukra, mint amilyen a régi gyarmatosító uralom volt. Püspökeik ismételten hangoztatták: az Egyháznak a kötelessége felemelni szavát oly sok millió ember szabadságáért, annál is inkább, mert sokan közülük keresztények. Az Egyháznak segíteni kell ezt a születőben levő függetlenséget, hirdetni kell szabadságukat, míg csak teljesen meg nem valósul. Ez sem idegen az evangélizációtól. (30)

Az evangélizálás és az emberi haladás, fejlődés, felszabadulás közt szoros kapcsolat van. Ez a kapcsolat antropológiai jellegű, mivel nem létezik „elvont” ember, akit evangélizálni lehetne, hanem minden ember meghatározott társadalmi és gazdasági körülmények között él. A kapcsolat teológiai jellegű is, mert a teremtést nem lehet elválasztani a megváltástól, ez utóbbi pedig minden emberi

helyzet kötelességgé teszi hogy küzdjünk az igazságtalanságok ellen az igazságosság helyreállításáért. A kapcsolat ezen kívül teljességgel evangéliumi, mert a szeretetben gyökerezik. Hogyan is lehetne hirdetni a szeretet új parancsát, ha ugyanakkor az igazi béke, az igazság az emberi fejlődés kérdése? Éppen ezt hangsúlyozta VI. Pál a Szinódus megnyitójában: „Az evangelizáció nem hunyhat szemet súlyos problémák előtt, amelyek ma az embereket foglalkoztatják, amilyenek az igazságosság, a szabadság, a fejlődés és a világbéke. Ha ezekkel nem törődünk, elfeledkezünk a szenvedő embertársak iránti szeretet evangéliumi tanításáról”. (31)

A szabadság evangéliumi értelme

A szabadság, amelyet az evangélium hirdet, nem korlátozható a gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális élet szűk keretei közé, hanem mindig a teljes embert kell szem előtt tartania, létének minden távlatával, belcéltaival a végtelenség, azaz a végtelen Isten felé való nyitottságot is. Az Egyháznak az emberről saját meghatározott felfogása van, saját-keresztény antropológiája, amelyet sohasem áldozhat fel semmiféle hasznossági, gyakorlati, rövidtávú eredményért. A szabadságot hirdető Egyház tehát azok oldalán áll, akik a szabadságért fáradoznak és szenvednek. Nem tűri, hogy hatáskörét kizárólagosan a vallás területére korlátozzák, és ne engedjék törődni az emberek evilági gondjaival. De amit az emberi szabadság megvalósításáért tesz, sohasem volna teljes és tökéletes, ha elmulasztaná hirdetni, hogy üdvösségünk Jézus Krisztusban van. Ezért az Egyház nem társul azokhoz a szabadságmozgalmakhoz, amelyek nem képviselik a keresztény szabadság helyes eszméjét. (33-35).

Az erőszak nem a szabadság eszköze. Az Egyház nem ismerheti el az erőszakot, legkevésbé pedig a fegyveres erőszakot. Amikor a fegyvereké a szó, kimondhatatlan szörnyűségek szabadulnak fel. Nem fogadhatja el az egyház a szabadság eszközeként bárki megölését, mivel az erőszak mindig erőszakot szül, az elnyomás és a szolgátság új formái felé vezet, amelyek nem egyszer súlyosabbak, mint amelyekből meg akart szabadítani (37).

Az emberi szabadság az evangéliumi üzenet része. Mit tesz az Egyház, amikor az emberek szabadságáért fáradozik? Arra igyekszik rávenni a keresztények tömegét, hogy fáradozzanak mások sza-

badságáért. A szabadságjogokért fáradozóknak hitből forrászó eszméket nyújt, előtérbe állítja az embertársi szeretetet és a kereszténység szociális tanítását. Aki valóban keresztény, nem veheti semmibe az Egyház szavát: elméletben és gyakorlatban ahhoz igazítja tevékenységét, részvételét, kötelezettségvállalását. Az Egyház az emberi szabadságért való harcot az üdvösség evangéliumi üzenetének teljességében szemléli. Kerüljük el, tehát a szabadság szóval kapcsolatos kétértelműségeket: mindennemű taktikákat és pártpolitikát. Az evangelizálás szabadságot hirdet és olyan társadalmi szerkezeteket óhajt, amelyekben elismerik az ember szabadságjogait, minden alapvető emberi jogot, a vallásszabadságot is. (38-39).

A XXI. század a gazdag és lemaradt népek viaskodása?

Az Egyház Társadalmi Tanítása 50 év óta nagy gonddal tartotta köztudatban a gazdag és szegény népek között az egyre elmélyülő igazságtalan egyenlőtlenséget. VI. Pál pápa aggódott is, hogy a kiemmizettek elégedetlensége erőszakcselekményben fog kitörni.

Ez történt 2001. szeptember 11-én az Egyesült Államok elleni szörnyű terrortámadásban. Vallási fanatizmustól tüzdelve példátlan terrorcselekményben üzenték: Elég! Nekünk is jogunk van a föld javaiban részesülni. Minden emberi és keresztény értékrendnek el-lene mond az, hogy az emberiség 20%-a uralja a föld javainak 80%-át.

Két megjegyzésem lenne: 1. Több arab ország olaj-gazdag. Miért felfegyverkezésre költik gazdagságukat? Nem tudnák hatékonyan segíteni testvéreiket? Több szegény országban az uralmon levők tejben-vajban fürdenek, de a nép szegénységgel kínlódik és jogaiktól meg vannak fosztva. Nemde ezektől a parazitáktól kellene megszabadítani az elnyomott népeket, s emberi kibontakozásuknak így lehetőséget adni.

Mindez azonban a gazdag országokat nem menti fel felelőségük és kötelességeik alól. Megértették az üzenetet? Megértik, elfogadják, hogy egyetlen emberi család vagyunk és felelősek egymásért? Sajnos, ennek eddig nincs jele. Az Egyesült Államok terrorizmus elleni háborúja mintegy a hallgatás függönyével „takarja el a világ alapvető problémáit” – panaszkodik Rigoberta Menchu Béke Nobel-díjas (Új Ember 2002. február 17).

Szélerőműpark épülhet Zámolyon is

Napi Gazdaság

Több milliárd forintos beruházással szélerőműpark épülhet a Fejér megyei Zámoly határában is - tudta meg a Napi Gazdaság. A többlépcsős programot a német UTEC-Thomsen Beteiligungs GmbH & Co. KG valósítja meg, ha erről az önkormányzattal sikerül megállapodni. Lapunk úgy tudja, hogy Polgárdiban hasonló beruházásra készülnek, Sásdon pedig három társaság verseng egymással egy újabb szélerőműpark létrehozásáért.

Szélerőműpark épülhet a Fejér megyei Zámoly határában is - erősítették meg lapunk információit a helyhatóságoknál. A polgármesteri hivatal a német UTEC-Thomsen képviselőivel egy több ütemben megvalósítandó, milliárdos nagyságrendű beruházásról kezdett tárgyalásokat. A Napi Gazdaság információi szerint a német cég azon a többhektáros, széltornyok telepítésére kiválóan alkalmas területen kívánja megvalósítani a beruházást, amely a Székesfehérvárt Zámollyal összekötő út mentén, Farkastanya, illetve Borbálapuszta térségében található.

A helyhatóságoknál a tárgyalások részleteiről egyelőre nem kívántak nyilatkozni, ám úgy tudjuk, hogy az UTEC-Thomsen több mint egy tucat, egyenként 1-1,5 MW teljesítményű tornyot kíván felállítani a területen. Idén a szükséges telkeket kívánja megszerezni - bérelni, illetve megvenni - a német cég, a kivitelezés jövőre kezdődne.

Az innen alig néhány kilométerre lévő Polgárdiban az I-Quadrat Hungária Építési Projektmenedzsment Kft. készül hasonló beruházásra (Napi Gazdaság, 2002. május 3., 1-6. oldal). Több mint 10 milliárd forintos költséggel 24, egyenként 1,5 MW kapacitású széltornyot kívánnak felállítani. Három cégtől is kapott ajánlatot szélerőműpark építésére a sásdi önkormányzat - erősítették meg lapunk információit a helyhatóságoknál. Mindhárom - egyelőre megnevezni nem kívánt külföldi érdekeltségű társaság hozzákezdett a tornyok felállítására legalkalmasabb hegyháti terület kiválasztásához. A városházán közölték, hogy a képviselő-testület hamarosan választ a rivális cégek ajánlatai közül.

K. Zs.
2002-05-08

Varga Gyöngyi¹

A nyár teológiája

„Nem mondhatok mást, csak mindig és újra ezt: tátott szájjal, egy gyermek ámulatával figyelem újra és újra Isten kézintését, beavatkozását, segítségét és rendelkezését – mindig, mindenben, a legkisebb dolgokban is.” (Márai)

Pillanatok, napok, hónapok és évszakok. A nyár. Érzések, hangulatok, élmények, színek. Az élet. És mindebben ott várnak minket a hétköznapi rácsodálkozások a szépre, az igazra.

A nyár és a teológia? Mit mondhat Isten világról a nyár? Hogyan prédikálhatnának Róla pillanatok, érzések, színek?

A világ és az életünk telis-tele van Istennel! Jacob Böhme így vall: „Ne keresd az Istent sehol másutt – mint mindenütt.” Pál apostol pedig így beszélt egyszer a köréje gyűlt sokaságnak az élő Istenről: „Isten nem hagyta magát bizonyosság nélkül, mert jótévedők volt, a mennyből esőt adott nektek és termést hozó időket; bőven adott nektek eledelt és szívbeli örömet.” (ApCsel 14,17) Még a nyár, a „termést hozó idő” is Róla szól!

Íme, a nyár teológiája három teológiai tételben, három élményben, hangulatban, képben:

1. Szabadság

A szabadság nem ráadás emberségünkre, hanem hozzánk tartozó valóság. B. Brecht szerint szabadság nélkül az élet hátrafelé halad. Igaza van. Az a hét betű a táblán az Ó-val kezdődően – ki ne emlékezne rá – vajon nem erre int mindannyiunkat? Szükségünk van szabadságra, szabadidőre, hogy visszakaphassuk önmagunkat, emberségünket.

A komoly feladatok, a bezártság, túlórák, a szürke, „semmi különös” hétköznapiok után vár ráink a világ felfedezése, szívünk kitérítése, a felüdülés. Az iskolafelejtő nyári szünet, a néhány hét szabadság, amit együtt tölthet a család a vízparton, a nyaralóban látszólagos semmittevésben, – ami paradox módon mégis a „mindentevés” –, nos, ez életünk nagy lélegzetvétele, újra és újra.

Utazások, kirándulások, nagy nevetések és leégések várnak, vagy talán egy jó könyv élményadó, csendes társasága. A szabadságban eljön hozzánk a játék ideje is. Hogy is mondta József Attila? „Jöjj el, szabadság! Te szülsz nekem rendet, jó szóval oktadsz, játszani is engedsz szép, komoly fiadat!” És a játék, a szabadság mosolya feltárja előttünk emberlétünk igazi arcát. „A vakáció, a nyári szünet alkalom arra, hogy fölemeljük a fejünket a köznapi robotból, megtanuljunk újra játszani, s rátaláljunk magunkban az igaz emberre, aki még szabad.” – írja Enzsöl Ellák.

A nyár üzenete arról gondolkoztat el minket, hogy milyen szabadságunk van, és hogyan tudunk élni e szabadságunkkal, életünk nagy lehetőségével.

Helmut Thielicke, a teológus mondta egyszer: „A szabadság nem azt jelenti, hogy azt teszek, amit akarok, hanem hogy azzá lehetek, akivé lennem kell.” A szabadság vállalásához nagy bátorság kell. Kevés, nagyon kevés, ha csupán ösztönös vágyat érzünk arra, hogy felszabaduljunk a korlátok alól; mindenképp az kell, hogy elinduljunk, megnyíljunk a „bizonytalan”, a „kiszámíthatatlan” tőlünk önállóságot váró valósága felé. A szabadság az előre felé haladó élet, önmagunk, emberségünk megtalálása. Az emberi szabadság pedig mindenekelőtt az Istennel találkozás órája. Mindig.

¹ A szerző evangélikus lelkész és tanár az Evangélikus Hittudományi Egyetemen.

Van egy gyönyörű mondat az Újszövetségben: „Az Úr pedig a Lélek, és ahol az Úr Lélek, ott a szabadság.” (2Kor 3,17) Ennél egyszerűbben és mélyebben nem lehet vallani a szabadságról. Ahol Isten jelenlévő, ott szabadság van. Ahol nekem, magamnak Lélek-jelenlétem van, ott, és csak ott vagyok szabad. Megszabadított és felszabadított. A Lélek valóságán kívül nem létezik szabadság. De általa és benne beköltözhet életünk taposómalmanak valóságába Isten vakációja. Ez nem láblógató unatkozás, amint sokan a mennyországot is képzelik, nem is „adásszünet”, kényszerpihenő, elnehezülő, passzív tanítványság, hanem annak felismerése, hogy másokkal együtt én is beletartozhatom Isten szabad világába. Mert hozzá tartozom. Szabadon és önként vállalom a Lélek-kötélét: és mégis, így leszek igazán szabadabbá.

Embervilágunkban háromféle kapcsolat, kapcsolódás létezik. Az egyik kapcsolatforma a függés: tartozom valaminek vagy valakinek. Alárendeltje vagyok, függök tőle, viszonyunk egyenlőtlen. A másik a függetlenség „viszonya”: egyenrangú felek, egymástól a lehető legtávolabb. Ne zavarjátok köreimet! Egyik sem nevezhető kapcsolatnak a szó igazi értelmében. A kapcsolat nem függés, de nem is függetlenség, hanem *összefüggés*. Összetartozás valakivel lényem feladása nélkül. Egymás vállalása, a másik szeretete önmagunk szeretetével együtt. Két egymásba érő kör – a végtelen jele?

Isten szabad fiai „összefüggnek”. Ez már nem is kapcsolat, hanem *szüntelen kapcsolódás – a szabadság köteleke*. Összefüggünk Vele és egymással. És ebből az *összetartozásból az Istennel találkozás* óráiból születik az előre felé haladó élet, önmagunk, emberségünk megtalálása. Felszabadultság a tevékeny hétköznapiakban is. Szabadság arra, hogy megértsem, tudjam: azzá lehetek, akivé lennem kell, és a Lélek erejéből meg is valósíthatom azt.

Erről üzen a nyár a szabadság élményével, a pillanatokban, hetekben vagy hónapokban mérhető szabadság gazdagságával és ajándékaival. Szabad szabadnak lennünk.

„Ha tehát a Fiú megszabadít titeket, valóban szabadok lesztek.” (Jn 8,36)

2. Napsütés

„Áldott légy, Uram, és minden alkotásod. Legfőképpen Urunk-Bátyánk, a Nap. Aki a nappalt adja, és ráink deríti a Te viláosságod. És szép ő és sugárzó nagy ragyogással ékes: A Te képed, Főlséges” Mit is mondhatnánk még többet és szebbet Ferenc testvérünknek? Hogyan lehetne szavakba szorítani a ragyogó fényt, a napsütést, amely az arcunkat simogatja, a sarjadó fűszál előcsalogatóját – hiszen ez maga szavakon túli költészet már: az élet.

Napsütés – Fenséges

A „lángsugarú nyár” üzen a napfényvel. Nem nehéz megértenünk a fény teológiáját: egyértelmű és világos. A nap az emberiség ősi emlékezetében mindig is Isten valóságát jelentette. A legkézenfekvőbb és teljesen magától értetődő volt Isten világát a naphoz hasonlítani. Ez az összehasonlítás gyakran azonosítást is jelentett: Isten maga lett a napkorong, az éltető lényesség, és a nap istenné vált.

Az Ószövetség, mint Istenről és műveiről szóló nagy hitvallás, nagyon határozottan mondja ki, hogy a Nap teremtmény és nem a Teremtő maga. Bár a fény életet teremt, ez a rendeltetése, mégsem maga Isten. JHVH² teremtő akarata nyilvánul meg, és őlt formát általa. A napsütés emberlétünk kísérője, az ingyen kapott öröm. Benne megsejthetünk, felfedezhetünk valami nagyon fontosat Isten lényéből, lényegéből is.

„Édes a világosság, és jó látni szemünkkel a napot.” – mondja a bölcs Prédikátor. (Préd 11,7) Öröm és hálaadás ébred bennünk, hogy jó látnunk a fényt, és éreznünk melegét. A teremtett világ a gyíkottól az emberig a napsütés tanktöltő állomásain jut életerejéhez. Valaki egyszer azt mondta, az élet nem rohanás egy autópályán, hanem parkolás a napon. Mi is a lényeg? Ne szalaszd el a napsütést!

Akarjuk a fényt. Merész, ha mégis így mondom: akarjuk Istent? Ady megértette és megköszönte: „Napsugarak zúgása, amit hallok. Számban nevednek jó íze van.” A zsoltárfró így vall ugyanerről: „Nálad van az élet forrása, a te világosságod által látunk világosságot.” (Zsolt 36,10) Az Ószövetség embere is a nap alatt élt, ugyanazt érezte és gondolhatta, mint mi, mai napozók. A nyolcperces utat bejáró fény, amely elérkezik hozzánk a nagy sugárgömből, ugyanazt az üzenetet hozhatta számára is: jó élni a nap alatt, Isten napja alatt. És jó az Isten, aki fényt ad, és őrzi szívünk melegét.

Az Ószövetség üzenete azonban ennél tovább is lép. A prófétai szó a napsütés képével megcsillantotta a reményt az ember számára. Isten napja eljön egyszer, hogy megértse az ember igazán és teljesen Ki a világosság. *Fölragyog majd az igazság napja számotokra, akik nevémet féltitek, és sugarai gyógyulást hoznak.*” (Mal 3,20) Aztán egy éjszakán beköszöntött a fény: a világ világossága világra jött. Hogy gyógyulást hozzon. Az élet teljességét.

Tőle tudjuk igazán: a fény bennünk is él. Szemek csillogásában, mosolyokban, a szeretet földi, hétköznapi történéseiben tűnik elő. Vannak sugárzó egyéniségek, és vannak melegítő emberek, akiknek jó a közelében lenni. Vannak fagyott arcok, érintések, vannak sötét pillanatok, szavak, amikor menekülünk vagy menekülnénk. És bennünk, magunkban is ott rejtőzik mindkettő. Rajtunk áll, hogy visszatükrözzük-e a fényt az életünkkel. A mi döntésünk, a mi szabadságunk.

A nyár üzenete a napsütésről igazi, mély teológia. Isten titkaihoz, szeretetéhez visz közelebb. A Világ Világosságával való nagy találkozást hozhatja el. És a benne való élet derűs, felszabadult örömét.

„Fény, fény, sugarak! Fények vagyunk mind: Isten lelke, öröm, remény. Óh szállni lobogva a föld felett! A rettenetes életet, az örömet akarom én.” (Szabó Lőrinc)

3. Aratás

A szabadság, a pihenés örömei mellett a munkáról is szól a nyár. Érik a búzátábla, eljön a július, és kezdődik az aratás ideje. A nap forrón süt, és leghűségesebb üdvözlői a búzakaralások. Ők tudják: ha a búzaszem nem esik a földbe, nem hoz termést, és nem lesz kenyér az asztalon. Jézus ugyanezt mondta János evangéliuma szerint tanítványainak. (Jn 12,24) Az élet csak a halálból születik meg. A kalászoknak is meg kell halniuk, hogy életadó kenyérré váljanak.

² Jahve, azaz Isten írásmódja az Ószövetségben.

„Minden cselekedetünk vetés, és minden átélésünk aratás” – mondja egy egyiptomi bölcsesség. Ez az életünk valósága: vetések és aratások – és közöttük a növekedés titokzatos folyamata. Jézus is beszélt erről tanítványainak. *„Úgy van az Isten országa, mint amikor az ember elvetette a magot a földbe, azután alszik és felkel, éjjel és nappal: a mag sarjad és nő, ő pedig nem tudja, hogyan. Magától terem a föld, először zöld sarjat, azután kalászt, azután érett magot a kalászban. Amikor pedig a termés megengedi, azonnal nekiereszti a sarlót, mert itt az aratás.”* (Mk 4,26-29)

A nyár a növekedésről, az érlelődésről, a terméshozásról szól. Titokzatos folyamat ez. Csendben történik. Mert a növekedés nem jár lármával. A nyár ezt a csodát jeleníti meg. Évről évre lejátszódik szemünk előtt a varázslatos szindarab, a lét drámája. Az élet meghal, és a halálból élet születik.

Minden földi élet küldetése, hogy megérjen az aratásra. A készülődés öröme azt jelenti: tudom, hogy mi a célom. Növekedem, hagyom, hogy kitáguljon az életem. Hiszem, hogy egyszer beteljesülnek az ígéretek, termőre fordul a sorsom, hogy visszaadhassam, amit kaptam. Szeretném, ha használnék azoknak, akik utánam jönnek. Egy kis darabon maradjon utánam szebb a föld.

Az aratás átélés az egyiptomiak szerint. Valamit végérvényesen megérték, felfedeztek. Részemmé válik, hogy gazdagságomból juttassak másoknak is. Olvassuk el Ruth könyvének második fejezetét. Erről szól. Egészen hétköznapi módon, a várakozás izgalmával és a beteljesedés örömeivel.

Isten aratása a világ. A búzátáblák eszünkbe juttatják, hogy egyszer mindannyiunk életében elérkezik az idő. Készen leszek-e? Életre érik-e bennem a mag, Isten belém rejtett szava, szeretete? A

Készen leszek-e?

reményünk beteljesedését is elhozhatja. A vető és az arató személyében ugyanaz az Isten áll előttünk és vár ránk. Ő ezen a nyáron is hív a teljes életre a kalászok egyszerű üzenetével.

„Emeljétek fel a szemeteket és lássátok meg, hogy a mezők már fehérek az aratásra. Az arató jutalmat kap, és begyűjti a termést az örök életre, hogy együtt örüljön a vető és az arató.” (Jn 4,35-36)

Dergezné Fazekas Orsolya

Egy keresztény ember

Andrásfalvy Bertalan egy személyben a néprajz tudósa, a népelet kérdéseinek kutatója, néprajzi tanszék alapítója, egyetemi tanár és volt művelődési miniszter. Egy keresztény ember, aki mindig a szépet, az értéket, a magyarságot, a hazát szolgálja.

Bármilyen pályán, munkahelyen is mozgott, mindig különös érzékenységgel képviselte a dolgok rendjét. Nem akart és akar mást, mint rendezettséget, mint a múlt értékeinek a megismertetését, továbbadását a mai kor emberének. Hiszi és vallja, hogy a hagyományok az élet legalapvetőbb területein is alapként szolgálnak.

Könyvek sora van mögötte, tanulmányait már a néprajz minden nagyobb témakörében mint alapvetőket idézték, és ami e szakmában keveseknek adatott meg: nevét és gondolatait olyanok is megismerhették, akiknek a néprajzhoz kevés vagy semmi közük sem volt. Szaktudására alapozva tudott és mert olyan következtetésekig eljutni, amelyek általános művelődési, társadalmi - vagy mondhatjuk: művelődéspolitikai - vonatkozásúak, és messze túlmutatnak a szakma határain.

Dr. Andrásfalvy Bertalant a közelmúltban ünnepelt 70. születésnapja alkalmából kerestük fel.

Egész életét meghatározza, körülveszi a hagyományok világa. Hol gyökerezik ez, mi indította arra, hogy a román-magyar múzeológia szakot válassza?

Mindenképpen néprajzzal akartam foglalkozni, erre kaptam indítást édesapámtól és életem addigi lefolyásától. Abban az időben úgy volt, hogy aki érettségizett az egyben jelentkezhetett három helyre. Az első helyre helyeztem a néprajzot, második helyre a román-magyar tanárjelöltet, harmadik helyre pedig az állatorvost írtam be.

Mindenképpen szerettem volna vidéken dolgozni, és ezt így láttam elérhetőnek.

Mindenképpen szerettem volna vidéken dolgozni, és ezt így láttam elérhetőnek.

Mi indokolta a román?

Ahhoz a generációhoz tartozom, amelyik egy kicsit később már a háború vége felé bekapcsolódott abba a mozgalomba, amit most úgy mondanánk, a népi írók mozgalma. A Duna-medencei Magyarországon megálmodói voltak ezek, és ott úgy képzeltük el a jövőt, hogy a határokat kiirtani nagyon nehéz, különösen ott ahol már Erdély nagy részén, Dél-Erdélyben a románság túlsúlyba került. Svájcot képzeltünk el, ahol a művelődési és műveltségi identitás egymás mellett élő népeket nem választ szét. És hát ehhez fel kell készülni, ismerni kell a szomszédaink kultúráját. Így vállaltam, hogy a román választom, mivel Erdélyt nagyon szerettem, apám onnan származott, és csak ezáltal ismerhettem meg a románságot. Úgy gondoltam, hogy ha véletlenül nem tudok, a néprajzra bejutni, akkor sem töltöm haszontalanul az időt, hanem megtanulok románul, és megismerkedem a román kultúrával. Így lett aztán, hogy nem első helyre vettem fel, mert román - magyar tanárjelöltnek nem jelentkezett senki más csak ketten. Egy Váncsa Vilmos nevezetű, Brassó mellől származó hétfalui fiatalember, aki viszont franciára jelentkezett elsőre, de odamikor látták, hogy beírta a román-magyar szakot-, nem vették fel, hanem áttették erre a szakra. Később jött két szakértettség is, és egy másik franciáról átirányított, úgyhogy az első órán ketten voltunk, a harmadik órán már négyen, és aztán öten jártunk ezekre az órákra. Hát így volt ez a történet. Meg is tanultam románul, de nem fejeztem be a román-magyar szakot, hanem sikerült időközben átmennem a néprajz szakra és így néprajz-muzeológusként végeztem el az egyetemet.

S valóban sikerült megismerni Erdély kultúráját és történetét? Nem torzították el ezt a román oldalról nézve?

Itóth Zoltán tartotta nekünk a román történelem órákat, aztán egy alkalommal felálltunk ketten Váncsa Vilmos barátommal az óra után, és megszólítottuk a tanárunkat. - Nézze, Tanár úr. Mi tudjuk azt, hogy amit Ön elmondott, az nem az igazság, hanem ahogy a románok szemlélik. Miért nem azt tanítja, ami az igazság?

Erre elnevette magát. (Tudni kell róla, hogy parlamenterként az egyetemisták és az oroszok között akart közvetíteni 1956 októberében, és agyonlőtték.)

Azt mondta: „Nézze, engem azzal bíztak meg az egyetemen, hogy a román történelmet, román szemszögből tanítsam, ha önök kíváncsiak az igazságra, nézzenek utána.

Én is hivatalosan erről tartok előadást, de közben gyűjtöm a magyar kisebbség sorsára vonatkozó irodalmi és történelmi feljegyzéseket és egy óriási gyűjteményem van. Én azon dolgozom, hogy az igazság kiderüljön. Nem kell dobra verni, ezt meg kell csinálni.”

Én nem csalódtam a román tanulmányaimban, egy nagyon érdekes kultúrába kaptam betekintést. Más kérdés az, hogy a románság és a magyarság között, milyen ellentétek feszülnek. Ennek nagyrészt mi is okai vagyunk, mert Erdélyben a románság túlsúlya a magyar földbirtokosoknak és az akkori Habsburgok kormányának köszönhető. Ez nem valósult volna meg, ha nem üzik el a Székelyföldről a nincstelen székelyeket, ha nem telepítenek be mint olcsó munkaerőt románokat. Erdélyt nem a románok bátorsága és buzgalma szerezte meg, hanem a magyarok hanyagsága és lelkiismeretlensége. Egyébként nagyon sokat lehet tanulni a románoktól, ha nem is mindig ajánlatos, de például meg kell tanulnunk azt, ahogy ők politizálnak, mert ők minden fölé helyezik a nemzeti érdekeket, és a legnagyobb ellentéteket is elfelejtik, ha a románságról van szó.

A művelődéstörténetről, a kultúrától viszonylag messze áll az agrármérnök szak, melyet szintén elvégzett. Hogy esett erre a választás?

A parasztság történetével és művelődésével foglalkoztam. Ott olyan területeket választottam, amiről azt gondoltam, hogy nem kutatják eléggé. Ilyen volt a szőlőművelés, gyümölcsészet és ennek a szak oldalát is szerettem volna megismerni, hiszen találkoztam több olyan véleménnyel is, hogy a régiók fűzfába oltották az almát. Ezt egy kertész egyből visszautasítja, ez lehetetlenség. Így szerettem volna megismerni, hogy mit tud a természettudomány a gyümölcsészetéről. Látni akartam, hogy mennyire egyezik a népi tudás a legmodernebb természettudományos kutatásokkal, és nagyon meglepő szép dolgokat találtam. Azt hiszem, hogy a szaktudomány: a gyümölcsészet és a szőlészet, de szinte az élet minden területe tanulhat a hagyományból. A hagyományban több ezer éves tapasztalat halmozódott fel, amit nagyon könnyen a tudomány nevében kidobáltunk az ablakon. Ez nem jelenti azt, hogy az nem volt

igaz, nem volt jó. Természetesen voltak tévedései is, de nagyjából és egészében a néphagyomány tapasztalati alapon nyugodott, tehát az volt, ami több ezer éven keresztül bevált. Ez különösen a gyermeknevelés, a szokások, mondhatnám így, hogy a mélylélektan területén számos esetben bebizonyosodott. Rájöttem, hogy nem árt a szaktudományt is ismerni, és akkor jobban tudjuk értékelni a néphagyomány értékeit is.

A szőlőművelést, a kertészkedést külföldön is kutatta. Egyik fő területe Albánia volt. Mi vonzotta erre a területre, és mi volt a fő jellemzője ennek a területnek, ami Önt megragadta.

Albánia a régi magyar néprajzi kutatásoknak is a kedvenc területe volt.

Volt egy erdélyi úr, Nopcsa báró, akit majdnem királlyá is választottak az albánok. Nagyon különös, hogy a szomszédainak szomszédja a mi szövetségeseink és barátunk. Nagyon szeretik a magyarokat. Olyan óriási történelmi emlékezetük van, ami egyedülálló Európában. Ők úgy beszélnek Szkander bégről, aki Hunyadi Jánosnak volt kortársa, mintha tegnap élt volna. S hogyha megláttak engem és kérdezték, hogy ki vagy, mondtam, hogy „magyari”, akkor fölragyogott a szemük, és még az írástudatlan, iskolába nem járt albánok is rögtön tudták, hogy mi szövetségeseink voltunk a törökök és a szerbek ellen. Másodszor azért nagyon érdekes Albánia, mert az ő népüknek egy része, a függetlenségükért harcolva, soha nem hódolt meg a törököknek, hanem visszavonult a hegyek közé. Ezáltal nagyon régi hagyományokat őriztek meg, mondhatjuk, hogy a törzsi társadalomnak, a vérbosszúnak az államszervezet előtti társadalmi rendnek számos részét, és ott mint egy őskori leletben, ráismerhetünk a régi Európa történetére. A nemzeti társadalom ott megelevenedett a törökkel vívott harc során. Visszaszorultak a hegyek közé, ahol szinte teljesen magukra hagyatva kiépítettek egy olyan társadalmat, amely államszervezet nélkül is, nagyon szilárd biztonságot tudott adni az itt élőknek. Albánia területén sokkal nagyobb biztonságban mozoghat az ember, mint Magyarországon, ahol sorra kirabolják a pénzszállító autókat.

Elevenen élt ott a hős tisztelet. Egy-egy ünnepi ebéd után előkerülnek a hangszerek és a fiatal emberek elkezdnek énekelni hőseikről. Lehet akárki, lelkesülten hallgatják.

Nagyon érdekes rend is van náluk. Például amikor egy ilyen éneklés után megkértek, hogy énekeljek nekik magyarul, én énekeltem egy erdélyi népdalt. Kérdezték, hogy mi a szövege, mert a dallama nagyon szép. Elmondtam, hogy egy szerelmi dal volt. Tolmácsom nem fordította le. Kérdezem, hogy miért nem: Azt mondja, nem akarom megszegyenyíteni. Miért? – kérdezem. Egy férfi szerelmi dalt nem énekelhet, az női műfaj. Azt csak a nők énekelhetnek. Ilyen eleven hagyományok élnek ott. Azon kívül az egyetlen gyarapodó nép a Balkánon. Mindenhol fogy a népesség. Nálunk is fogy a bolgároknál, görögöknél, szerbeknél is. Gyermekáldásban egyedül nekik van több. A jövő nemzedéke lesz Albánia, mert mindenhol elfoglalta a kihalt szerb, görög, macedón falvak helyét a sokgyermekes és a jövőben bizó albán. Ezt nem árt egy magyarnak is meglátni, hiszen mi is sajnos olyan helyzetben vagyunk, több a halálozás, mint a születés.

A néprajznak szinte minden korát, minden területét kutatta. Melyik volt a legkedvesebb terület, amivel a legszívesebben foglalkozott.

Mindegyikkel szerettem foglalkozni. Mindegyiknek megvan a szépsége, nehézsége. Emlékszem az 50-es években, akkor még mint egyetemi hallgató, Maray Elemér Néprajzi osztályán volt egy Népművészeti intézet, ahol a tánc kutatásba kapcsolódhattam bele. Az volt a legnehezebb idő, a padlás lesöprések ideje, mégis próbálkoztam vele, hogy öreg embereket rábírnak, olyan táncokat táncoljanak el, amit már évek, évtizedek óta nem táncoltak. Bizony ez volt a legnehezebb. Embereket, akik szinte napi bizonytalanságban éltek,

kiraboltak, bekényszerítettek a tsz-be, azok most bor nélkül egy kamera előtt táncoljanak. Sok kedves emlékem a társaimról, Martyn Györgyről, aki európai hírű tánckutató lett és Sohár Ferencről.

Nagyon nagy élmény volt belekerülni ebbe a világba, ebbe a gyönyörű muzsikába. Ezt nagyon szívesen csináltam, de nem dolgoztam fel. Nem volt nekem olyan apparátusom, hogy le tudjam jegyezni a táncokat. De a gyűjtésben mindig részt vettem. Előkészíttem és együtt csináltuk meg a forgatásokat. Így ismerkedhettem meg Kallós Zoltánnal, aki nemrég kapott Corvin láncot, és akit Moldvában kerestem fel 1956 nyarán, ahol ő tanító volt Lészpeden. Ez a barátság máig tart, nagyon sokszor meglátogattam kint Moldvában. Sajnos nem sokáig találkoztunk, mert '58-ban letartóztatták, aztán később került Gyimesbe, majd Kolozsvárra, de tartottuk mindvégig a kapcsolatot, és az erdélyi gyűjtéseimet mindig vele együtt végeztem.

Ezek voltak a legszebb emlékeim, hiszen csodálatos muzsikákat, embereket ismerhettem meg, filmeztünk és viszontláttuk ezeket a gyűjtéseket a hatvanas években a táncmozgalomban és a mai táncházban is.

Nem csak mint a néprajz tudója, a népelet kérdéseinek kutatója, a magyar zene-, tánc- és mesekincs gyűjtője dolgozott, hanem 1990-től egy igen nagy megbízatást kapott. Művelődési miniszternek kérte fel Antall József, akkori miniszterelnökünk. Hogyan emlékszik vissza a hivatalban eltöltött évekre?

A közügyek iránt érdeklődő emberként mondhatom, hogy már diákkoromban belekeveredtem egy két politikai ügybe, szerencsésen, csodálatos módon megúsztam, Sopronban voltam diák annak idején, barátaim közül sokakat elfogtak, és hát korán csatlakoztam a szerveződő ellenzékhez. A Bibó emlékkönyvnek egyik szerzője voltam. Ettől kezdve megbélyegeztek. Sok nehézségem volt, mert kijártam, amikor lehetett, a külföldi emigráns magyar szervezetekbe is, például a protestáns magyar szabadegyetemen voltam kint a Pax Romana kongresszusán. Mikor visszatértem, kézenfekvő volt, hogy a barátaimmal együtt csatlakozom a lakiteleki mozgalomhoz, a Magyar Demokrata Fórumhoz, melynek egyik alapítója voltam, és így Baranyában szervezője. Amikor megalakult a választás után az új kormány, akkor felkért Antall József telefonon, hogy vállaljam el a művelődési tárcát, hiszen a kultúrpolitika kérdéseiben sokszor hallattam hangomat. Meglepődtem, mert egyáltalán nem készültem ilyen feladat ellátására. Haladékat kértem, hogy meggondoljam, a dolgot. És akkor Antall József, – aki egyébként évfolyamtársam volt az egyetem, együtt voltunk katonák – azt válaszolta nekem, hogy akár úgy döntök elvállalom, akár nem, a felelősség az enyém. S ezzel letette a kagylót. Hát így vállaltam el, hogy ha már kritizálni tudok, vannak elképzeléseim, akkor lássuk, meg tudom-e valósítani. Hát nem tudtam megvalósítani, csak részben. Csak részben és nagy örömmel látom, hogy azokat a dolgokat, amiket és akkor nem tudtam elérni, azt a mostani kormány meg tudja valósítani. De akkor nagyon nehéz volt, hiszen mi nem tisztogattuk ki sem az akadémiaát, sem az egyetemet, sem a minisztériumot. Antall József elve is az volt, hogy itt nem pártforradalom van, hanem átépülés van, átrendeződés, ami nem történhet töréssel. Éppen ezért nagyon nehéz volt bármit is keresztülvinni, a korábbi hatalom képviselői ott voltak a minisztériumban, az egyetem, az akadémiaán. Ma is vitatható, hogy mi lett volna jobb. Egy radikális lépés, ami csak szakmai alapon tesz rendet a tudományos világban, vagy pedig ez, hogy nem nyúltunk hozzá. Sokat vitatkoztunk efelett, de lényeg az, hogy azok az elképzelések, amik engem vezettek, csak részben valósulhattak meg. Ma is vannak olyan dolgok, amiért harcolni kell. Támogatni kell például a művészeti oktatást. Nem szabad engedni, hogy tovább bezárják az iskolákat, kis iskolákat meg kell menteni, mert az a település, amelynek nincs iskolája, az el fog pusztulni. Ilyen kérdések számosan vannak még. Például, hogy mit kellene még az iskolákban tanítani. Nagyon

hangsúlyt kellene adni a hagyománynak, ami megerősíti a nemzeti hovatartozás érzésünket is, és ez az erkölcsi magatartás alapja. Nem a tudás a legfontosabb, hanem az elkötelezettség. Sokkal kevesebb tudással, de elkötelezett emberek sokkal többet érnek el, mint csapongó és elvtelen, nagy tudású tudósok.

Nagyon sok a tenni való a kultúra területén is. Minden esetre én elkötelezetten azt hiszem és azt vallom, hogy nincs független, semleges művészet. A művészet szolgálat, értékek szolgálat. Ami nem az, az nem művészet. Vagy pedig épp az ellenkezője.

Őn hogyan látja a mostani egyetemistákat. Szívesen foglalkoznak a hagyományokkal, annak tiszteletével? Sokan választják a néprajz szakot?

A jelentkezésekből az látszik, hogy sokan választanák, hisz kevesebb a hely, mint ahányan szeretnék. Mivel nincs nagy összehasonlítási alapom, közelebről nem ismerem a többi szakokat, hallgatóit, én ezekről csak jót tudok mondani. Akik ide jelentkeznek, nem a nagy kereset reményében jönnek ide, nem jogászok és közgazdászok lesznek, ahol a tanári fizetésnek három-négyszeresét is meg lehet keresni, hanem ők meg akarják ismerni a magyar nép értékeit, múltjának a nagy teljesítményét, művészi és emberit egyaránt.

Hiszen az egész kultúra a gazdálkodástól kezdve a népművészetig, egy teljesítmény. Azt egy nép hozta létre, nagyon sanyarú és nagyon sokszor mostoha körülmények között, és bámulatra méltó. Nem csak a mi számunkra magyaroknak, akik örökösei vagyunk ennek, hanem a világnak is fontos része ez. Nagyon nagy a külföldiek érdeklődése is a magyar kultúra, a zene iránt, a magyar szokások, anyanyelv, sőt a magyar föld iránt is. Ez abban is megmutatkozik, aminek nem kell annyira örülni, hogy hollandok, osztrákok, németek, franciák nagyon szeretnék Magyarországra betelepülni és már vannak olyan falvak, ahol a házak 30-40 %-a az ő kezükben van. Van valami vonzása ennek az országnak, ami nem csak a tájnak köszönhető és ennek a különleges éghajlatnak, hanem a magyar kultúrának, a magyar embernek. Van valami a kultúrájában ami talán hiányként jelentkezik Nyugat Európában, és az emberek szívesen jönnek ide.

Őnt nagyon sok előadásra felkérlik, hogy beszéljen a tradíciókról, a nemzetiségről, a családról. Mit tart a legfőbb értéknek, mit hirdet a legszívesebben, mi az, amit úgy vállal fel, mint az igehirdetést, az evangélium továbbadását?

Röviden azt tudnám mondani, hogy a néphagyományban örök értékek vannak. Épp az elmúlt időben foglalkoztam egy kicsit jobban etnológiai kérdésekkel, egy Wilhelm Schmitt verbita szerzetes hittérítő munkáival, aki a XIX. és a XX. század fordulóján dolgozott. Hittérítő társai segítségével összegyűjtötte, a legritimévebbnek tartott, még a törzsi társadalom fokát sem elérő háttérbe szorult népekkel, mint például a tűzföldi indiánok, a kalahári sivatagoknak a busmanjai, a maláj szigeti femangok, vagy az északi sark felé elűzött jakutok, eszkimók szokásai. Ezek körében egy csodálatos, más értékrendet vett észre. Egységesen a legrégebb kultúrát képviselő emberek, mind egyistenhívők. Nagyon szigorú, monogám családban élnek. Nagyon szigorú erkölcsök szerint élnek, de minden gyengét, öreget, beteget, kisgyereket, szinte önfeláldozó módon támogatnak. És a vezetőjük az, aki a többinek a legtöbb hasznot jelenti, a többit a legalázatosabb módon szolgálja. Valami különös módon ráismernek arra, amit az evangéliumban Jézustól hallok. „Aki első akar köztetek lenni, az legyen mindannyiunktak a szolgája.” A mennyek országa nem evilágból való – Pilátus előtt mondja Jézus, és ez nem mentegőzés, hanem parancs. Olyan világ az isteni, amely nem evilági törvények szerint működik, hanem fordítva. És ez nem utópia, ez nem teljesen új, ez nem idegen az emberi természettől, hanem több ezer éven keresztül az emberiségnek most már visszanyomult őse. A legrégebb ősei eszerint éltek. És csak később lesz az erőszak, az önzés, a bírni vágyás az úr, ez alakítja ki a nagy birodalmakat is, de

mindenhol működik tovább ez az elv, hogy az igazi emberi közösség, az igazi kapcsolat az csak szereteten alapulhat. És ez a családban működik mind a mai napig. Ha együtt akar maradni a család, akkor alázattal kell szolgálni mindenkinek. Ott nem lehet önzés, mert akkor szétesik a család. Ha szétesik, akkor a társadalom is szétesik. Vagyis itt is az etnológia azt bizonyítja, hogy létezik egy másik világrend is, ami nem az önzésre, hanem egy más értékrendre épül. Csodálatos módon ezt találom meg a magyar néphagyományban is. Például itt vannak a gyermekjátékok. Nincs olyan hagyományos gyermekjáték, amiben valaki a másikat a legyőzi. Nincs. Még a métában is csak szerepcseré van. Kapók lesznek az ütők. Ezt egy kicsi gyerekekkel megcsinálják, hogy rápirítják, hogy te most vesztettél, te most ügyetlenebb voltál, az sír. Nem bírja elviselni. Miért kell az emberi együttélést állandó versengésre, a ki kit győz le elvre építeni? Sajnos ez működik a sportban is. Állandóan bajnokságra kell készülni. Nem szabad ezzel a hajtással, uralkodni vágyással mérgezni. Hiába mondják nagy sportemberek, hogy az igazi sport az önmagunk legyőzése, a gyakorlatban ez nem így működik. Hogy melyik győzi le a másikat, az nem azon múlik, hogy ki milyen ügyes, hanem hogy hol mennyi pénz van, és hogyan verekednek a drukkerok. Egy egész más világ tárul fel és akárhova nézünk, valahol a dolgok mélyén föl-fölsejlik egy másik értékrend. A csángók, akiket a legelmaradottabbnak, a legősibb magyar néprajzi csoportnak tartunk, a közterületeken oltogatták a fákat. Nem volt az övék. Voltak emberek, akik tudtak oltani, oltogatták a fákat. Hogy szép legyen a föld. Ahogyan Mécs László írja egy költeményében: „rátalál a bozótban egy emberre, aki ott bujkál és kérdezi, hogy mit csinálsz, a vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a föld”. Nem magának, a világot akarja megszépíteni, gazdagítani. Úgy, mint a gyümölcsöt oltogató csángó ember, aki azért teszi legfeljebb, hogy majd megemlegetik a nevét. Önzetlenül.

Van egy közösségi érzés, hogy jó a közért tenni valamit. Jó, ha szolgálhatok valakinek. Ez nem csak elmélet, írott malaszt, és az evangéliumból lopott eszme, ez működött, ez így volt.

Hogyan itéli meg ma a gyermektársadalmat? Az erkölcsi nevelésben mennyire vannak jelen az értékek?

Az erkölcsi nevelés a mesével kezdődik, de nem azzal a mesével, amit most a tévében látunk, melyben egymást lapítják a Miki egerek, és bedöngölik a földbe. Az a mese, ami arról szól, hogy te most kicsi vagy, mindenkinek ki vagy szolgáltatva, a szőnyeg alatt futkolsz. De ha bátor vagy és jó vagy, te leszel a király, legyőzöd a sárkányt, a gonosz óriást, a boszorkányt, és te leszel a király. Itt kezdődik a hittanítás. És az a mese, ami nem erről szól a gyerek számára mérreg. Azt erősíti, hogy az erőszak és a brutalitás az játék. Agyonütöm, majd feltámad. Ezt sugározzák a rajzfilmek is. Nem való a gyerekeknek. A gyerekeknek a hit való, a szentnek a megismerése. Az önfeláldozásnak, a jó levésnek az értékét kell közvetíteni. S ezt a néphagyományból meg lehet tanulni. Ez mindjárt figyelmeztet is, hogy mit nem szabad nekünk csinálni. Nem szabad a gyereket kiszolgáltatni a versenynek, a brutalitásnak, mert ha ilyen mesét hall a gyermek, akkor követi. Meg kell ismertetni az értékes mesékkel. Nem baj, ha 15-ször hallja, kéri többször is. Megérzi azt, hogy itt egy más értékrend van. Hogy ez szép, ez jó. Ez előre visz, ez nemesít, ez emberré tesz. Úgy tekintek, mint egy óriási tapasztalatgyűjteményre. Nagy szüksége van ma erre az emberiségnek.

Már az eddigi elmondottak is azt mutatják, hogy rengeteg témával foglalkozott Professzor úr, azonban tudjuk azt, hogy ma is aktívan dolgozik. Mi a jelenlegi munkája?

Még egy darabig oktathatok az egyetemen. Van egy nagyobb munka, amit most szervezünk, a magyar föld használatának az elmúlt évszázadban bekövetkezett változását vizsgáljuk, tehát egy adott terület használata hogyan változott, az ökológiai környezet hogyan változott ezen idő alatt. A régi térképeket, hagyományt egymásra

fektetve próbáljuk rekonstruálni egy környezetbarátabb és régebbi gazdálkodásnak a módszereit. Ide tartoznak az árterületek, amivel foglalkozom, amiről egy könyvet is írtam, miszerint nem lehet tovább építeni a gátakat. Meg kell hagyni a víznek hogy kiáradjon, csak szabályozni kell azt, hogy vissza is jöjjön, kell az Alföldnek a víz. A víz az áldás is lehet. Nem csak azzal kell foglalkozni, hogy hogyan tehetünk ellene. Meg tudjuk védeni a területeket az árvízről, óriási pénzen szivattyúzzuk a vizet a mederbe, de utána ugyanazon a területen szárazság van, és minden kiszárad. Ez így nem tartható tovább. Az emberek nem akarnak félni. Nem kell tovább magasítani a gátakat. Valaha volt egy ártéri gazdálkodás, amiben az elárasztott területeket is hasznosították. Például erdőkkel, halastavakkal, nádasokkal, gyümölcsösökkel, de azon a területen kivirágzik a zöld, a legelő, mely ha nem kapott volna árvizet, akkor kipusztult volna. Itt is a régi gyakorlatban sok megszívleendő tanács, gyakorlat van, amit a jövő számára nekünk fel kell használni. Természetesen változtak közben a feltételek, a folyásnak a medre, a talajvízszint, az erdősítés, de ez nem jelenti azt, hogy ezért fel kell adni az egészséget. Meg kell próbálni újra megteremteni a körülményeket, amiben ez a régi gazdálkodás működött, vagy pótolni azokat, amiket most már nem tudunk rekonstruálni. Az élet minden területén. Az orvostudomány területé-

től a gyermeknevelésig. Mindenhol tanulhatunk a hagyományból. Most vezették be, hogy az apa együtt szülhet az anyával. Régen egy szülőszéken az apa ölében ült az anya és úgy szült. Aztán elválasztották a gyereket a szülőktől. Három óránként hozták a gyermeket szoptatni. Elapadt az anya teje. A tudomány kimutatja, hogy az állandó szopás termeli azokat az enzimeket, amik elősegítik a méh összehúzódását és állandóan szophat a gyerek. Nem szabályozták, hogy mikor szophat a gyerek. S az a gyerek, akít így elszakítanak az anyjától, az egy életre szóló károsodást szenved. Itt Palotabozsón az anyák magukra kötötték a gyereket és úgy mentek dolgozni. Tudták hogy a gyereknek közelségre van szüksége. Az édesanyának a hangját, a szívverését, a melegét kell, hogy érezze, akkor fejlődnek ki azok az enzimek amelyek emberré teszik, fejlődését elősegítik, ahogy arra is rámutattak már a pszichológusok, hogy a diszlexia oka is sokszor az, hogy nem játszott eleget a gyermek.

Dr. Andrásfalvy Bertalan őszinte szavaiból kirajzolódik a hivatásszerűen művelt tudománya, nemes konzervatívizmusa, rendkívüli intelligenciája.

Isten éltesse és adjon erőt e rendkívül értékes tudós Embernek!

Állatvédő aktivista gyilkolta meg Fortuyn

Egy 32 éves állatvédő aktivistát vádolnak Pim Fortuyn holland szélsőjobboldali politikus meggyilkolásával. A politikust hétfőn ölték meg több lövéssel, amikor elhagyta az egyik hilversumi rádióstúdiót.

A gyilkosság gyanúsítottja vegetáriánus, nő, egy kisgyermek apja és az Environment Offensive nevű környezetvédő szervezet tagja.

A rendőrség szerint a férfi egyedül dolgozott, és dühét feltehetően Fortuyn abbéli kijelentése váltotta ki, mely szerint a politikus újra engedélyezné a szőrmefarmokat.

A New Zealand Herald cikke szerint a gyanúsított több olyan kijelentést tett az Interneten, melyek szélsőséges állatvédő nézeteket tükröznek. Ezen kívül a férfi lakásán ugyanolyan töltényeket találtak, mint amilyeneket a gyilkos használt.

Képviselőtársai szerint Fortuyn állatbarát ember volt, két kutyát tartott, és csupán át akarta szervezni az agrárminisztériumot.

(2002. május 8.)

Az égéstermékek és Amazónia erdei

Népszabadság, Zöld oldal

Amazónia esőerdeiben nemcsak az erdős terület gyors ütemű, mintegy 14 százalékos csökkenése okoz súlyos károkat, hanem ilyen hatást fejtenek ki az erdők égetéssel történő irtása kapcsán keletkező égéstermékek is – állapították meg az Amerikai Tudományfejlesztési Társaság idei bostoni közgyűlésén. A veszélyes jelenségre egy tanulmány hívta fel a figyelmet. A braziliai Sao Pauló-i Egyetem Paulo Artaxo vezette kutatócsoportja arra a következtetésre jutott, hogy az 5 millió négyzetkilométerre tehető összefüggő esőerdő mintegy fele az égetés során felszabaduló gázok és lebegő részecskék miatt oly mértékben károsodott, hogy ez komolyan veszélyezteti ezen egyedülálló ökológiai rendszer fennmaradását. Az égéstermékekben található lebegő részecskék ugyanis jelentős mennyiségű hőt nyelnek el, és ezen keresztül a trópusi övezet által kibocsátott vízpára mennyisége is számottevően csökken.

A tanulmány szerzői által végzett számítások szerint a részecskék hőelnyelése miatt átlagosan négyzetméterenként 150 wattal kevesebb napenergia (helyenként a beeső sugárzásnak csak mintegy 40 százaléka) éri el a földfelszínt, miközben az üvegházhatású gázok által visszatartott melegítő hatású hőmennyiség négyzetméterenként csupán 3 watt, ami együtt nettó hővesztést – átlagosan 3-C-os lehűlést – okoz, és erősen visszaesik a létfonosságú fotoszintézis is.

Ami Amazóniát illeti, a brazil kormány az égetések által az utóbbi 20 év folyamán okozott jelentős kármak most úgy próbálja elejét venni, hogy tűz igénybevétele helyett "csak" hagyományos erdőirtást propagál a "szűzföldek meghódítói" körében – azzal érvelve, hogy a fatörzsekről levágott lombozatot 12-18 hónapig a helyszínen hagyva számottevően javul a későbbiekben művelés alá kerülő területeken a talajerő.

B. B. K.

2002. május 9.

Ingyen reggeli az ebpszokért

MTI- Panoráma

Ingyen reggelivel fogja jutalmazni az ebük piszkát eltakarító gazdikat több berlini étterem – és kávéház. A reggeli mellett felmerült, hogy fagyalattal vagy más, kisebb ajándékokkal jutalmazzák majd az utcát ebük után tisztán tartó kutyatartókat. A reggeli-ebpszokért jutalmazási rendszer nem közvetlen csere: bónuszpontok közbeiktatásával történik majd. Az ötletet a Prenzlauer Berg negyedben található éttermek és kávézók tulajdonosait tömörítő szervezet vetette fel, és sikerült megnyernie a német főváros köztisztasági vállalatát is – írta az AFP. Arról nem szól a hír, hogyan és kitől kapják meg a reggelire és egyebekre beváltható bónuszpontokat a gondos gazdik, és kell-e esetleg kézzel fogható bizonyítékkal tanúsítaniuk, hogy valóban megérdemlik a jutalmat.

2002. május 8.

Varga László

Meghívás az életszentségre¹

A feladatom az, hogy felébresszem a vágyat a tenger után és nem az, hogy tutajt vagy hajót készítsék nektek. Nincsen receptem az életszentségre és az ima művészetére sincsen receptem. Mindenkinek magának kell elindulnia, hogyha felébredt a szívében a vágy az életszentség után és az ima után. És a Szentlélek összetákolja azt a hajót, tutajt, amivel Te jutsz majd célba a tengeren. Imádkozzatok értem, hogy jól szolgáljak.

A Szentatya levelét idézem: „Mindenekelőtt habozás nélkül kijelentem, hogy a távlat, amelyben pasztorális tervünket el kell készítenünk, az életszentség távlat. Hogy minden megkeresztelt léte mélységesen megtisztuljon és megújuljon. Az életszentségre szóló felhívás, jobban mint valaha, a lelkipásztori munka sürgető feladata. Az egyházban bármilyen rendű, rangú keresztény ember, meghívást kapott a teljes értékű keresztény életre, a tökéletes szeretetre és az életszentségre.”

Hosszú időbe telt, mire megértettem, hogy nem képmutatás és nem gőg, hogy ki merem mondani azt: **szent akarok lenni**. Megértettem azt, hogy ez alázat. Nem volt könnyű ez az út. Hálás vagyok a jó Istennek, hogy egy lelkigyakorlaton ezt el tudtam fogadni. Azóta ezt tartom a hivatásomnak. Azt gondolom, hogy az Egyháznak és a világnak is szentekre van szüksége. Ezt csak alázattal lehet elfogadni. Alázattal lehet megélni és alázattal lehet beteljesíteni. Hálás vagyok azért is, hogy megértettem: **életszentség nem a büntelen életet jelenti**. Hosszú ideig ezért utasítottam el az igent, hogy kimondjam az igent erre a hivatásra, mert tudtam, hogy nem lehetek soha büntelen. Ezzel felmentettem magamat Jézus hívása alól. Boldog vagyok, hogy megértettem, hogy ez elsősorban szeretet-válasz arra a mérhetetlen nagy szeretetre, amivel Isten szeret Téged és engem.

Az életszentségnek az alapja nem a mi nagyszerűségünk, hanem az Isten irántunk való bizalma. Mindig megrendít, amikor a kezembe adja magát az Isten a szent ostyában. És mindig nagyon nagy örömmel tölt el ez a bizalom. De ugyanezt a bizalmat élheti meg bármelyik édesanya vagy édesapa, amikor Isten a saját gyermekeit rájuk bízta. Isten mérhetetlen bizalma a forrása és az alapja az életszentségre szóló hívásnak. Isten feltétel nélküli, visszavonhatatlan és személyes szeretete, barátsága az, ami a szentségre hív. Őbelőle indul ki az egész. Mert a saját dicsőségében akar részesíteni mindannyiunkat. Ez az ő nagy terve. Hogy megdicsőüljön bennünk és mi részesedhessünk az Ő dicsőségében. Erre mindannyian alkalmasak vagyunk. Mert Isten – azt olvassuk az Igében: „Már a világ teremtése előtt kiválasztott erre bennünket.” – Ha azt mondod, hogy Te erre alkalmatlan vagy, akkor Istent teszed hazuggá, Őt kérdőjelezd meg: hogy gondolhat ilyet Te felőled? Pedig Ő ezért teremtett meg, ezért választott ki már a világ megteremtése előtt, hogy szent és feddhetetlen legyél az Ő szeretetében. Ha igent mondasz, akkor soha nem hazudtold meg az Istent. Ha nemet mondasz, akkor elutasítod a szeretetét.

Forrás: a Szentlélek

Nagyon vigasztaló, hogy nem önerőből kell szentnek lenni. Az életszentségnek a forrása a Szentlélek, nem a mi nagyszerűségünk. Nem a mi tökéletességre törekvésünk. Ez csak gyümölcs. A Szentlé-

lek a forrása, akit Isten, mintegy foglalólul a szívébe árasztott. Nagyon sokan azért utasítják el az életszentségre szóló meghívást, illetve, hogy ez a hivatásuk, mert hamis képet kaptak a szentekről. A szentek életrajzában nagyon sokszor élettől idegen embereket mutattak be. Kimerevedett arcok és sápadt glóriások, akiket templomainkban jó magasra helyezünk, hogy csak tisztelni lehessen őket, én ne kelljen követni. Pedig veled is megtörténhet az a csoda, ami megtörtént Ferencel, Ignáccal és a többiekkel. Ezt a hazugságot vagy tévhitet el kell távolítani a gondolataidból és a szívedből. Mindenki meghívást kapott már a keresztségben az életszentségre. Az út járható bárkinek, aki felismeri, és követni akarja a szentet, Jézust. Erre garancia a bennünk élő, a bennünk lévő Szentlélek. Csak meg kell tanulni megérteni a Szentlélekkel való együttműködést. Csak törekedni kell arra, hogy teljesen szabadá válj az Istennel való együttműködésre. A többi Ő elvégzi benned.

Az emberi életnek a beteljesedése, ami meghatározója emberi mivoltunknak, az, hogy Isten képmásai vagyunk. Ez az identitásunknak a része. Szentmártoni Mihály írja az Istenkeresésünk útjai c. könyvében: „Az ember vagy törekszik az életszentségre, vagy lemondott önmagáról.”

Nagyon sok helyen elhangzik a Szentírásban az életszentségre szóló meghívás. Már az Ószövetségben hívja Isten az ő választott népét, hogy „legyetek szentek, mert én az Úr, a ti Istenetek szent vagyok” (Leviták könyve 11.44)

Azt is elmondja Isten ugyanebben a könyvben, a 20. fejezetben, a 26. versben: „én teszek szentté titeket a lelkem által.” – Már az Ószövetségben is a Szentlélek az, aki által teljesíteni tudják Isten kérését, Isten hívását. Jézus meghív bennünket a Hegyi beszédben a tökéletességre: „legyetek tökéletesek, mint a ti Atyátok, a mennyei tökéletes.” – „Értük szentelem magam, hogy ők is szentek legyenek az igazságban.”

Meg kell fontolnunk Jézus szavát, amikor azt mondja: „barátain vagytok, ha megteszitek, amit parancsolok nektek.” – Nem mond szolgálknak minket, a barátainak hív meg bennünket. De akkor vagyunk a barátai, ha megteesszük, amit kér tőlünk. És ugyanezt megismétli a Péter levél is, hogy legyetek szentek.

Ha nem vállaljuk, akkor azt gondolom, érvényes ránk a Római levél 2. fejezetének 26. versében az Ige: „*Miattatok káromolják Isten nevét a pogányok.*” – Mert nem éljük meg azt a hivatást, azt a nagyszerű élethivatást, amit Isten szánt nekünk. *Megelégszünk azzal, hogy „jó emberek” legyünk. Megelégszünk azzal, hogy szociális akciókat végezzünk. Megelégszünk azzal, hogy jámborsági gyakorlatokat cselekedjünk.* Kevesen vannak közöttünk, akik felismerik és igent mondanak a hivatásukra, hogy szentnek kell lenni. Ennél alább nem szabad adni. Mert akkor az emberségünkről, az identitásünkről mondunk le, és elutasítjuk Isten kérését.

Mi valamennyien Krisztus teste vagyunk. A szentmisében én vagyok a pap és Jézus az áldozat. A nap folyamán pedig, a szentmise folytatásaként Jézus a pap, és én vagyok az áldozat. KONSZEKRÁLNI akar Jézus a hétköznapi életben. Ki akarja osztani a kenyeret, az Ő testét, aki te magad vagy. Szeretet-eledelként vagy táplálékként ahhoz, hogy mások is megértsék, mások is elfogadják a hivatásukat az életszentségre.

¹ A szerző plébános egy kaposvári plébánián. Itt közölt elmélkedése egy lelkigyakorlaton hangzott el 2002 januárjában.

Nagyon érdekes, hogy az újszövetségi szentírásban a Márk evangéliumban először a démonok ismerik fel, hogy Jézus az Isten szentje. Már az 1. fejezet 24. versében ezt olvassuk: „Mi bajod velünk, názáreti Jézus? Azért jöttél, hogy elpusztíts minket? Tudom ki vagy: az Isten szentje.”

A tanítványok még nem tudják. A démon már tudja. És fél is Jézustól azért, mert ahol az Isten szentje ott van, ott neki nincsen helye. Ott ő nem tud igazán labdába rúgni. Hogyha bekapcsolódunk abba a szellemi harcba, amit Jézus kezdett, illetve vitt teljességre a kereszten a vére ontásával, akkor az életszentségnek az elfogadása és az abban való együttműködés Istennel egyszerűen kiszorítja a világ fejedelmét. Nem kap teret se a szívedben, se a környezetben. Megkísérthet, próbára tehet, de nem tud tönkre tenni. Azért, mert ahol a Szent jelen van, ott egyszerűen neki nincsen helye. Ez a leg-egyszerűbb a sötétség elleni harcunkban, hogy nagy világosságot kell támasztani a szívünkben és az életünkben. Nemcsak a démonok féltek a Szenttől. Úgy tűnik, hogy féltek az apostolok is. Otthagyják a lehetőséget és az ajánlatot is. János evangélium 6. fejezete az eucharisztikus beszéd Kafarnaumban, a zsinagógában: „Én vagyok az élet kenyere. Ha nem eszitek az Emberfia testét, nem isszátok az Ő véré, akkor nem lesz élet bennetek.”

Isten - ajándék

Úgy tűnik, hogy ekkora intimitást, hogy az Isten ennyire közel jöjjön, hogy ennyire egy legyen az emberrel, ezt nem nagyon tudjuk elviselni. Ezt igazából elutasítjuk. Túl közel jött az Isten. Akkor nekünk, úgy érezzük, nincsen szabad mozgásterünk. Akkor elvész a szabadságunk, amiért annyira küzdünk és ami annyira fontos számunkra. Ha ennyire közel jön, akkor gyorsan menekülünk a tettekbe.

A 28-29. versben mikor elmondja Jézus ezt a csodálatos beszédet az élet kenyeréről, akkor ezt kérdezi Péter: „Mit kell tennünk, hogy Istennek tetsző dolgot cselekedjünk?” – A cselekedetekbe menekül. Túl közel jött az Isten. Túl nagy az egység közte és Isten között. Valamit tenni kell. Ha csak ennyi, hogy megeszem a testét, megiszom a véré, és egy leszek Istennel – ennél sokkal több kellene a mi részünkről. Péter szerint. Jézus válasza nagyon érdekes. Nem azt mondja, hogy még több parancsot tartsatok meg, még több zárandoklatot végezzetek Jeruzsálemben. Hanem: higgyetek az Ő küldöttében. Tettek és önigazolás helyett hit, bizalom és az ajándéknak az elfogadása, amit Isten kínált fel nekünk. Ettől félünk, mert az ember – szerintünk – ennyire nem lehet kiszolgáltatva Isten szeretetének. Hogyha ennyire szeret, ennyire kiszolgáltatja nekünk magát és mi is kiszolgáltatottá válunk ezáltal Öneki.

Mindannyian ismerjük a gazdag ifjú történetét, aki örök életre vágyott és Jézus felajánlja neki a tökéletes utat: „Ha tökéletes akarsz lenni, add el amid van, jöjj és kövess engem.” – A fiú mindent pontosan tudott és mindent pontosan megtett. Mégis félt, nem fogadta el Isten ajánlatát. Csak azt vette észre, vagy azt hallotta meg, hogy mit kell elhagyni, ha tökéletes akar lenni. Nem vette észre ezt a hatalmas ajándékot: „jöjj és kövess engem”. Amit a tékozló fiú bátyja sem vesz észre, amikor számon kéri az Atyát, hogy neki semmit nem adott. Még egy gödölyét se, hogy mulasson a barátaival. Akkor azt mondja neki az Atya: „Fiam, te mindig velem vagy és mindenem a tiéd.” – Ennél többet Isten, hogy ilyen mély egységre jut velünk, nem adhat. Ezt odaajándékozta nekünk. Úgy tűnik, hogy félünk ettől a mély egységtől. Nem szeretünk ebben a jelenlétben, ebben az egységben időzni. Sokkal többet jelentenek számunkra a tettek, az önigazolás, hogy megmutassuk, hogy azért mi is vagyunk valakik. Istennel szemben is, meg embertársainkkal szemben is. Pedig sokkal egyszerűbb lenne és sokkal fontosabb lenne, hogy először befogadjuk és elfogadjuk Istent, mint ajándékot az életünkbe. Örüljünk Neki, éljünk a jelenlétében és vágyakozzunk erre

az egységre, erre a jelenlétre. Aztán ebből gyümölcsök és tettek fakadnak. De akkor már nem mi dicsőülünk meg, hanem Isten fog megdicsőülni általunk. És látván a tetteinket nem minket fognak dicsőíteni, hanem dicsőíteni fogják a mennyei Atyát. Akármilyen hivatást választottunk vagy akármilyen hivatást ismertünk fel az életünkben, és mondtunk igent rá, akkor lesz teljes, hogyha az alap-hivatásunkat elvállaljuk, elfogadjuk és meg akarjuk élni. *A hivatásunk: az életszentség.*

Az életszentség elsősorban nem tettek, nem cselekedetek, hanem egy nagyon egyszerű kapcsolat. Az életszentség azt jelenti számomra, hogy be legyünk töltve teljesen Isten szeretetével, amit már réges régen megkaptunk. Amit nem kell kiérdemelnünk, nem kell bebiztosítanunk. Ingyen kapjuk, visszavonhatatlanul, bármilyen múltunk van, és bármilyen cselekedeteink voltak. Ingyen, feltétel nélkül odaadja az Isten. Úgy, ahogy a napsütést, úgy, ahogy a virág illatát. Nem tesz különbséget, jókra és gonoszokra egyaránt árasztja. Csak el kell fogadni és ünnepelni, örülni kell ennek az ajándéknak. A remény pedig – olvassuk a Római levél 5. fejezetében – nem csal meg bennünket, mert Isten szeretete kiárad szívünkbe a nekünk adott Szentlélek által.

Vagyis az életszentség elsősorban nem morális teljesítmény, hanem kapcsolat a szenttel. 15 évvel ezelőtt értettem ezt meg, amikor először letérdeltem egy órára a Szent elé a szentségimádásban és nem csináltam semmit. Életem legfontosabb ideje azóta a sem-

Lenni vagy tenni?

Mindenki bemehetett az Úr elé, az oltárszentség elé. Ha akart meggyónhatott. Azt bármikor kész voltam, ezt a szolgálatot végezni. Böjtöltünk, hogy a testünk ne zavarja a lelkünket. Kenyeret és vizet fogyasztottunk. Ez 14 éve megy. Ennek a gyümölcse lett az, amikor a mostani helyemre kerültem, 9 éve, Kaposvárra, hogy ott is elkezdtek jönni. Először csak egyedül kezdtem. Aztán nagyon sokan jöttek. Négy éve, hogy egész nap szentségimádás van a templomban. Nyitva van a templom reggeltől estig. És ott vannak az emberek. Csodálatos ajándék, hogy olyanok, akik hitetlenek, olyanok, akik más vallásúak, olyanok, akik elkötelezett keresztények – mind, mind otthon érzi magát az Úr jelenlétében.

Egyszer utaztam haza Budapestről és beszélgettünk a vonaton. Megszólított egy asszony: „Én nem tudom, hogy mi van oda kitéve és megvilágítva az oltáron. Én tanárnő vagyok, de nagyon köszönöm magának, hogy van egy hely Kaposváron, ahol csend van, béke van, és ahova én is bemehetek.”

És minden ebédszünetben az iskolából bejön, mert azt mondja, hogy ez neki gyógyító. Fogalma sincs, hogy mi történik ott.

Teret adni a kegyelemnek

Nagyon sokan úgy jönnek, mivel anélkül nem végezhetjük, hogy ne legyen óráról órára beosztva a szolgálat – hetven valahányan végzik ezt a szolgálatot a közösségből, heti váltásokkal.

Nagyon sokan csak úgy jönnek, hogy én vállalom, hogy őrzöm az Urat. – Mondtam, hogy ez is nagyon jó, csak őrizd és csendben őrizd. Ne szólj semmit, csak hallgass.

Amit nagyon nagy gyümölcsnek tudok ez alatt a négy év alatt, hogy anélkül, hogy különleges erőfeszítést tettem volna, vagy tettünk volna, kialakult az érzék a Szent iránt. Ez valami egészen egyszerű, csendes folyamat. Kialakult az érzék a szentség iránt. Vagyis rendszeresen gyógnak. Napközben is gyóntatunk a templomban. Minden nap ott vagyunk a gyóntatószékben. És folyamatosan jönnek. Pedig azt hallom, hogy nem akarnak gyónni az emberek, nem akarnak gyónni a keresztények. Nekünk pont fordítva van: nincs elég időnk a gyóntatásokra és a lelkivezetésre. Mert közben nagyon sok mindent kell még az egyházi szolgálatban végeznünk. Én ezt egészen egyszerűen ennek az élő forrásnak tudom be. Hogy elindult egy folyamat. Vágyat ébresztett az emberekben, anélkül, hogy külön erőltettük volna. Nagyon ritkán van az, hogy csak az az egy ember van ott a templomban, aki éppen a szolgálatot végzi. Inkább többen vannak. Nagyon nagy ajándék azt gondolom, nemcsak az egyházköziségnek, hanem az egész városnak. Ilyen egyszerűen történt a közösségépítés vagy a közösségi lelkiség is. Teret adtunk a kegyelemnek, és időt adtunk a Szentnek. Teret és időt kapott Jézus, mi meg csendben voltunk.

– Mi az, amiért félünk és nem fogadjuk el a hivatásunkat, az életszentségre szóló meghívásunkat? Mert tetszés szerint akarunk mindent megélni. A kereszténységünket is. A felszínen minden jól működik az életünkben, de belül félelem, szorongás, frusztráltság. Recseg-rodog a jég, csak azt várjuk, hogy mikor szakad be. Futunk egész életünkben, mint egy lázalom a jégtakarón, és várjuk, hogy beszakadjon. Akkor hirtelen kijózanodunk. Az öncsalásunk a tetszés szerinti életvezetésünkben van. Pedig az életszentségre szóló hivatás vagy meghívás a kereszténységünk óta nem tőlünk származik. *Nem vagyunk a magunkéi.* Nagy volt a váltságdíjunk. Mi Istené vagyunk, Jézus Krisztusé. Le vagyunk foglalva. Senki nem önmagáé a kereszténység óta.

Az életszentségre szóló hivatásunk nem önkiszolgáló bolt, ahol tetszés szerint válogathatunk. Nem divat szerint való öltözködés. Hanem Isten ingyenes ajándéka, amiben engednem kell, hogy történjék az, ami már réges régtörtént. Vagyis be legyünk töltve azzal a szeretettel, ami már a szívünkbe áradt a Szentlélek által. Ezt gyakoroljuk a jelenlétben, a csendben. A Szentnek vagyunk a tagjai: Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők.

Témám második fele a meghívás az imára, az ima művészetére.

A.32. pontot olvasom a Szent-
atya leveléből: „– Olyan kereszténységre van szükségünk, amely mindenekelőtt az imádság művészetében tűnik ki.”

Az imádságot nem szabad automatikusan letudni. Meg kell tanulnunk imádkozni. Újból és újból el kell sajátítanunk ezt a művészetet. Az imádság során alakul ki az a párbeszéd Krisztussal, amely bensőséges barátaivá avat bennünket. Ez a kölcsönösség a lényeg maga. A keresztény élet lelke és egyben minden hiteles pasztorális élet feltelete.

– Miért imádkozunk egyáltalán?

Azért, mert Jézus kéri. Szüntelenül kell imádkozni – olvassuk Lukács evangélium 18. fejezetének 1. versében. Nem szabad bele-

fáradnunk. Ismeritek a történetet az istentelen özvegy és az igazságtalan bíró történetét. Jézus azzal folytatja a 8. versben, hogy amikor eljön az Emberfia, talál-e hitet a földön? Ima nélkül nem működik a hit.

Jézus kéri, hogy szüntelenül kell imádkozni. Újra ismételném az Ő szavát: „Barátaim vagytok, ha megteszitek, amit parancsolok nektek.”

Miért nem imádkozunk?

Ugyanannak a lelkületnek kell bennünk lenni, ami Jézus Krisztusban volt. Ő is imádkozott. Persze nekünk nemcsak az életszentség, hanem az ima ellen is megvannak a kifogásaink. Hogy miért nem tudunk imádkozni?

Azt gondoljuk, hogy mi erre képtelenek vagyunk. Sóhajtozunk, hogy bárcsak tudnék imádkozni. Nagyon sokszor az időre hivatkozunk: Nincs időm. Legelőször az imát hagyjuk el. Azért, mert ez nem hozza meg azonnal a kívánt gyümölcsöket. Vagy pedig azért, mert el vagyunk ájulva a tapasztalatunktól, és a kinyilatkoztatást sokkal kisebbnek fogadjuk el, mint amit átélünk, mint amit érzünk. Problémánk van és bajunk van, akkor el vagyunk ájulva a problémánktól és a bajunktól. Nem jut eszünkbe az a kinyilatkoztatott örömhír, hogy „Én veled vagyok minden nap”.

Kifogásunk az ima ellen: nem tudom, milyen imát mondjak? Kötött imát vagy szívből jövőt? Nincs erőm, nincs kedvem. Nem tudok imádkozni.

„Elszakadtak az élő vizek forrásaitól és repedezett falú ciszternát ástak maguknak” – olvassuk Jeremiásnál.

Vagy azt mondjuk: a többiek sokkal jobban tudnak imádkozni, mint én. Az összehasonlítgatással teljesen megakadályozzuk a Szentlélek munkáját a szívünkben, mert versenyezni kezdünk. Vagy felértékeljük magunkat, vagy leértékeljük, de a gőgünk mindenképpen erőre kap.

Úgy tűnik, Isten távol van a hétköznapijainkban. Semmi sem hihetlenebb számunkra, mint az, hogy Isten mindent átél. Minden „idegszálával” ránk figyel. A kereszténységünk óta életünk Ő általa, Ővele és Őbenne zajlik. El mered hinni ezt? Át mered élni ezt akkor, amikor annyira lenyűgöz a tapasztalatod, az érzésed, a fejfájásod, a gondjaid, a problémáid? Hogy minden Általa, Vele és Benne zajlik az életedben, hogy Nélküle semmi sem történik a te életedben sem. Ez számunkra hihetetlen. Ezért reggeltől estig monoton minden. Fáradozunk, dolgozunk és senki nem köszöni meg. Ezer gond, csalódások, sikertelenségek, félreértések, a megértés hiánya, barátságtalan idő, fáradtság, betegség – mindenre hivatkozunk. Annyira el vagyunk foglalva dolgainkkal, lelki-fizikai állapotunkkal, feladatainkkal, hogy értelmetlennek tűnik választ keresni arra, hogy miért imádkozunk?

Mi az oka, hogy nem imádkozunk? Azt gondoljuk, Jézusnak egyetlen dolga van, hogy amit mi gondolunk magunkról, azt Ő valósítsa meg. Ha nem, akkor abba hagyjuk az imát. A tanítványok ki is mondják: Mi pedig azt reméltük, hogy ... — Te is tudod sorolni, hogy mit remélsz? Mit reméltél Jézustól. Vagy amit Márta és Mária mond Jézusnak: „Ha itt lettél volna, akkor nem halt volna meg a testvérünk.” – Csalódtak Jézusban. Pedig üzentek érte és Jézus nem jön. Ha – akkor. És mindegyikőtök tudja folytatni, hogy hány-szor vitázott már, perlekedett vagy gyanúsította az Istent, hogy nem is szereti, mert ha szeretné, akkor másképp történt volna.

Miért nem imádkozunk? Mert nem szeretjük a valóságot, amibe Isten helyezett minket. Mindent jobban tudunk, mint Ő. Már nem hiszünk a jelenlétében, és nem vágyakozunk Őutána. Nem szeretjük a valóságot. Pontosán tudjuk, hogy mi lett volna jobb számunkra: milyen munka, milyen hely, milyen kapcsolat. A morgásunk, a kiakadásunk mindig lebuktat bennünket. Amikor elégedetlenek vagyunk, akkor igazából csak a valóságot nem fogadtuk el, amiben Isten már jelen van, és szeretné, ha mi is jelen lennénk Ővele. Nem szeretjük, hanem le akarjuk váltani. Le akarjuk cserélni. Mi pontosan tudjuk, hogy mi lenne a jó számunkra. Nem hiszünk abban, hogy

Imádság – Művészet?

Isten Végtelen Szeretet és a legnagyobb jót adta nekünk. Ezt nem merjük elhinni akkor, amikor szenvedünk, akkor, amikor kudarc ér bennünket. Akkor, amikor nem tisztelnek bennünket, amikor nevétségessé válunk. Vagy közel jön a halál a szeretteinkhez vagy hozzánk. Akkor azonnal gyanúba fogjuk Isten szeretetét. Mi pontosan tudjuk, hogy mi lenne a jó. Nem merünk kiindulni az Isten szeretetébe vetett hitből. Ha a hit oldaláról, ha az Isten szeretetébe vetett hit oldaláról közelítenénk a hétköznapijainkat, a valóságot, akkor először is megszeretnénk azt, amiben élünk. Megdicőítenénk az Istent és Ő megdicőülne általunk.

A légerekben, a koncentrációs táborokban nemcsak átkok voltak, nemcsak szidalmak és káromlások, hanem csodálatos Isten-dicsőítő imák is. A határvonal a szívünkben van, hogy hiszünk-e Isten szeretetében? El merjük-e hinni, hogy Ő végtelenül szeret bennünket, akkor is, amikor mi nem értjük Őt. Ahogyan nem értette Márta és Mária. Jézus azt mondta nekik: „Ha hiszel, meglátod Isten dicsőségét.”

Azért nem imádkozunk, mert nem hiszünk Isten jelenlétében és nem vágyakozunk utána. A Szentatyát idézem: „Keresztény közösségeinknek az ima hiteles iskoláivá kell válniuk, ahol a Krisztussal való találkozás nemcsak segítségkérés, hanem hálaadás, dicséret, imádás, szemlélődés, hallgatás.”

Intenzív imára van szükség, amely azonban nem térít el minket történelmi elkötelezettségünktől. „Mert miközben megnyitja a szívet Isten szeretete előtt, kitarja azt egyúttal a testvér szeretete iránt és képessé tesz arra, hogy a történelmet Isten szándéka szerint építsük.” Pontosán ezt tapasztaltuk meg azáltal, hogy megnyitottuk a szívünket a csendben Isten jelenlétére, és pontosan megmutatta, hogy milyen szolgálatokat kell elvégezni a börtönben, a kórházban, a betegeknel, a családokban, a sérülteknél. Mindent megmutatott, hogy hol van ránk szükség. Csak először meg kellett nyitni a szívünket, és befogadni az Ő jelenlétét.

Néhány pontba szedett gondolatot mondok még az imáról.

1. Az imában mindenki kezdő. Senki sem tud a másiktól jobban imádkozni. Ezt ne felejtsetek el. Az csak a látszat, hogy ő olyan jól

Közösség – Hiteles iskola?

tud imádkozni. Isten a szívek és vesék vizsgálója. Nem mi. Ő pontosan tudja, hogy mi zajlik annak a szívében, bensejében, aki imádkozik. Az imában mindenki kezdő és senki nem tud a másiktól jobban imádkozni. Isten mindegyikünk szívébe behelyezte az ima utáni vágyat. Nem kell másolnunk egymást, nem kell utánoznunk egymást. Mindenki egyedi és különös imádkozó.

2. Amit szeretnénk az imáról mondani: ez a szeretet válasz. Válasz az Isten szeretetére. Ő kezdeményezi, Ő az, aki elindítja ezt a párbeszédet. Amikor te megszólalsz vagy odafigyelsz és meghallgatod Istent, ez már csak válasz. Szeretet-válasz. Isten hívására, szavára, Igéjére, aki a Fia, aki halálával és feltámadásával megmentett minket.

3. A Szentlélek az, aki imára indítja a szívünket. Ő vezet minket akkor is, ha nem tudunk imádkozni. Ha értelmetlennek tűnik az ima, ha úgy gondoljuk, hogy most már tudunk imádkozni – mindig a Szentlélek vezet bennünket. Mivel a Szentlélek az, aki imára indít, meg kell tanulnunk elcsendesedni és meghallgatni, figyelmesen meghallgatni Istent. Meg kell tanulnunk abbahagyni, hogy állan-

dóan mondjuk a magunkét Neki. Meg kell tanulni befogadni. Isten a csend barátja. Meg kell engednünk ebben a néhány napban is, amit itt töltünk, hogy a szívünk lecsendesedjen. Nem az a fontos, amit mi mondunk Istenről vagy Istennek ebben a néhány napban. Az a fontos, amit Ő fog nekünk mondani ebben a néhány napban. Ehhez csendre van szükség. Ne engedd be a lármát, a zajt a szívedbe, mert akkor a Szentlélek nagyon diszkrétan háttérbe vonul. Nem fog erőszakot elkövetni a szíveden. Megvárja, amíg elcsendesedsz.

4. Az ima soha nem a mi teljesítményünk. Szent Pál bevallja ezt a tehetetlenséget a Római levél 8. fejezet 26. versében: „Gyöngeségünkben segítségünkre van a Lélek is, mert nem tudjuk, hogyan imádkozunk helyesen. A Lélek azonban maga könyörög helyettünk, szavakba nem foglalható sóhajtásokkal. Aki vizsgálja a szíveket, tudja, hogy mit kíván a Lélek, mert Isten tetszése szerint jár közben a szentekért.”

Engedjük meg, hogy Isten megérintsen bennünket az imában. Mert csak a Szentlélek ismeri az Atya tervét az életünkkel kapcsolatban. Meg kell tanulnunk a csendben kiszolgáltatni magunkat Isten szeretetének, a Szentlélek szavának. Isten nagyon beszédes. Van mondanivalója az Atyának is, a Fiúnak is és a Szentléleknek is hozzád. Azért, mert szeret. És aki szeret valakit, az meg akartja osztani magát azzal, akit szeret. Közvetíteni akarja magát. Nem akar hallgatni.

5. Isten a hétköznapi élet eseményei és szükségletei által tanít minket imádkozni. Nem kell külön imaiskolába menni. A hétköznapi élet eseményei és szükségletei által tanít minket Isten imádkozni. Az ima hozzánk tartozik, mint a lélegzetvétel, mint a szívdobogás. Ezeket sem mi végezzük. Ahol vonakodunk, ahol bizalmatlanok vagyunk, ott fogadjuk el a bátorság ajándékát, és próbáljuk meg az imát.

6. Az ima lépés önmagunk felé. Ugyanis Isten nincs messze. A Szentháromság nagyon közel jött: „Amit egynek a legkisebbnek tettetek, azt Velem vagy Nekem tettétek, vagy nem tettétek.” Ez az én testem. Ott van benned. Teljesen körülvett az Isten a körülötted élőkben, benned és a szentségekben, az Igében. Teljesen körülvett. Nagyon közel jött. Nincs messze, a Szentlélek által a Szentháromság él bennünk. János evangélium 17. fejezetében olvassuk: „Én öbennük, Te énbennem.” Ő már a világ teremtése előtt igent mondott az egész életünkre, útjainkra és kerülő útjainkra is. A 138. zsoltárt hogyha elimádkozod, akkor ezt felismered. Mi az Ő legkedvesebb tulajdonai vagyunk. Arra, hogy kik vagyunk és kivé kell válnunk, arra megtanít minket a Szentlélek által. A kívánságaink, a terveink azonban mások. Rövidlátók vagyunk, önzésünk és önszeretetünk nem jó senkinek, nekünk sem és másoknak sem.

7. Az imát csak imádkozás által lehet megtanulni. Úgy mint a gyermek, aki járni tanul: lépésről lépésre. A leghosszabb út is egyetlen lépéssel kezdődik. Kis Szent Teréz mondja ezt: „A mai napra való kegyelmet add meg!” Nem kell előre törnöd a fejedet. Ha megengeded, ha megfogod a kezét az Atyának, akkor megtanít járni, azáltal is, hogy elenged, azáltal is, hogy el fogsz esni és feleml. Azáltal is, hogy a karjaiba vesz. Azáltal is, hogy úgy érzed, hogy távol van. Tanít. Mindennel tanít. Meg kell tanulnunk a gyermeki bizalmat az Atya iránt, aki szeret. A Fiú előimádkozónk és közbenjárónk. A Lelke az erőnk és a vigasztalónk. Ő indít útra, Ő emel fel. Ő hordozza kéréseinket az Atya felé. Ő vezet minket Jézushoz, testvérünkhöz, aki azt mondja: „Mindent, amiért könyörögtök, már megkaptátok, higgyétek el.” Nem szabad beképzeltnek lennünk az ima hatékonyságával. Nem kell állandóan emlékeztetnünk az Atyát. Ő tudja, hogy mi jó nekünk. A Szentlélek terve, hogy indítson, megnyerjen minket arra, hogy bekapcsolódjunk Isten üdvösség-tervébe, hogy együttműködjünk Istennel. Az örök életünket kell élnünk itt és most. Az örök élet pedig egészen egyszerűen a János evangélium 17. fejezet 3. verse szerint: „Hogy ismerjenek Téged, egyedül igaz Istent, és akit küldtél, Jézus Krisztust.” – Erre tanít napról napra, hogy megértsük a jelenlétét, befogadjuk és örüljünk ennek a jelenlétnek. Jézus bennünk van, velünk imádkozik itt és most az Atyánál.

Di Blasio Barbara

Szabó Árpád: Magyarország irodalom és filozófia

Olvasókönyv a filozófia és az irodalom tanulásához

/ A cikk az előző számban megjelent írás folytatása /

Tartalmi összefoglalás és történeti visszpillantás:

A szellemiség ott kezdődik, ahol először fejezi ki magát tudatosan. A magyar kultúra születése egybeesik a kereszténység felvételével. A kereszténység hozta be az országba az írás-olvasást. A kereszténység teremtette meg a rögzített szöveg tiszteletét, ami az irodalom alapja. A magyar kultúra eredendően keresztényi kultúra, az egyházi iskolák rakták le a filozófiai műveltség alapjait. A kereszténység erkölcsant adott, hogyan kell élnie az embernek az életét.

A magyar irodalom tulajdonképpen a latin irodalom leánya. Ez a magyarázata annak, hogy a magyar irodalom legdöntőbb fordulatok, a 18-ik század végén olyan sok ihletet merítettek költőink a klasszikus latinból. A világi műveltség a reneszánsz és a humanizmus fellépésével kezdődik. A magyar humanisták közül a legismertebbek Janus Pannonius és Balassa Bálint. Janus Pannonius irodalmi csodagyerek volt, aki 15 és 20 éves kora közt írta azokat a verseket, melyeknek humanista világhírét köszönheti. Szinte élővé varázsolta a holt latin nyelvet.

A török pusztítás semmivé tette a magyar humanizmust; Balassa Bálint már nem latinul, hanem magyarul írt. Ő az Ady előtti legvallásosabb magyar költő. Vallásos lírájának legnagyobb témája a bűnbánat.

A mohácsi vészt követő időkben leginkább német nyelvterületről jutottak el hozzánk filozófiai eszmék. A külföldön tanuló protestáns fiatalok közül legismertebb Apáczai Csere János, aki amikor visszatért Erdélybe, iskolák alapításával igyekezett biztosítani a felemelkedést. Az élet realitására akarta tanítani embertársait. Fő műve az első Magyar Encyklopaedia, amely Amsterdamban jelent meg.

A másik nagy egyéniség Bessenyei György. Ő is külföldön lett a szó mélyebb értelmében magyarrá. Megpróbálta író barátait akadémiába tömöríteni, ez a társaság lett volna a Magyar Tudományos Akadémia előfutára.

Kölcsey Ferenc volt az, aki a haza szeretetét a filozófiai gondolat, a vallási világnézet magaslatára emelte. Alkotásai az Isten, világ, lélek, erkölcsiség témája köré fonódnak. A vallást és a filozófiát hasonlítja össze, eszerint a vallás megnyugtatni, míg a filozófia megelégtetni törekszik.

Vörösmarty kortársa az a magyar matematikus, Bolyai János, aki kifejtette a hiperbolikus geometriát. A nem-euklideszi geometria új távlatot jelent az emberi gondolkodás számára. „A semmiből egy új, más világot teremtettem” – írta ő maga. Az ő műve példa arra, hogy a magyar szellem képes váratlanul nagyot alkotni, de a teljesítmény nem nyeri el a méltán megérdemelt elismerést.

A magyar filozófia

Mi magyarok jobban kedveljük azt, ami kézzelfogható, reális. A magyar nép sokszor megbánással gondol a közönyre, a korábbi hosszú tétlenségre, ez adja nemzeti irodalmunk morális jellegét. A magyar keleti nép, küldetése az lehet, hogy e távoli népeket képviselje az európai műveltségben. Nyelvünk, népi zenénk, népművészetünk és gondolkodásunk sok eleme őrzi származásunk emlékét.

Ady, Kölcsey, Arany, Petőfi, Széchenyi műveiben döntő jelentőségű a történelmi múlt vállalása, hiszen mindnyájunkat összeköt

anyanyelvünk és egész kultúránk.

Széchenyivel egy új korszak kezdődik, mert ő a múltat a jövővel kapcsolja össze, ellentétben a romantikus nemzedékkel, akik a múltat igyekeztek ragyogóvá álmolni. Széchenyi első nagy tette az akadémia megalapítása; munkásságának célja az egész magyar társadalom gyökeres átalakítása.

Származás, nyelv, irodalom

A nemzet fogalmát meghatározó elemek a közös nyelv és a kultúra, a közös nyelven megszólaló irodalom és közös földrajzi terület. A nemzet egységét a nyelv biztosítja. Ha a magyarság legjellemzőbb tulajdonságait keressük, akkor a magyar szókincsből kell kiindulnunk. Nyelvünk észrevétlenül gazdagodott, fejlődött. A nyelvújítás olyan szellemi mozgalmunk volt, amelyet kevés nép mondhat magáénak. Nyelvünk igen gazdag kifejezőkészlete teszi lehetővé a kiváló műfordításokat. A feladatunk, hogy őrizzük és ápoljuk a ránk maradt örökséget, ami Babits szavai szerint a magyarság kincse.

A nagy költők munkái fontos filozófiai gondolatokat hordoznak, feltárják a nemzeti lélek mélységeit. A lélek a költészetben ölt testet.

A történetfilozófia

A szabadságharc utáni kor nyugalma vetette meg a magyar irodalomtudomány alapjait. Az irodalom célja ápolni a magyar nyelvet, mely a nemzet önállóságának legfőbb biztosítója. Kitűnő példa erre Madách: Az ember tragédiája.

Ez a filozófiai költemény a magyar szabadságharc szellemi részének konklúziója. A drámai költemény az a műfaj, amely a költő vigasztalódása azért, hogy nem lehetett filozófus, úgy mint az esztétika a filozófus vigasztalódása, hogy nem lehetett költő.

A történetfilozófia a filozófus vigasztalása, hogy nem regényíró.

Madách műve a hegeli történetfilozófia jegyében indul el miszerint, az emberiség egyre közelebb jut a szabadsághoz, amely az embernek mint szellemi lénynek legfőbb célja.

A római színben Madách elszakad Hegeltől, a szabadság-eszme határait keresi. Végül Ádám nem jut el a szabadsághoz, megbékél azzal, hogy nem szabad ember. Ez a mű a magyar tragédia visszhangja. Ádám és Éva harca a szellem és az élet örök ellentétét fejezi ki. Ádám a világos öntudat, míg Éva az ősi ösztön.

Madáchnál egy burkolt filozófiai gondolat jelenik meg, amely Adyban lírai világnézetté szélesedik: bizalom az irracionális életöztönökben, amely megmenti az embert és a nemzetet.

Hit és felvilágosodás

A felvilágosodás szellemi mozgalma a 18-ik században indult és részben vallásellenesnek tekinthető, mert képviselői egy része a vallást babonának tartotta. A hit és a felvilágosodás egymással szemben állnak, ellentétes irányba mutatnak.

„Hiszek rendületlenül Istenben...”

Ady Endre költészetében a modern ember Isten-élménye fejeződik ki. A hitetlen hit nem pusztán a költő magánügye, hanem szimbólumokon keresztül értelmezhető a jelentése.

Az Adyban megjelenő új magyarság-elgondolást ma még tudományosan nehéz megmagyarázni. Szellemi sorsában a magyar szellem sorsát hordozza, a jelen magyarját a jövő magyarjáért támadta.

Kosztolányi Dezső a modern magyar líra legszuggesztívebb költője. Lírájából hiányoznak a hagyományos verstémák, melyek közül talán csak a halál közelsége jelenik meg. Hogy kifejeződjék életérzése, gyermeki játékosága a rímnek és ritmusnak nagy jelentősége van. Költészetében jelentős az intimitás; közelebről vizsgálja az embert, mint más író, lelkeket mutat be.

Van-e napjaink

kultúrájának magyarság-megtartó ereje?

A magyarság küldetésstudattal érkezett Európába, ápolta a kapcsolatokat a latin Nyugat-Európa és őshazája, a Kelet világával. A hídszerép jelképe Attila volt, aki keletről érkezett és egységesítette Európa népeit.

Mint tudjuk, egy nemzet identitástudatát az elődeink történetének hiteles ismerete és az anyanyelv határozza meg. Először beszéljünk az anyanyelvről. A nyelv egységet megtartó ereje akkor domborodott ki, amikor a 150 éves török hányattatás és a kiegyezés utáni időszakban megmaradt identitástudatunk. Ebben a nyelvújításnak és nyelvművelésnek nagy szerepe volt.

A mai átlag magyar ember nyelvhasználata egyre beszűkültebb szókincsből építkezik. Manapság az idegen szavakat minden asszimiláció nélkül át vesszük, és nem keressük helyettük a magyar megfelelőket.

Az egyház és az anyanyelv kapcsolata: Sokszor akarták és szét is választották egymástól az egyházat és az államot, de az egyházat és az anyanyelvet csak a pártállamnak sikerült tragikusan szétválasztania.

A mai magyar tollforgatók nem ismerik a történelmi egyházak szóhasználatát, papi személyek megszólítását stb. Ennek oka nem annyira a pártállam ateizmusa, hanem inkább a közöny – főleg a fiatalabb nemzedék körében – amely a vallás, a lelki élet és az egyház

iránt alakult.

A magyar nyelv varázsa megérint bennünket Balassa istenes verseiben, Petőfi népies fordulataiban, József Attila költészetében, aki szinte gyermeki lélekkel szólította meg az Istent. Nem szabad megfedelkednünk Ady költészetéről sem, melyet az imádságos szellem járt át, és kifejezéseit a Károli bibliából merítette.

Az egyház célkitűzése, hogy a sajtó s az irodalom nyelvhasználatát a nyelvi igényesség és pontosság szintjére emelje, és elindítson egy anyanyelvi mozgalmat, amely segít a szellemi egység újbóli megteremtésében.

Nemzeti öntudatunk alakulásában a kereszténység világnézete nagy jelentőségű. A magyar küldetésstudat megszületését a tudósok a kereszténység felvételétől számítják.

A keresztény ember tetteit az elkerülhetetlen számonkérés tudata irányítja; szabad ember, csak Istentől fél. Amikor a magyarság kilépett ebből az eszmerendszerből, elveszítette az erkölcsi mértéket, példa erre a nyilas rémuralom 1944-ben; 1949-1990. Ezek a megállapítások napjainkra is igazak. A mai társadalom nem nyújt örömméltó életet a benne élőknek. A városias élet elidegenedettséget, magányt eredményez.

A gondolatsort elindító kérdésre válaszolva identitástudatunk súlyos csorbát szenvedett, és egyelőre ezt nem is igyekszünk kiküszöbölni. A bennünket körülvevő politikai események ezt igazolják. Állandóan Európához akarunk tartozni, holott már rég Európában vagyunk.

Mit tehetünk a jövő nemzedékeiért? Nem szeretnék világmegeváltó gondolatokat kifejteni, csak szerény társadalmi szerepemből kiindulva mint anya és gyógypedagógus, önazonosság-tudatunk megőrzésében a nevelésre helyezném a fő hangsúlyt. A cél a család – mint a társadalom legkisebb egysége – funkciójának helyreállítása. Azok a gyermekek, akiket mi felnevelünk, az ezredforduló után pár évtizeddel a társadalom tevékeny szereplőivé válnak. A mi feladatunk, hogy a jövő generációjában kialakítsuk a magyar önértéket, a vallásos világnézetet, a nemzeti szellemű, de mindenre nyitott tudatot. Az addig kialakult szakadást pedig nekünk, a ma emberének az erkölcsi morál elsajátításával kell kitöltenünk. Magunkban kell a belső harmónia örömeit megteremteni és kivetíteni szűkebb és tágabb környezetünkre.

„Szent e nyelv! S több kincséd nincs neked. Ne hagyj tehát, hogy elmerüljön, visszasüllyedjen a ködbe melyből származott...” / Füst Milán: A magyarokhoz /

Kiköltözési folyamatok a fővárosból az agglomerációba

Az elmúlt évtizedben 12 százalékkal, 240 ezer fővel csökkent Budapest lakossága, s ennek egyik legjellemzőbb oka, a természetes népességfogyáson túl, az, hogy egyre több fiatal gyerekes család költözik ki a főváros agglomerációjába.

A 2001. évi kitelepülési folyamatokról a fővárosi önkormányzat által létrehozott Studio Metropolitana Kht. készített kutássorozat. Eszerint kialakult egy “halvány”, a szegényeket a gazdagoktól elválasztó területi határvonal az agglomerációban: a jobb módú diplomás végzettségűek az észak-nyugati, nyugati, míg a szegényebbek, az alacsonyabb iskolával rendelkezők, fizikai és szellemi beosztott munkát végzők a keleti, délkeleti térségekbe települnek.

A kiköltözés irányát ugyanakkor, az anyagi lehetőségeken túl, több tényező is befolyásolja, így például a folyamatra hatással van a fővárosi munkahely fekvése vagy az éppen népszerűnek számító tevékenységi szektorok divatja. A legkedveltebb céltelepülések közé tartozik Telki, Nagykovácsi, Veresegyház, Budajenő, Diósd, Csobánka, Solymár, Leányfalu, Erdőkertes, Mogyoród és Pilisborosjenő.

Az 1992-ben elindult folyamat következményeként az agglomeráció népességszáma egy évtized alatt 18 százalékkal nőtt. A fővárost körülvevő zöldövezetet új lakóhelyül elsősorban a kisgyerekes, illetve fiatal családok választják. Ezekben a családokban többnyire csak az apa dolgozik, míg az anya otthon, gyesen van a gyerekekkel. A kutatásokból kiderült, hogy a kiköltözést szinte minden esetben a gyerekek érdeke, a jó levegő, a zöld környezet és a nyugalom motiválta.

Ongjerth Richárd, a kht. ügyvezető igazgatója ugyanakkor arra hívta fel a figyelmet, hogy 2001-ben, igaz egyelőre “esetszerűen”, már az is megfigyelhető, hogy a korábban kiköltözött családok közül, a főváros közeli, Pest megyei települések infrastrukturális elmaradottsága miatt, egyre többen költöznek vissza Budapestre. A megkérdezettek 20 százaléka tervezi, hogy később visszaköltözik Budapestre. A kutatások szerint ezt a folyamatot erősítheti az is, hogy a főváros környéki falvak elvárosiasodtak, zsúfolttá váltak, és ezzel éppen a települések legfőbb vonzereje, a zöldövezet és a nyugalom, a “falusi hangulat” szűnt meg.

(MTI)

Az Egyházforum 2001/5. számában nagy érdeklődéssel olvastam a Harry Potterrel kapcsolatos cikket. Örültem, hogy végre felelős egyházi személy is megszólal a kérdéssel kapcsolatban, mert kíváncsivá tett a TV-ből, rádióból hallott többféle vélemény. Öröömöm egészen addig tartott, amíg a cikk írója által doboznak nevezett fejezetekben a 7.-hez értem.

Szeretném előre bocsátani, hogy a könyvet nem olvastam, és mivel érdeklődési körömön kívül áll, nem is valószínű, hogy valaha olvasni fogom.

Annál inkább ismerem a Szűz Anya medjugorjei üzeneteit, mert több éve előfizetője vagyok az Echo c. kiadványnak. (Őszinte tisztelettel ajánlom Gottfried Bachl professzor úr figyelmébe. Ausztriában is megjelenik.)

Mint a professzor úr írja: „elmondások szerint” az Istenanya is „felszólalt a témában.” A gunyoros hang mellett, - „nem ismeretes, hogy olvasta-e a könyvet” – egy dogmatika professzortól nem várható felelőtlenséggel nyilatkozik a dologról. Egy ilyen jellegű kérdésnek illik utánanézni, mint ahogy én is megtettem. 1998-2001. novemberi számig minden hónap üzenetét ismételtén átolvastam, -bár előtte is biztos voltam, hogy ilyesmiről, nevezetesen Harry Potter, nincs szó egyikben sem – de nem szerettem volna én is a professzor úr hibájába esni.

Ezek után kérdéseim: Mi köze van az Istenanyának Harry Potterhez? Hogy meri venni a bátorságot egy földi halandó, hogy kettejüket bármilyen összefüggésben együtt említse? Milyen alapon osztogat tanácsokat a professzor úr a Szűz Anyának?

Fentiek alapján a professzor úrnak „engedelmeivel azt ajánlom”, hogy nagyobb felelősséggel nyilatkozzon az Istenanyáról. Ez a gúnyolódó hangnem, még egy tanulatlan katolikustól is módfelett csúnya dolog lenne, de egy képzett dogmatikaprofesszor tollából egyszerűen felháborító.

Sajnos a német nyelvtudásom nem olyan szintű, hogy személyesen tudnék a professzor úrral vitatkozni a kérdésről. Tisztában vagyok azzal is, hogy a Szűz Anyának nincs szüksége az én „fogadatlan prókátorságomra”, mégis úgy érzem, hogy ilyen dolgok mellett nem szabad szó nélkül elmenni.

Kíváncsi lennék a fentiekkel kapcsolatban az Ön és az olvasók véleményére is.

Tisztelettel: Dalmadi Miklós,
egy medjugorjében megtért „tékozló fiú” a
PPKE. HTK. levelezős hallgatója

Olvasóink levelét lefordítottuk németre és elküldtük Gottfried Bachl professzor úrnak. Ő sajnos nem kíván élni a válaszadás lehetőségével. Ehelyett azt ajánlja levéltrónknak, hogy tanulmányozza az egyház hivatalos, különösen a medjugorje-i püspök állásfoglalásait, amelyek – Bachl professzor úr szerint – sokkal keményebb hangot ütnek meg bizonyos medjugorjei jelenségekkel kapcsolatban, mint ő, említett tanulmányában.

(A szerk.)

Tisztelt Szerkesztőség és Kiadóhivatal!

Megdöbbenve olvastam a 2002/1 Egyházforum számában Hegyi Gyula Választások előtt és Hermann Judit Nyilatkozatok c. cikkét. Összehasonlítva Ádám János S.J. Nomen est omen cikkével úgy döntöttem, hogyha 2002-ben a mostani választások után megjelenhet egy ilyen cikk, mint Hegyi Gyuláé, akkor én, több éves lelkes olvasójuk, lemondok a folyóiratról, és nem kérem a jövőben.

Fel vagyok háborodva, mint katolikus pap, hogyha nem tudunk a hála szavával gondolni az Orbán-kormány egyházunk iránti megbecsülésére – ez, pedig a Hegyi cikkből egyértelmű –, úgy én nem vagyok hajlandó a jövőben ilyen cikket olvasni, mert ilyet lehetett az el-

múlt 40 esztendőben bőven. Ha Hegyi Gyula elolvasná Ádám János sorait, látná a különbséget a Horn és Orbán egyházpolitikája közt.

A fennmaradt pénzt a fórum kiadására és jobb cikkek jutalmazására szánom.

M. plébános

Mélyen Tisztelt Plébános Úr

Sajnáljuk, de tudomásul vesszük előfizetésének lemondását.

Csupán a tények miatt: a Nyilatkozat nem Hermann Judit írása, hanem néhány világi keresztény állásfoglalása, amelyet én is aláírtam. Hermann Judit – három másik személlyel együtt - a választásokkal kapcsolatos preferenciáiról írt néhány sort. A négy vélemény közül kettő a Fidesz, kettő az ellenzék mellett érvelt.

Most az Ön leveléről. Természetesen senki sem szólhat bele abba, hogy Ön milyen cikkeket hajlandó olvasni vagy milyen újságra fizet elő, akárcsak abba sem, hogy mely politikai irányzattal szimpatizál. Eddig, azt hiszem, szóra sem érdemes a dolog.

Aggasztónak tartom viszont, hogy Ön nem mint magánszemély, hanem mint katolikus pap kel ki azok ellen, akik nem a hála szavával gondolnak az Orbán-kormányra. Az egyház tanítása szerint Önnek mint katolikus papnak nem lehet kifogása az ellenzékre szavazók ellen sem. Papként ugyanis Önnek Krisztus evangéliumát kell hirdetnie pártállásra való tekintet nélkül mindenkinek. Az egyház tanítását ismerve Ön bizonyára azt is tudja, hogy az egyház tekintélyével senki sem élhet vissza semmilyen politikai elképzelés érdekében (ami természetesen nem zárja ki, hogy az egyházi személyeknek is legyen konkrét és határozott véleményük). Márpedig katolikus papi minőségét hangsúlyozva Ön egyházi tekintélyt képvisel. Őszintén remélem, hogy a következő hetek-hónapok a bűnbánat és tisztulás ideje lesznek.

Egyébként: Ádám János SJ sorai a legrosszabb érv az Orbán-kormány egyházpolitikája mellett, ugyanis a jezsuiták éppen egy fideszes városvezetés alatt járták kálváriájukat Szegeden.

Nagyon örülnénk, ha Plébános Urat és mindazokat, akik hasonló megfontolásból váltak meg tőlünk, hamarosan újra olvasóink között üdvözölhetnénk.

Wildmann János, főszerkesztő

Köszönöm a lap legutóbbi számát, melyben értesültem arról, hogy idén is lehetséges intenció vállalással is előfizetni. Mellékelve küldöm a Testimoniumot. Ha valamit így sikerül a kiadás gondjain segíteni, a kért 3 szentmise mellé még kettő elvégzését vállalom.

T. plébános

Az Egyházforum c. folyóirat kiadásához 10 szentmise elmondását vállalom. A számomra küldött példányon felüli értékben legyenek szívesek olyan helyre küldeni, ahol anyagiakban nehezen tudják a költségeket vállalni.

D. plébános

Szerkesztőségünk számos hasonló levelet kap, amelyben papok elsősorban szentmise-intenciók vállalásával segítik az Egyházforumot. Nem csekély meglepetésünkre többen – papok és világiak egyaránt – kisebb-nagyobb adományokkal járulnak hozzá költségeink fedezéséhez. Minden támogatást szívesen fogadunk és hálásan köszönünk.

(A szerk.)

AZ ÚJ PÜNKÖSD kiadványai

19. szám 2001. június

Zebegényben a Mária-hegyi harangszó minden délután ½ 5-kor emlékeztet Trianonra.

20. szám 2001. szeptember

Az Ostopolitik VI. Pál és Mindszenty József viszonyában. Emlékezés a bíborosnak hazájából való száműzetése 30. évfordulóján.

21. szám 2001. november

A magyar lelkipásztorkodás elmaradottsága.

22. szám 2002. február

Az Európai Unió – keresztény szemléletben.

23. szám 2002. május

„Meváltásunk műve folytatódik” – A liturgia központiséga.

24. szám 2002. szeptember

Globalizmus – Az Egyház Társadalmi Tanítása.

Az ÚJ PÜNKÖSD nem üzleti vállalkozás. A kiadványt mindenki megkaphatja, aki címe beküldésével kéri.
Mihályi Gilbert O. Praem., Reile G. u. 8. 3/8., 6000-Kecskemét

GLOBAL-NET 2000

WEBLAP TERVEZÉS, KIVITELEZÉS

DOMAINNÉV REGISZTRÁLÁS

GRAFIKAI MUNKÁK, CD-ROM KÉSZÍTÉS

ADATBÁZIS TERVEZÉS, PROGRAMOZÁS

TEL.: 62/557-990

TEL/FAX: 62/557-991

E-MAIL:

SEGED@GLOBALNET2000.HU

WWW.GLOBALNET2000.HU

TISZTELT OLVASÓINK!

A megújult Egyházfórum igyekszik minél színvonalasabb írásokkal jelentkezni számról-számra, gondolkodtatni, tájékoztatni, „felrázni” próbál. A magunk elé tűzött feladatok megoldásához – mint minden más lapnak –, nekünk is szükségünk van anyagi támogatásra. Szívesen fogadjuk szponzorok jelentkezését, akik adományukért cserébe, az Egyházfórum eddig megjelent könyveiből választhatnak ajándékkönyvet. Hirdetések megjelentetésére is lehetőségünk van, melyek a hátsó borító két oldalán kapnak helyet. Az egy megjelenésre vonatkozó hirdetési áraink a következők:

Egész oldal:	70 000+Áfa (87 500 Ft)
Fél oldal:	35 000+Áfa (43 750 Ft)
Negyed oldal:	20 000+Áfa (25 000 Ft)
Nyolcad oldal:	12 000+Áfa (15 000 Ft)
Tizenhatod oldal:	7 000+Áfa (8 750 Ft)

Amennyiben valaki hat alkalommal rendeli meg a hirdetést, csak ötnek az árát kell fizetnie!

Egyházfórum hirdetésszervezés – a Szerkesztőség címén

A könyv a sikeres „World Studies 8-13 A Teacher's Handbook” magyar kiadása. A tanári kézikönyv középpontjában azok az igények, értékek és problémák állnak, amelyek elengedhetetlenek a multikulturális társadalomban és az egymással egyre szorosabban összefonódó világban való élethez, így például a környezetvédelem, igazságosság, béke, a konfliktus, az emberi jogok vagy a kisebbségek kérdése. Az A4-es formátumú 177 oldalas műben a szerzők több mint nyolcvan osztálytermi foglalkozás leírását és kellékeit teszik közzé, útmutatókat adnak arra vonatkozóan, hogyan integráljuk a „mi világunkat” az általános és középiskolás tantervbe, továbbá ötleteket kínálnak tanári továbbképzések lebonyolításához is.

Kérésre két heti megtekintésre ingyenes mutatópéldányt küldünk.

Simon Fischer/David Hicks:

A mi világunk Eredeti ár: 1200 Ft.

Előfizetőinknek, illetve 50 példányszám fölötti rendelés esetén 30% kedvezményt biztosítunk.

AZ ÚJ PÜNKÖSD PÁLYÁZATA:
A KATOLIKUS EGYHÁZ TÁRSADALMI TANÍTÁSÁNAK
EMBERESZMÉNYE

Gimnáziumok két felső osztályosai, főiskolások és egyetemisták részére

Beküldés legalább 5 oldalon 2002. Karácsonyig
A pályázaton ne legyen név jelezve, legyen mellékelve borítékban.

1. díj: - 200. 000 Ft
2. díj: - 100. 000 Ft
3. díj: - 50. 000 - 50. 000 Ft

Dr. Mihályi Gilbert
Reile G. u. 8. 3/8.
6000 Kecskemét

Folyóiratunk megjelenését támogatta a

Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alapprogram

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

